UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00635037 5

КЊИГЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ.
Бр. 27, 28, 29.

ЛАЗАР КОСТИЋ

ПЕСМЕ

У НОВОМ САДУ
ИЗДАЊЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ
1909.

PG
1418
K648 A17
1909

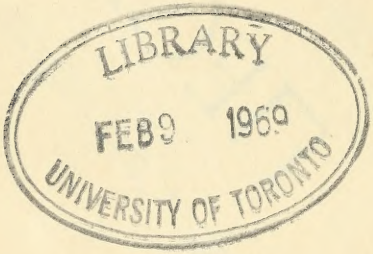

ПАРНА ШТАМПАРИЈА ЂОРЂА ИВКОВИЋА У НОВОМ САДУ.

МЕСТО ПРОГОВОРА

МЕЂУ ЗВЕЗДАМА

(Вилованка)

У по ноћи превесељке,
са нетренке теревенке,
загрејан се дигох дома.
На улици нема света,
само што по снегу шета
једна мома.
Одело је снежно, бело,
на брежне јој пало груди,
снег од једа чисто студи;
узалуд му Месечина
светло чело живо љуби,
он шкрипуће бели зуби,
гледајући како струком,
како белом, меком, руком,
како малом, лаком ногом,
а камо ли лицем, оком,
та поноћна дивна јава
Месечину надасјава.
Кад снег шкрипи зубма белим,
а да шта ћу ја да велим,
у по ноћи превесељке,
са нетренке теревенке?
»Госпођице, добро вече!«
Жеља моја цури рече:
»На тој зими, леле мени,
»Тако лако одевени!
»Ево моје шубе црне,
»да вас мало заогрне!« —
Дотакнух се, загрлих је,

манито ми срце бије,
у жестини и заносу
већ осећам бујну косу,
што се по мом лицу просу,
мириси ми обасуше
свак' задисак жељне душе.
Загрли ме, дах ми стесни;
ал' очију поглед њез'ни'
нагон узда, занос трезни;
из њега ми мис'о сине:
»Мајко!« — »Сине!«
одзову се уста њена,
а из белих из рамена
поникоше бела крила:
то је била — моја вила. —
Лепирица као бела
кад би собом цвет понела,
да га виса спасе веља
од земљина од увеља:
тако вила поне мене
у просторе васељене;
те небесном лик лепиру
лети с цветом по свемиру,
по свеширу, по етиру.

*

Васијона пукла пуста.
Већ у мени душа суста,
а срце ми силно бије,
у главу ми крвца лије,
ал' ми вила лице мије
хладом свога крила мека,
и још нека блага река,
нека струја из далека:
свети мирис памтивека.
Нада мном се звезде роје,

намигују зраком бледом,
згледају се чудним гледом,
једна другу пита редом:
»Од куд овде ово двоје?«
Па познавши с бледа лика
незнанога познаника
опет једна другу пита:
Да л' да приме из дубина
хладне земље врелог сина? —
Ил' то можда, нису звезде?
То су, је ли, оне честе
изниклице срца мога,
расцветаног, широкога?
А ти зраци нису зраци,
грановити то су траци,
што о њима мирно висе
срца мога изниклице.
А око те дивне круне,
неокрунке, светле, пуне,
прозорна се румен пружа; —
То је, то је свецка ружа.
Свецка ружо, васељенко,
сиротанко, незеленко,
саморанко, светла сенко,
а камо ти твог славуја? —
У то неки звук забруја.
Је л' олуја?
Ил' бујица
огњевитих репатица,
ти небесних блудних гуја?
Ни олуја, ни бујица,
то је цвркут рајских тица; —
ил' је разлег од песама
из највишег оног храма
над звездама?

По тихотној васељени
разлежу се звуци њени
смртном уву нечувени;
а у мени? —
К'о тамјана плави прамак
полетив са жртвеника
у наручју зефирову
кад се сретне на висина'
с ваздусима виши сила,
те се стану отимати,
наваљују, ревене се,
ко ће да га пре однесе,
да звездану кади ногу
његовом и њином богу: —
Тако мене звуци ломе
у живоме срцу моме,
из недара да га носе,
једни маме, други просе,
једни прете, други туже; —
»Ој, давори, јадни слуше,
»бела вило, ој давори,
»од куд звуци, збори, збори!«
Очима ме вила кори:
»У тебе су очи, руке,
»звезда има зраке, звуке;
»ти су звуци, мили друже,
»од славуја свецке руже,
»реч начелна свију вера
»први прозор неразмера,
»рајски кротник дивљег звера, —
»Армонија сфера«.
Тако зборе вилске очи,
а у мене свирка точи,
свирка лепа мени тепа:
»Скочи доле, скочи, скочи!

»Да те носе наша крила
»где је врело сваког миља.
»да ти душа свирку пије,
»светлост да ти лице мије
»пламен да ти срце грије,
»дивотама жиће слади,
»а побратим месец млади,
»да те хлади!
»Не дај се од виле смести,
»вештица је, зле је свести,
»Бог би знао, куда језди!«
Као смели морепловац
древних прича и времена,
што је, везан за катарку,
у безумљу слатку, жарку,
слуш'о песме од Сирена,
дивних, мамних морских жена: —
тако мене звуци вуку,
у стоструком зборе гуку:
Један вели: — Оди мени!
одвешћу те светлој сени,
златној звезди стар-Омира! —
— Мене шаље зрак Шекспира! —
— Мени свира вечна лира
Пиндара, Анакреона —
— и Милтона — и Бирона —
— Шилер — Гета и Тењира —
Данта — Таса —
— Калидаса — —
Тако мене звуци гоне,
а за сваким речи звоне:
»Не дај се од виле смести,
»вештица је, зле је свести,
»Бог би знао, куда језди!« —
Ал' мануше бела крила,

проговори моја вила:
»Куда језди? — Нашој звезди!« —
Реч се ори по простори,
по звезданом ведром вису,
звуци били — па и нису. —
У тишини, по висини
носи вила даље сина.
Око мене звезде бледе,
све се већма губе, реде,
а вила ми прстом каже
једну малу светлуцаљку,
оку моме самртноме
на дну видног домашаја.
Зрака јој се муком бори,
час угине, а час гори,
час тињавог слика гара,
час је буктац од пожара,
час је бледа, модра, плава,
час румена па крвава.
— Бледа звездо, јадна селе,
какве су те силе смеле,
те си тако јадна тужна,
мученица, бож'ја сужна,
какав бол у теби сјаје,
ко у теби вечност траје,
ко се каје? —
Крваво се звезда смеши,
из крвавог тог смејутка
неки шапат ко да јеца,
чини ми се, да ме кара,
да ми звезда одговара.
Ал' не чујем оног звука,
звонке јеке, мамна гука,
што у светлиј' њених друга:
Гласи мука и покаја,

шапат јада, сузни бризи,
неодољних уздисаја
бројанички, свети низи;
старе славе сетна хвала,
а скорањих срамних зала
осветница, — јека од гусала.

* * *

Иза сна се тешког прену,
Мрак је. Где сам? — ал' на трему
муклим тутњом одговара
шеталица глухог доба,
навила је кивна злоба,
те се никад не одмара:
Корачање мог стражара.
Ал' ме љуто боли глава —
после оних светлих снова,
оних дивних витезова,
оних слика, оних слава —
ова јава!
Немојте ме питат' саде,
да вам причам старе јаде,
старе јаде, нове наде,
што их наша звезда знаде;
већ пођите до јавора,
побратима оног бора,
што га стужи и сасуши
неисказом вељих мука
Косовкина бела рука,
те је њему рука мала
грдне јаде завештала;
а кад гуслар по њим гуди,
из јавора јаде буди,
из тамнице јади лете
да се браћа јада сете,

да се сете, да их свете! —
Ја вам не знам рећи више,
до што књига ова пише,
док не прође ова јава,
што ми сада додијава,
те се мојих снова сетим,
ил' док опет — не полетим.

У пештанској тамници, 1872.

1858—1862.

ИЛИЈАДА

А.

КУГА. — СРДЊА.

Срдњу пјевај, богињо дјевојко,
Срдњу пјевај Ахил Пелејића,
ту крвницу народа ахајског;
многе ли им та зададе јаде,
многе врле у Ад врже душе,
врле душе добријех јунака,
а њих саме учини плијеном
гладним псима и тицама свима;
све се збило што је Диву мило,
од како се свађом растадоше
Атрејевић владар јунацима
Атрејевић и Ахиле дивни.
Ја ко ли је од вишњих богова,
ја ко ли је међу њима двјема
завргао зађевицу љуту?
Летин синак бјеше то и Дивов,
киван бјеше на цара ахајског,
те му бољцу баци међу војску,
тешку бољцу, помор међу народ,
јер је царе нагрдио ружно
његовога свештеника Хриса,
к брзим лађам' што дође ахајским
доносећи богате откупе,
милу шћерцу њима да откупи;
у руци му палица од злата,
на палици вије се оглавље,
свети в'јенац Фојба Аполона,
Аполона на далеко стр'јелца,

све Ахајце молио је Хрисо,
а највише оба Атревића,
уреднике народу ахајском:
»Атревићи и остала војско
Ахајаца докољеничара,
вама вјечни богови подали,
господари Олимпових двора,
град Пријамов да ви разорите
и здрави се дома повратите;
мени пако драгу дајте шћерцу,
за њу ево откупе узмите,
поштујући сина бога Дива,
Аполона на далеко стр'јелца«.
Тад Ахајци пристадоше листом,
свештеника да штовати ваља
и примити откупе му сјајне;
али то се не свиђе у души
Атревићу том Агамемнону,
грдно одби Хриса свештеника,
жестоку му ријеч бесједио:
»Да те, старче, затек'о нијесам
да боравиш крај шупљих бродова,
да боравиш ил' да с' опет вратиш.
Заиста ти тада не поможе
златни жезал ни боговски в'јенац.
Не дам ове ни за какво благо;
прије ће је стари стићи дани
у Аргосу у нашему двору,
а далеко од свог завичаја,
ткање чући, мене милујући.
Већ одлази, немој да ме љутиш,
иди о'ма, да си читав дома«.

Тако рече, поплаши се стари,
поплаши се, послуша ријечи.
На он оде мûком низ игало,

низ игало мора валовита;
подалеко кад је одмакнуо,
стаде молит' стари свештениче,
стаде молит' господ' Аполона
што га роди љепокоса Лета:
»Ај, чу ли ме, сребролуки боже,
светој Кили обрано и Хриси,
а Тенеду силни господару,
ако сам ти икада, Сминтије,
саградио храм угодан теби,
ако т' икад жртву припаљивах,
масна стегна бичја или козја,
боже свети, жељу ми припети:
стр'јелом врати јаде ми Данајцем,
стр'јелом врати, сузе ми наплати.«
Тако рече молећи се стари,
услиши га Фојбо Аполоне.
Сиђе љутит с олимпских главица,
на плећима лук му и тетиво,
сребрн лучац и двоклопац тулац,
стоји звека убојних стријела,
од љутине кад год се покрене,
а он иде налик ноћи чарној.
Устави се подаље од лађа,
стаде лука звекет страховити,
сребрн' лука и пуста тетива.
Испрва би страдале тек мазге
и уз мазге пашчад брзовата,
а послије навали на људе,
све сипају оштрљате стр'јеле;
запламтјеше огњеви по војсци
спаљујући непрестано мртве.
Девет дана богове стријеле
по околу падат' не патишу;
кад десето јутро освануло

зове Ахил народ на збориште;
то је њему бјелорука Јера,
болећа му, ставила на душу,
јер јој бјеше жао Данајаца
гледајући њину погибију.
А када се бјеху сакупили
те се сваки на искупу нађе,
тада им се Ахил диже брзи
те им оде 'вако бесједити:
»Атревићу, погибосмо, вићу,
него да се повратимо на се,
ко утече од смрти и сјече,
кад већ куга рату поста друга,
те Ахајце заједнички тлаче.
Но еламо запитати врача,
или врача или свештеника,
ил' санова вјешта погађача,
— што се снива, и то је од Дива —
да нам рече што се толко љути,
што се љути Фојбо Аполоне,
да ли нам је почем забавио
што завјета држали нијесмо,
или жртве свете стоволовке,
не би ли се како смиловао
те примио задух од оваца,
од оваца и добријех коза,
те нас спас'о од ове пропасти».
Тако рече Ахиле па сједе,
ал устаде између њих Калка,
свештениче Калка Тесторовић,
нема бољег у тице гатара,
а све знаде што се сада збива,
што ће бити, што је икад било;
он је довео под Илијон лађе,
казујући путе својом врачком

што му даде Фојбо Аполоне;
он устаде жељан добру њима
те у збору стаде говорити:
»Ој Ахиле, Дивов миљениче,
велиш мени да вам право кажем,
што се љути Фојбо Аполоне,
владар Фојбо, гађач на далеко.
Па да кажем; ал' промисли добро,
све промисли па ми се закуни,
да ћеш мени помагати радо
и ријечма и руком јуначком.
Јер бојим се ражљутићу чова,
што Аргивом силно господари,
те сви су му послушни Ахајци.
Јер је цару вазда јача рука,
кад се срди на човјека малог;
може срце данас и да стегне
ал' остаје у прсима гњев му
све док своје срце не искали.
А ти смисли да ли ћеш ме бранит«.
Њему брзац Ахил одговара:
»Не бој ми се, слободно говори
што год знадеш од боговског суда.
Јер тако ми бога Аполона,
Аполона Диву миљеника,
којему се ти навијек молиш
кад пророштва Данајцима јављаш,
док је мени на рамени' главе,
док очима гледам по свијету,
неће на те при лађама шупљим,
неће на те тешке ставит' руке
нико живи од свијех Аргива,
па ма био главом Агамемнон,
што се сада размеће и хвали
да га бољег у Аргива нема.«

Тад се врли гатар ослободи
те овако њима зборит' оде:
»Није нама Фојбо забавио
што завјета држали нијесмо,
нити жртве свете стоволовке,
но се срди ради свештеника,
Агамемнон што но га нагрди,
не хте примит' богатих откупа,
нити вратит' шћерце родитељу,
с тога нас је гађач ојадио
и грђе нам још задаће јаде.
А неће се прије смиловати
док не дамо милому бабајку
драгу шћерцу, цуру свјетлооку,
без уцјене, сасвим без откупа,
а у Хрису с њоме да пратимо
свету жртву, стотину волова,
не бисмо л' га јадни умолили«.
Тако рече па опета сједе,
ал' устаде јунак између њих
Атревићу јунак Агамемнон,
Агамемнон владар на далеко;
љут је врло, стеже му се грло,
од напона бијеса и гњева,
а очи му сијевају сјајне
рекао би пламен огањ букти.
Прво Калку ошину погледом,
па му тада ријеч говорио:
»Црни враче, мој стари крвниче,
да л' си икад угодне ми рек'о?
Мило ти је прорицати јаде,
никад не чух из твојијех уста,
никад не чух поштене ријечи,
ни те видјех што добро учинит'!
Па и сада Данајцима јављаш

као да је порука богова,
да се за то гађач на нас љути,
што не хтједох ја да примим блага,
за Хрисиду сјанијех откупа,
јер је мени драже и милије
да је она мени главом дома.
Дражa ми је и милија ми је,
дражa ми је и од Клитемнестре,
моје младе вјеренице љубе,
ни у чему гора од ње није,
нити бојем ни љепотом стаса,
нити умом нит' умјетном руком.
Али што ћу, ако друге није,
нека буде, хоћу је повратит'!
Волим да се наша војска спасе,
него да јој пукне погибија;
ал' гледајте дарак ми спремајте,
спремајте ми лијепо уздарје,
да ја не бих оста' необдарен,
ја једини од свијех Аргива,
што никако не би право било.
Та то види ко год има очи,
да мој дарак одлази инамо«.
На то њему опет одговара
брзоноги Ахилеје дивни:
»Атревићу, најславнији чоче,
Атревићу, највећи лакомче,
како ће ти срчани Ахајци,
како ће ти уздарје дариват'?
Гдје је нама на сносове блага?
Што је било пљачке од градова,
што је било подијелило се,
а да народ све то опет врати,
то заиста не би право било.
Него ти сад богу ту поврати,

а теби ће накнадит' Ахајци
већ троструко и четвороструко,
ако нама кадгод даде Диве
да ми већем доакамо граду,
доакамо платновитој Троји.«
Њему вели владар Агамемнон,
оваку му ријеч одговара:
»Немој тако, боголик' Ахиле,
немој тако, и ако си добар,
немој тако кривудати умом,
јер заиста преварит' ме нећеш,
ни преварит' нити облагати!
Дакле велиш, ја да ову вратим,
ја да седим празнорук и жудан,
а ти имаш, ти уживаш дар свој?
Па лијепо, нека мени даду,
нек ми даду срчани Ахајци
дар угодан срцу да је моме
да ми штету праведно накрме.
Ал' ако ми не узбуду дали
ја ћу себи сам узети главом,
ил' твој дарак илити Ајантов,
ил' ћу дарак узет' Одисејев,
дар узети па себи довести;
а ком дођем тај ће да се љути.
Ал' окан'мо с' тога разговора,
и доцније биће на вријеме;
но де брзо наместимо лађу,
црну лађу на море божанско,
и весларе сакупљајмо брзо,
а у лађу стотину волова,
најпослије пењимо у лађу
љеполику главом Хрисеиду.
Брод нек води главар који вјећник,
или Ајас или Идоменеј,

ил' Одисеј, ил' ти Пелејићу,
најстрашнији ти од свијех људи,
не бисмо ли како достижника
умолили жртве жртвујући«.
Њега Ахил мрко погледује,
па му брзац ријеч говорио:
»Безочниче, лукави грабљивче,
како би те мог'о послушати
драге воље икоји Ахајац,
ил' да за те куда пође путом
ил' у бој да се бије љутом?
Та нијесам ја доша' овамо
да се бијем ради Тројанаца,
Тројанаца добрих копљаника,
јер ми ништа скривили нијесу.
Нити су ми икад одагнали
врана коња ни вола бијела,
нит' у нашој браздовитој Фтији,
нашој Фтији, у мајци јунака,
родовитих усјева потрли,
јер су од нас много раздалеко,
мед нама су брда и долине,
мед нама су мора и планине,
бучна мора и планине чарне;
но за тобом, вељи бестидниче,
за тобом се дигосмо овамо,
да т' је мило и да се радујеш,
да вратимо образ Менелају,
па и теби, псето безобразно,
што га Тројци од вас одузеше.
То већ теби ни на ум не пада,
за то теби више бриге није.
Па сада већ и мени пријетиш
да ћеш мени дарак одузети,
око ког се измучих толико,

дали ми га синови ахајски.
А кад једном разоре Ахајци
који било град насељен тројски,
крај твојега плијена и дара,
мој се дарак ни видјети неће.
Ал' у боју, дође ли до густа,
моја рука више отаљава,
но ичија друга на ограшју;
а дође ли пљачки до диобе,
много већа дионица твоја,
мени мала ал' и на њој хвала,
к лађама се враћам са бојишта
ратовањем уморен и трудан.
А сад идем одавде у Фтију,
јер заиста боље ми је много
поћи дома с узвијеним лађам;
а нијесам богме више вољан,
да ја стојим ту без поштовања,
а да теби течем и гомилам
пусто благо и богаство свако«.
Њему на то опет одговара
јунацима владар Агамемнон:
»Бјеж' одатле, кад те срце вуче,
ја те нећу молити никако,
ради мене да останеш овдје.
Крај мене ће већ и други бити,
који ће ме хтјети поштовати,
а највише још Диве премудри.
Од царева свијех богородних
ти си мени најмрскији вазда.
Свађа ти је и срце и душа
и бојеви и ратови пусти.
И ако је голема ти снага,
то је тако од бога ти дато.
Иди дома са лађама твојим

са лађама и с твојом дружином,
тамо владај твојим Мирмидонцем,
никако ми за то бриге није,
нити твога зарезујем гњева,
а сад почуј ову ми пријетњу:
Као што мени одузима ево
Хрисеиду Фојбо Аполоне,
те је шаљем са својом дружином,
са дружином а на броду своме,
ја ћу главом у твоју колибу
а из ње ћу твој извести дарак,
љеполику твоју Брисејиду,
да лијепо видиш и разумјеш,
колико сам силнији од тебе,
те и други да се побојава
хвалити се да је мени једнак,
у очи се поређиват' са мном«.
Тако рече; Ахил Пелеића
мука хвата од љутине гњевне,
а срце му у рутавим грудма
на двоје се стаде предомишљат',
да л' да палош потргне с бедара,
да оштрицом растера скупштину,
Атревића пак да посијече,
ил' да стиша срце и љутину,
да заузда бијес и помаму.
Док се тако тамо и овамо
придомишљ'о у срцу и души,
мач големи вуче из корица,
ал' ето ти с небеса Атине,
њу посладе бјелорука Јера,
обојицу милујућ' једнако,
за једнога ка' и за другога
водећ бригу богиња у души.
Стаде за њим те ухвати руком

Пелејића за косу му плаву,
да је само он могаше видјет',
од осталих не видје је нико.
Зачуди се Ахил Пелејићу,
зачуди се, осврну се на се,
одма позна Паладу Атину,
а очи јој сијеваху страшно.
Проговара богињи Атини
те јој збори крилате ријечи:
»Што си дошла ти опет овамо,
шћери Дива егидоноснога?
да л' да видиш како се размеће
Атревићу б'јесни Агамемнон?
Ал' ти вељу и тако ће бити
са своје ће брзо обијести,
с обијести изгубити главу«.
Њему збори богиња плавôка,
говори му плавôка Атина:
»Дођох да ти утишам љутину,
дођох с неба, послушат' ме треба.
А овамо послала ме Јера,
бјелорука посла ме богиња,
обојицу милујућ' једнако,
за једнога ка' и за другога
водећ бригу једнако у души.
Него дела, остави се свађе,
нити мача десницом извлачи,
већ онога ријечма изгрди,
ти га грди а он нек се срди.
Него ћу ти ову рећи ријеч,
а заиста тако ће и бити.
Рад погрде ти ћеш ове пусте
триш толико задобити једном,
задобити свијетлих дарова;
већ послушај те љутину стегни«.

Брзац Ахил њојзи одговара:
»Ваља богме човјеку, богињо,
ваља вашу ријеч послушати,
ма како се љутио у души,
јер је боље него да се коље.
А послушан ко је боговима
и њега ће они да услише«.
Тако рече, а рука му тешка
ухватила сребрне крснице,
мач велики у корице тури,
те је јунак послуша' лијепо
што му рече богиња Атина,
а она се на Олимпос врати,
у Дивове дворове бијеле,
бога Дива што носи егиду,
у дружину богова осталих.
Ал' у срцу Ахил Пелејића
не утоли жестока љутина,
но и опет стаде срамотити
Атревића ријечима грдним:
»Срам те било, пијанчино тешка,
козјег срца а псећих очију,
усудио никад се нијеси
метнут' на се убојно оружје
па да с' војском кренеш на бојиште,
ни запасти с најбољим Ахајцим'
у засједу икада јуначку,
јер то ти се чини погибија.
Угодније много је, дакако,
по широком околу ахајском
дионицу одузимат' оном
ко ти рече противне ријечи.
Људоморо, изјелицо краљу,
а царујеш никоговићима,
јер иначе, не би, Атревићу,

не би више срамотио никог.
Али ћу ти сада ријеч казат'
и на њу ћу вељу ставит' клетву:
Овога ми жезла владарскога,
што но више проклијати неће
ни гранчица из њега ни лишће,
кад му стабло остаде у гори,
а сјекира лист му окресала,
окресала лишће му и луб му,
а сада га носе у рукама
законоше синова ахајских,
што народу ахајскоме суде,
Дивов закон бранећи и правду;
а ово је велика ми клетва:
Ако икад синовом ахајским
жеља дође за Ахилом свима,
узалуд ће сва ти бити мука,
никако им ти помоћи нећеш,
кад гинути стану гомилама
све од оног Јектора крвавца,
а у теби срце ће да пуца
што нијеси хтио поштовати
најбољега јунака ахајског«.
Тако рече Ахил Пелејићу,
то изрече па о земљу жезлом,
окованим клинцима од злата,
жезлом о тле а он сједе доле;
а Атревић бјесни и срамоти
тамо даље на другојзи страни.
Између њих тад устаде Нестор,
љепореки говорник из Пиле,
од меда су слађе му ријечи
кад потеку танко гласовито
са језика из грла бијела.
Два кољена њему су већ прошла

два кољена људи самртнијех
што су прије родили се са њим
и заједно с њим се одхранили
у пресветом граду му, у Пили,
а он сада царује трећему.
Добро њима свакому желећи,
овако им збору говорио:
»Ој неборе, да голема јада,
што задеси земљу нам ахајску!
Ала би се Пријам радовао
и Пријамо и Пријамовићи,
и осталим Пријамцима свима
то би било и срце и душа,
да све чују и да разумију,
вас двојица како се свађате,
који но сте Данајцима први
на бојишту и мудром вијећу.
Но елате па ме послушајте.
Обојица од мене сте млађи,
а ја сам се дружио и с бољим,
са бољима од вас обојице,
па ме н'јесу никад презирали.
Јер такових ја не видјех никад,
нити ћу их икад више гледат',
какви бјеху Пирито и Дрија,
свом народу два добра пастира,
па Кенеја па и Ексадија,
па Полифем онај божанствени.
Најсилнији заиста су били
међу људма што ходе по земљи,
најсилнији били они сами,
с најсилнијим још су се борили,
с планинскијем оним дивовима,
те дивови изгинуше грдно.
С таким сам се ја дружио друштвом,

из Пиле сам њима доходио,
из далеке земље преко св'јета,
они су ме сами тамо звали.
Ја сам ту се борио напосе,
јер какви су дан данашњи људи
што их годер има земљородних,
с онакијем као што они бјеху
не би нико борити се смио, —
па ипак су разбирали за ме
а моју би ријеч послушали.
Па чујте ме и ви и почујте,
јер вазда је боље послушнику.
Ти овоме цуре не узимај,
и ако си у сили и власти,
не дирај му ти његова дара
што му синци дадоше ахајски;
а ни ти се немој, Пелејићу
са владарем свађати упорно,
јер не можеш ти се упоредит'
у господству и зазору царском,
упоредит' с царем жезлоношом,
што га Диве већ славом обдари.
И ако си ти јачи јачином,
а богиња родила те мајка,
ал' овај је силовитиј' силом,
јер множини он великој влада.
А ти ела, царе Атревићу,
остави се те твоје љутине;
а ја ћу те замолит' лијепо,
не срди се више на Ахила,
којипо је Ахајцима свима
моћни заклон и обрана веља
у невољи злога ратовања«.
Њему на то ријеч одговара,
те му вели владар Агамемнон:

»Што си год сад говорио старче,
заиста је прилика и правда.
Ал' овај се човјек осилио,
хоће да је над свијем осталим,
хоће да је јачи од свакога
и да влада над сваким и свима,
сваком хоће да заповиједа,
а рекао бих, не слуша га многи.
Та ако су в'јечити богови
створили га бојнокопљаником,
нијесу му за то допустили
да говори пакосно и грдно«.
Њему уђе у ријеч Ахиле
те му диван 'вако одговара:
»Заиста би назвао се козом,
звао бих се прави никоговић,
кад бих тебе на сваку ти ријеч
послушао и покорио се.
То другима можеш наређиват',
али мени запов'једат' нећеш,
јер никад ми на ум пасти неће
теби бити годљив и послушан.
Ал' ћу теби друго нешто рећи
а ти добро туби и запамти:
Ради цуре нећу мићи руком
да се с тобом борим и крвавим,
нити с тобом нит' с икојим другим,
дали сте је па је узимате.
Али другог што год имам блага
на лађи ми црној брзопловци,
да се ничег дотака' нијеси
да ми силом узмеш и однесеш,
преко моје да ми отмеш воље.
Ил' обиди, ако смијеш само,
па нек виде и овизи овдје:

Оног часа потекла би крв ти
црна крв ти око бојна копља«.
Њих двојица тако се бораху
ријечима пријеким и кивним,
у ријечма и разиђоше се,
распустише скупштину ахајску
што се бјеше скупила крај лађа.
Пелејевић оде колибама
и к лађама једнаких бокова,
за њим пође и Менојтјевићу
и сва са њим његова дружина;
а Атревић одма лађу спрема,
брзу лађу на море намеће,
у њу ставља двадесет веслара
биранијех двадесет момака,
у њу крца стотину волова,
свету жртву богу Аполону,
руком води лијепу Хрисиду,
руком води да свом оцу броди,
а лађи је вођу поставио
војеводу Одисеја мудрог.
А кад ови отискоше лађе
те отплове путем воденијем,
тад Атревић наређује војсци
да са себе спере нечистоту.
Опере се војска од нечисти,
прљавштину сву у море сплакне,
те покољу богу Аполону
крај игала мора неуморна
и бикова добријех и коза
пуну жртву свету јекатомбу;
до неба је пара узлетјела
вијући се око дима густа.
Тако су се трудили по војсци;
ал' се јоште није Агамемнон,

још се није оставио срдње
но се сјећа оне му пријетње
што Ахилу њоме попријети,
те дозива своје хитре слуге,
хитре слуге и вјерне гласнике,
Талтибија и пак Еврибата,
па је њима 'вако бесједио:
»Ну пођите к Ахил Пелејићу,
у колибу њему уљезите,
ухватите л'јепу Брисеиду,
узмите је за бијелу руку
па је амо к мени доведите;
ако ли је не би дати хтио,
ја ћу главом доћи да је узмем,
ја ћу доћи са већом дружином,
ја ћу доћи па ће горе проћи«.
Тако рече па их посла тамо,
још придода коју ријеч грдну.
Он' одоше сјетно невесело
крај игала мора неуморна,
те дођоше гдје су Мирмидони
и њихове колибе и лађе.
Ту су нашли и њега гдје сједи
крај колибе и крај црне лађе,
а кад их је Ахил угледао
заиста се обрадов'о није.
Они пако од зазора силна,
од зазора и страха пред краљем,
застадоше па ни да би р'јечи,
нит' роморе нити што говоре;
али он се одма досјетио
досјетио у својему уму,
те им оде 'вако бесједити:
»Здраво да сте Дивови гласници,
посланици и Дива и људи,

ближе ступ'те, ви ми нисте криви,
крив је мени само Агамемнон,
што вас амо шаље обојицу
Брисеиде поради дјевојке.
Него дела, богородни друже,
де Патрокле, изведи дјевојку,
па је предај њима да је воде.
А да су ми они два свједока
пред блаженим боговима вишњим
и пред свијем самртнијем људма
и пред самим осорљивим краљем,
ако икад буде до невоље
те без мене нико не узможе
уклонити срамну погибију
од остале свеколике војске.
Јер њега су спопали бијеси
опако му срце распињући,
не зна ништа нити разумије
погледати на се ни преда се,
да би њему крај лађа Ахајци
уздали се бојеве бијући«.
Тако рече, а Патрокле вјерни
послушао свога милог друга,
из колибе изведе дјевојку,
љеполику цуру Брисеиду,
даде им је да је собом воде,
а они се одмах упутише
према црним лађама ахајским;
с њима цура сјетно невесело.
Заплака се Ахил Пелејићу,
заплака се, остави дружину,
сињу мору сједе на игало,
кроза сузе на море погледа,
на пучину мора дебелога,
к мору сињу пружајући руке

мајку своју много преклињаше:
»Мајко моја, кад инако није,
већ ме роди тако маловјечна,
па бар да ми Диве Олимписки,
па бар да ми громовник с висина,
бар да мени образ он освјетла;
ал' сада ми ни маличко није
заклонио образ и поштење.
Јер ето ми љуто га нагрди
Агамемнон силни Атревићу,
узе дар ми и сад га имаде,
отевши га мени на срамоту«.
Тако вели и сузе пролива,
а госпођа чула га је мајка,
чула га је сједећ' на дну мора
крај свог оца, крај морскога старца.
Брзо нагла као сива магла
те се вину над пучину сињу,
пред њега се посадила мајка,
а он рони сузе низ образе,
она њега руком омилова,
па му збори и ријеч говори:
»Чедо моје, што ми плачеш тако?
Који су ти јади на срдашцу?
Реци мајци, не таји у души,
реци, храно, да обоје знамо«.
Брзац Ахил њојзи проговара,
одговара уздишући тешко:
»Знаш и сама па што да ти причам,
чему ријеч, кад си свему вјешта?
Ми пођосмо некако у Тебу,
у град свети у Ејетијонов,
узесмо је и разорисмо је,
понијесмо све што тамо бјеше.
И све то су право под'јелили

међу собом синови ахајски,
а Атревић изабрао за се
љеполику цуру Хрисеиду.
Ал' ето ти Хриса свећеника
Аполону надалеко стр'јелцу,
гдје долази бродовима брзим
Ахајаца мједоруховаца,
носи силно за откупе благо
да откупи њиме своју ћерку,
у руци му палица од злата,
на палаци вије се оглавље
Аполона на далеко стр'јелца,
па лијепо моли све Ахајце,
а највише оба Атревића,
разложнике народу ахајском.
Тад Ахајци сви присташе листом
да штовати ваља свештеника
и примити откупе му сјајне:
али то се не свиђе у души
Атревићу том Агамемнону,
грдно одби Хриса свештеника,
жестоку му ријеч бесједио.
Оде старац пун љутине кивне,
помоли се богу Аполону,
Аполон му услиши молитву,
јер веома мио му бејаше.
Злу стријелу посла на Ахајце,
стаде народ гинут' на гомиле
а свуд пада богова стријела
по широком околу ахајском.
Тад нам јави гатар добрознали
даљометни што му бог поручи.
Умах први ја навалих на њих
да нам бога умирити ваља.
Ал' Атревић тад плану бијесом,

фрк устаде пријетит' ми стаде,
што попр'јети, он то и припети.
Њу Ахајци тада свјетлооки
натоваре на брод брзовати
и дарове још приложе богу,
те је тако оправе у Крису.
А ову ми јутрос одведоше
гласоноше из мог саврндака,
одведоше цуру Брисеиду
што је синци дадоше ахајски.
Но ти, мајко, можеш ли икако,
де закрили свога врлог сина.
Пођи молит' на Олимпу Дива,
ако си му икад угодила
срцу дивском збором или твором.
Јер сам често слушао те, мајко,
гдје се хвалиш у очиних дворих,
како си му била на невољи,
Кроновићу облачини Диву,
ти једина међу бесмртима,
од грдне га спасла погибије,
кад су они други Олимпљани
навалили били да га свежу,
бог Посидон и богиња Јера
и са њима Палада Атина.
Ал' ти дође, мајко и богиньо,
те са Дива свезе одријеши,
на големи позвавши Олимпо
сторукога брзо страховитог,
богови га зову Бријерејем,
а сви људи зову Егејоном;
јер је боме још побољи снагом
тај сторуки и од оца свога.
Тај засједе поред Кронијона,
све ужива у слави крај Дива;

од њега се препадоше љуто,
препадоше блажени богови
те везати не смједоше Дива.
На то њега сада опомени,
узањ сједи, маши му с' кољêна,
не би ли се Диве приволио,
да Тројцима на помоћи буде,
да сијеку при мору Ахајце
гонећи их лађама на крме,
сви нека се тог насите краља,
а и главом Атревић нек узна,
надалеко силни Агамемнон,
колики је гријех учинио,
што не штова најбољег Ахајца«.
А Тетида њему одговара,
грозне сузе лијућ низ образе:
»Куку мени дијете и теби,
што сам, храно, јадна те родила?
Кад ти је већ одредила судба
кратак вијек, за дуго ми нећеш,
бар да сједиш крај брзих бродова
неојађен н неплачан, сине.
А сада ми јаднијега нема
нити иког маловјечнијега;
у зли час те породих у двору.
Идем главом шњежаном Олимпу,
да ту твоју ријеч испоручим,
испоручим громовнику Диву,
не би ли се мени смиловао.
А ти сједи крај брзих бродова,
па се срди, Ахајце нагрди,
војевања остави се сасвим.
Јер је Диве јучер у Океан
ка честитим пош'о Етијопцем,
да се тамо гости и прочасти,

с њим одоше богови остали.
Ал' ће ти се дванаестог дана
повратити опет ка Олимпу:
тада ћу ти ја поћи заиаго
у Дивове мједопражне дворе,
кољена ћу њему обухватит'
па ћу му се домолит', уздам се«.
Тако рече богиња па оде,
остави га тамо гдје се срди,
гдје се срди и у срцу љути,
ради оне танковите моме,
што је силом одведоше они.
У то стиже Одисеј у Хрису,
собом води свету јекатомбу.
Кад су дошли у затоне луци,
скину једра, ставе их у лађу,
а катарку метну у жлијеб јој,
спустивши је ужетима брзо,
под пристан су лађу довеслали,
ту су хитро заронили сидро,
припонима везали су лађу,
па и они изађоше сами,
изађоше на игало бучно,
искрцаше свету јекатомбу
Аполону надалеко стр'јелцу.
Тад и она, тад и Хрисеида
с морополовке ишетала лађе,
њу ми води премудри Одисеј,
приведе је божјем жртвенику,
милом бабу у руке је дава,
дајући је њему проговара:
»Ево, Хрисо, мене шаље амо
јунацима владар Агамемнон,
да ти твоју ја доведем ћерку
и приложим свету јекатомбу,

богу Фојбу у име данајско,
не би ли се ублажио господ,
што је зад'о народу ахајском
грдне муке, јаде срдобоне«.
Тако рекав дâ му је у руке,
он је прими радо и весело,
милу ћерку, благо си га њему!
Они брзо свету јекатомбу
богу Фојбу намјесте по реду
становнога око жртвеника;
тада руке поизумиваше
шаку јечма да захити сватко,
посред њих је Хрисо диг'о руке,
па се много моли Аполону:
»Ој, чу ли ме, боже сребролуки,
светој Кили окриље и Хриси,
а Тенеду силни господару,
како сам ти прије молио се,
молио се и домолио се,
те си образ мени сачувао,
а Ахајце покарао љуто,
и ову ми сад услиши жељу:
Скини муку с народа данајског,
тешку муку и невољу грдну«.
Тако рече богу се молећи,
чуо га је Фојбо Аполоне.
И они се тада помолише
и бацаше јечам по жртвама,
наузнак им савише вратове,
заклаше их и одераше их,
бутове им тада исијеку,
па бутове салом обложише,
обложише салом двострукијем,
а по њима дијелове меса.
Све то пече стари свештениче,

све то пече на џјепаницама,
по пециву рујно сипа вино;
око њега скупили се момци,
у рукама виле петороге.
А када се испекоше стегна
и утробу они огледаше,
друго месо исјецкаше ситно,
на ражњеве све понатицаше,
све лијепо то испеку месо,
па печено скину га са ражња.
А кад с послом престали бијаху
те када су објед зготовили,
латише се објед обједоват',
срцу доста за свакога госта.
А кад су се јела наситили
и напили довољано пића,
чаброве су момци напунили,
напунили пићем све до врха,
из чаброва врче наточише,
сваком точе, богу намјењују;
а они су синови ахајски
пјесму пјели до заласка сунца,
бога блажеђ' лијепим појањем,
пјевајући пјесму богохвалку,
и славећи бога заштитника,
а он слуша, весела му душа.
А када је потонуло сунце
и већ пала црна помрчина,
сва дружина спати полијеже
крај припонâ тамо бродовијех.
А тек што је зора заб'јелила,
ружопрста зора ранородна,
отисну се опет путовати
ка широком околу ахајском.
Тада њима згодан вјетар посла,

вјетар посла заштитник Аполон;
они танку дигоше катарку,
разавише вјетрила бијела;
духну вјетар у бијела једра,
те уприје, а посред сриједе,
како лађа брзовато плови,
стоји хука буковита вала
гдје се ломи броду око гупца.
Лети лађа мору низа вале,
лети пуста све је мање пута.
А када су стигли до окола,
до широког окола ахајског,
на обалу извукоше лађу,
на висину, бр'јегу на пржину,
дохватише веље подупорње,
с обје стране брод подупријеше,
а они се разиђу куд који,
по бродових и по саврндацих.
А он сједи крај бродова брзих,
богородни Пелејев јединац,
сједи тамо Ахил брзоноги,
само сједи у срцу се једи;
нити му је до скупштине славне,
на бојеве и не осврће се,
сједи туне, а срце му труне,
жељан вазда убојна поклича,
жељан вазда боја јуначкога.
Дан за даном, а када је у то
дванаеста родила се зора,
богови су вијечито живи
сви заједно пошли ка Олимпу,
све богове водио је Диве.
Ал' Тетида забитна не била,
поруке се сјети свога сина,
рано ниче из мора, из вала.

из мора се на небеса вине,
на небеса, Олимпу у дворе.
Ту је нашла громовника Дива,
сам гдје седи на највишем вису
многоврхог Олимпа бријега,
а сви други далеко су били.
Она сједе украј Кроновића,
лијевом се маша кољена му,
а десницом његова подвољка,
па се моли Диву Кроновићу,
силноме је 'вако бесједила:
»Оче Диве, ако сам ти икад
ако сам ти међу бесмртнијем
угодила збором или твором,
ову жељу испуни ми вељу:
Да повратиш образ мому сину,
што га нема маловјечнијега
међу људма на овом свијету, —
а јутрос му још и образ узе
Агамемнон владалац јунаком;
отео му дарак на срамоту,
па га има, а син ми га нема.
Него ти бар образ му освети,
Олимпијче, ој премудри Диве,
те Тројцима дотле подај снагу,
док Ахајци не би мога сина
поштовали, части му придали«.
Муком мучи Кроновићу силни,
муком мучи, ништа не бесједи.
Тетида га тврдо ухватила,
ухватила ноге за кољена,
па га држи, кано да је срасла,
те га оде опет преклињати:
»Од истине, ела, непорично
обреци ми махом и намигом,

ил' обреци, ил' одреци само,
страх ти барем ни од кога није —
да бар знадем, колико сам теби
ја најгора од свијех богиња«.
Громовник јој љуто одговара:
»Моја Тет'јо, не ваља ти радња,
што ме хоћеш да посвађаш с Јером,
да ме Јера покарљиво грди;
и тако ме мед богови' кара,
да јој у бој Тројцима помажем.
Ма одлази, ту не оклијевај,
да те како Јера не угледа;
а ја ћу се већем побринути
да учиним, што си пожељела.
Но сад ћу ти главом намигнути,
да бар знадеш, кол'ко ми вриједиш;
кад ја главом боговима климнем,
највеће им то је обиљежје;
јер та моја бива неповратна,
све се врши то непријеварно,
вјером правом, кад ја климнем главом«.
Кад то рече боже Кроновићу,
намигну јој мрким обрвама,
просу му се коса амбросијска,
владаоцу са бесмртне главе,
сав се Олип големи потресе.
Е тако се они свјетоваху,
свјетоваху, па се растадоше;
Тет'ја оде с Олимпа свијетлог,
са Олимпа мору у дубљине,
Кроновићу у мједене дворе.
А богови сви се подигоше
све на сусрет оцу Кроновићу,
свак лијепо, смјерно и послушно.
Кроновићу сједе на пријесто;

ал' је њега Јера провидјела,
видјела је Тет'ју бјелоногу,
милу ћерку мору господара,
видјела је гдје се свјетовала,
свјетовала с Кроновићем силним;
оде њему грдно бесједити:
»Ко се с тобом, варљив домишљане,
ко се с тобом сада свјетовао?
Мило ти је мене преварити,
све подмукло мислиш и размишљаш,
никад не ћеш л'јепо да ми кажеш,
на што мислиш, на што намјењујеш«.
Њој говори Кроневићу силни,
отац људи и отац богова:
»Не надај се, свашта да докучиш
у мојему уму што се збива,
зло би прошла, ма да си ми љуба.
Али што ти чути пристоји се,
прије тебе нико знати неће
од богова а нити од људи;
ал' што мислим и што намјењујем,
да ме нико не зна од богова,
то не тражи, за то не разбирај«.
А госпођа волоока Јера
њему на то 'вако одговара:
»Шта то збориш, Кроневићу страшни?
Нит' те тражим, нит' те запиткујем,
с миром мислиш, с миром намјењујеш,
све у миру, све по вољи твојој.
Него сам се јако уплашила,
да ти није срце опчинила
опчинила Тет'ја сребронога,
мила ћерка морскога старине;
До тебе се јутрос посадила,
колена ти руком обгрлила,

чини ми се, главом си јој ман'о,
главом ман'о тврду вјеру дав'о,
Ахила ћеш њојзи поштовати,
а множину да ћеш потаманит'
код бродова врлих Ахајаца«.
На то њојзи облачина Диве
одговара те јој вако збори:
»Чудна жено, све нешто нагађаш,
никако се од тебе склонити.
Израдити тако ништа нећеш,
све ћеш мени више омрзнути,
а што више горе је по тебе.
Па нека је баш и тако било,
биће да је тако мени мило.
муч' па сједи, послушај ме л'јепо,
неће теби помоћи занаго
сви богови што су на Олимпу,
кад се теби ја ближе прикучим
те на тебе пусте ставим руке«.
Уплаши се волоока Јера,
уплаши се, ућута па сједе,
уталожи срце своје драго.
Сви богови озлоједише се
у Дивови' у мједени' двори'.
Ал' им стаде зборити Јефесто,
да угоди својој милој мајци,
милој мајци бјелорукој Јери,
славни вјештак њима говораше:
»Нуто нама муке и невоље
те се више не мож' поднијети,
кад се тако вас двоје свађате,
мед богови грају начинисте;
неће нама тако слатко пасти
ништа више од гозбине добре,
кад је горе завладало свако.

А но ја бих говорио мајци,
и ако је сама домишљанка,
милом бабу да угађа Диву,
да је бабо не би више кар'о,
да нам не би покварио ручка.
Јер ако му само на ум падне,
громовнику силном Олимпијцу,
да нас баци из наших сједника;
јер од свијех много је најјачи.
Ал' ако му будеш угађала,
угодљивим блажила ријечма,
одмах ће нам отац Олимпијац,
одмах ће нам опет бити вољан«.
Тако рече па на ноге скочи,
дохватио чашу двокупицу,
милој мајци дава је у руке,
па је ваку ријеч бесједио:
»Стрпи ми се, моја мила мајко,
стегни срце, и ако те боли,
да те не бих, колко си ми драга,
ја очима гледао бијену,
ја ти не бих могао помоћи,
ма да би ми врло жао било;
јер је врло мучно опријет' се,
противити Диву Олимпијцу.
Тако некад, ја му хтедох бранит',
а он мене за ногу узевши
баци доле с прага небескога.
Падао сам од зрака до мрака,
таман сунце за море да зађе,
а ја падох на земљу, на Лемнос;
мало душе у мени је било;
тад отуда мене гдје сам пао,
однесоше Синтијани људи«.
Тако рече, осмјехну се Јера,

бјелорука мајка му богиња,
с осмијехом чашу је узела,
узела је из руке синовље.
Тада овај боговим осталим
стаде с десна слатки нектар точит',
захитајућ' из чабра га свима.
Грохотом се тада насмијали,
насмијали блажени богови,
гледајући хромога Јефеста,
како живо тетура по двору.
Богови су тако благовали,
вас дан тако до заласка сунца,
нит' је срце више пожељело
од гозбине њине заједнице,
ни форминге лијепе, прекрасне,
у рукама Фојба Аполона,
па ни Муса, славних пјевачица,
како једна другој одговара
наизмјенце лијепијем гласом.
А када је било потонуло
јарког сунца то свјетило сјајно,
сватко пође дома да почине,
гдје је сваком саградио дворе
славан Јефест, хром на обје ноге,
вјештом руком и умјетним умом.
Тад и Диве, громовник Олимпски,
пође спават у постељу своју,
гдје лежати бјеше навикао,
кад год њему слатки санак дође;
ту се попе и леже да спава,
а крај њега златостола Јера.*)

*) Пореди Летопис Матице Српске, 1858. II.

Z
(390—502).

Тада Јектор изиђе из двора,
истим путем пође да се врати;
кад је прош'о улице грађевне
и дошао до Скајскијех врата
големијем градом проишавши,
— туд је хтио на поље изаћи —
мила љуба на сусрет му дође,
на сусрет му изашла трчећи
даровита љуба Андромаха,
мила шћерца храброг Етиона,
што живљаше под планином Плаком
владајући над подгорном Тебом,
а над градом Киличких јунака;
шћерца му је пошла за Јектора,
за Јектор мједома оружана.
Када га је љуба сусретнула,
тад је љубу пратила дадиља,
дијете је носила на грудих,
Јекторова сина миљеника,
још дијете безазлено, лудо,
прилика је лијепој звијезди,
Јектор га је звао Скамандријом,
а други га звах' Астијанактом,
јер сам Јектор граду бранич бјеше.
Кад угледа синчића бабајко,
срце му се у грудма насм'јеши,
мило му је, не мож' да говори;
али љуба о њему обисну,
обиснувши горке сузе лије,

ухвати га за руку јуначку,
те му 'вако тихо проговара:
»Ој неборе, погинућеш, јадо,
убиће те то срце јуначко.
А није ти дјетенцета жао,
није т' жао твоје јадне љубе,
да ти млада буде удовица.
Брзо ће те посјећи Ахајци,
кад сви листом на тебе навале.
Вољела бих под земљицу сићи,
када тебе већем више нема,
та све ми је добро погинуло,
када теби суђен данак дође,
јади ће ме младу оборити. —
Та ја немам ни оца ни мајке,
погину ми старина бабајко,
њега уби тај Ахиле дивни,
и разори врховрату Тебу,
град угодни киличких јунака,
уби јунак старог Етиона,
ал' му није скинуо оружја,
од отог му зазор бјеше души,
већ га спали заједно с оружјем,
над костима гробницу сазида,
те дођоше из горице виле
миле шћерце громовника силног,
над гробом му бр'јешће посадише.
Имала сам седам милих брата,
седам брата, сад седам гробова,
један данак све ми утамани;
и њих уби Ахиле јуначе
код волова и б'јелих оваца. —
Одведе ми моју стару мајку,
што царева под планином Плаком,
одведе је јадну с другим робљем. —

Ал' он за њу силан откуп узе,
те је нама натраг повратио. —
Ал' погину у очиних двори,
устријели ј' Артемис богиња,
Артемида стрељачица пуста.
Ти си мени Јекторе бабајко,
мила мајка, братац омиљени,
ти си голуб твојој голубици. —
Де голубе, де смилуј се на ме,
те остани на бијелој кули,
да т' не буде дјетенце сироче,
да т' не буде љуба удовица!
Њојзи опет 'вако проговара
вељи Јектор, јунак шљемовити:
»Та и ја сам све то размислио,
па сам ти се, жено, забринуо;
ал' је мени зазор и срамота
срамота ми од тројских јунака
и од њиних дугоскутих жена,
та срамота што ту оклијевам,
а далеко од рата крвава. —
Не трпи ми ни воља јуначка
јер сам тако јунак научио,
да сам први у боју јуначком,
да се не би слава изгубила,
слава моја и мога бабајка.
Знам ја добро у срцу и души,
знам ја добро да ће данак доћи,
кад ће свето пропасти Илије,
и Пријамо и Пријамов народ.
Ал' се нисам тако ражалио
ни на Тројце, ни Јекабу стару,
ни на баба, на Пријама краља,
ни на браћу све добре јунаке,
што ће пасти по земљици црној,
што ће пасти од љутих крвника,

— доста их је Пријам изродио! —
ка' на тебе, мила моја љубо,
кад те какав поведе Ахајац,
а ти, љубо горке сузе лијеш,
смрче ти се дан слободе твоје.
Па кад будеш у земљи у Аргу,
па бијело мораш ткати платно,
а не можеш ни себи, ни своме,
него мораш туђинци робити;
па ћеш морат' и воде носити,
из Месеје, ил' из Иперије,
мука те је голема и љута,
ал' те силна невоља савлада.
Тад ће тебе угледати људи,
угледати гдје сузе проливаш,
па ће који почем 'вако рећи:
»Нуто жене, Јекторове љубе,
најбољега оног убојника
мед Тројцима мед коњокротама,
кад су били под Илијем градом.
Тако ће ти когод прозборити,
а теби ће нови јади доћи,
пожелићеш свога господара,
да те јадну ропства ослободи.
Ал' ја волим јунак погинути,
волим лећи под земљицу хладну,
нег' да видим, гдје те заробише,
и да чујем твоје лелекање«.
Тако рече Јектор јуначина,
па се маши да прихвати д'јете.
Ал' се д'јете натраг обрнуло,
стаде њега цика и дерњава
те се крије дојкињи у њедра,
а дојкињи љепопојасници,
јер се д'јете било уплашило,

а од лица милога бабајка,
гдје угледа мједену кациду
и од струње виту перјаницу,
гдје се страшно са врх шлема њиха.
Грохотом се бабо насмијао,
насмија се и мила му мајка.
Скиде Јектор кациду са главе,
па је мете на земљицу црну,
сва се земља од ње засијала.
П' онда узе у наручје д'јете,
те му љуби и очи и уста,
па га стаде лако љуљушкати,
љуљушкати рукама јуначким,
па је 'вако Дива призивао,
призивао Дива и богове:
»Чу ли мене, Боже над богови,
чусте ли ме, богови остали,
а дарујте милом мојем сину,
дарујте му срећу и јунаштво,
да је јунак, ка' што му је бабо,
да је млађан међ Тројцима славан
и да знаде граду царевати.
А онда ће говорити људи,
кад из рата јунак кући дође:
»Нуто сина бољег од бабајка!«
А он носи крваво оружје,
што но скиде у боју јунаку,
а мајци је милина у души.«
Кад је тако ријеч говорио;
он подиже своје мило д'јете
и мете га у наручје мајци
а мајка га прихвати на њедра,
а на њедра мека мирисава,
очи јој се напуниле суза,
испод суза слатко се смијеши.

Јектору се бјеше ражалило,
па јој руком грло обгрлио,
те је 'вако љуби говорио:
»Давор', љубо, и јадо и чудо,
немој ми се одвећ ражалити;
мимо судбу мене нико живи,
нико неће у ад оправити;
а од смрти никаква лијека,
ни рђавом нити честитоме,
којега је одојила мајка.
А ти иди у дворе бијеле,
за тебе је, жено, редовати,
за тебе је преслица и разбој,
запов'једај младим дворкињама,
да ти чине дворбу и угодбу;
за рат ће се бринути сви људи,
а ја ћу се понајвише, љубо,
од свих што су рођени у Трој и«.
Тако рече сјајани Јекторе,
па се маши гривасте кациде
А мила му оде дома љуба,
на војна се често обзирући
и ронећи сузе низ образе.
Кад је дошла у високе дворе,
а у дворе Јектора крвавца,
нађе тамо множину дворкиња,
тек дворкиње угледале госпу,
све су с њоме закукале тужно.
Јектора су оплакале жива,
у бијелих Јекторових двори';
ту су тужне јадно нарицале,
да с' из рата више вратит' неће,
да Ахајцем неће побјегнути,
њиној љутњи и десници руци.

Пор. Српски Летопис, 1858. I.

ШЕСТИ ДАН.

Стоји земља сунцем обасјана,
стоји земља травом насејана,
прелива се чисто зеленило,
прелива се долином и брегом,
милина је у њу погледати; —
с неба творац на земљицу гледи,
а тамо ти врви и гамиже,
једно тамо, а друго овамо,
све то знаде, куд ће и како ће;
ал' све ти је тица и живинче,
нигде људи, нигде девојака,
ја до једно момче у горици.
То је богу врло мучно било,
он дозива светлог Аранђела,
те анђелу 'вако проговара:
»А мој слуго, светли Аранђелу,
гледај, слуго, на земљицу црну,
угледаћеш момче у горици,
мене момче јесте ражалило,
не бих јадно да је тако само,
већ ти иди, створи му девојку!«
Кад је анђ'о речи саслушао,
он се диже на крилате руке,
те он оде земљи у горицу. —
Кад је дош'о у гору зелену,
он узабра ружицу белицу,
пошкропи је крвљу од образа,
обави је зраком од сунашца,
и умочи у мрак ноћце чарне.
Кад је ружу из мрака извук'о,

он је љуби анђелским уснама,
он је љуби: — постаде девојка.
Од руже је цела постанула,
од ноћи јој очи постануле,
и постала коса на увојке,
од сунашца кутија срдашца,
а од крви ватра девојачка. —
Кад је анђ'о створио девојку,
он доведе момче из горице,
те га води лепоти девојци. —
Кад угледа момче из горице
кад угледа млађано девојче,
жељи живој не мож' одолети,
мому вата за гиздаву руку
па је шћаше лако обгрлити;
ал' је мома рода поносита,
отискује момка сиромака
отискује, неће да га гледи. —
То је момку врло мучно било.
Обрну се светом Аранђелу,
виђе у њег' мача племенога,
истрже га анђелу из руке,
те се удри шњиме по срдашцу,
врела крвца из груди му прсну.

Де се крвца на земљу пролила,
тамо расте виново чокоће,
из чокоћа винова лозица,
из лозице од грожђа евењке,
а из грожђа рујно тече вино:
ко га пије, да се не опија,
а ко љуби, да се не убија.

НА ГРАХОВУ.

Бледи месец за горицу зађе,
бледи месец и даница звезда,
а Турцима месец потавнио,
над њиме је потавнила звезда,
барјак им је клонуо низ копље,
китом бије чалму барјактара.

Пољану су осветили зраци,
ал' се дижу од горе облаци,
не види се сунчанога зрака:
Ево, Турци, буре из облака! —
Из облака муње посукташе,
црни облак средом раздираше:
Ево, Турци, ватре из облака,
не бојте се, неће бити мрака! —
Паде облак с горе на пољану:
Море Турци, чувајте џебану! —
Растури се облак по пољани:
Ево, Турци, жалосна вам мајка,
ево, Турци, крвавих горштака,
ево, Турци, њихових пушака,
не бојте се, мало је пушака,
ал' је доста ханџар за јунака!
На небу је сунце одскочило,
на Грахову звоно зазвонило,
а сунце је раздвојило зраке,
једне шаље на горске јунаке,
друге шаље на Турке нејаке,
ал' су Турци рода меканога,
Црногорци рода јуначкога,

те им сунце ни требало није.
На Грахову подне превалило,
Карадаг је сунце обасјало,
Грахово су Турци опколили,
на Грахово ватру оборили.
Истрчаше јадни Граховљани,
доскочише силни Крушевљани:
стаде јека јуначкога гласа,
стаде звека турских таламбаса. —
Брзо Турци пушке оборише,
а на пушке гвожђе натакоше
кренуше се турски миралаји,
кренуше се коњи и алаји,
на јунаке силом навалише,
из пушака ватру опалише,
а тобџије из црних топова.
Лети пусто усијано тане,
крши војску, кано туча гране,
али нема из горе јунака,
што се боји топа од Турака.
Пада јунак, ка' у пољу цвеће,
заман пада, кад издати неће;
што је пало, то је и остало,
што остало, с душом се растало.
Ал' да видиш чуда од Турчина,
кад с' удари Цуца са Турчином,
гола прса с убојитим гвожђем:
левом руком вата бајонета,
а десницом ханџара проклета,
— та проклет је, али Цуци није,
Цуци мио, ал' Турчину није —,
заблиста се у руци јунака,
заблиста се од сунчаног зрака, —
сад се сурва у крв зулумћара,
јунаку се рана лечи стара.

Пада Турчин, беже миралаји,
разбегну се коњи и алаји:
ту се секу обрнјане главе,
ка' у пољу зеленике траве. —

Западу је сунце похитало,
на Карадаг зраком превалило,
на пољану крвца се пролила
зелен-траву потоком облила,
крвцу дижу од сунашца зраци,
од крви се дизаше облаци,
а облаци потавнише зраке,
те прелише на пољу јунаке,
лака дажда пада од облака,
лако пере крвцу са јунака; —
није дажда, већ су сузе горке
плаче сунце, крв му додијала,
плаче сунце, — та није одавна,
та одавна, од Косова равна;
а сад сунце неће ни да гледи,
не зна сунце, шта Грахово вреди.
Гледај, сунце, то су Граховљани,
гледај, сунце, нису Косовљани,
немој, сунце јарко моје благо,
сада сини на Грахово драго! —
Сад да видиш силне витезове,
витезове сиве соколове,
а како су Турке потерали,
у бедеме тврде утерали,
како секу са бедема Турке,
кано ловци у горици вуке!
Па да видиш пашу зулум-пашу,
бежи паша, глава зулумћара,
ево, браћо, од паше шићара! —
Ал' да видиш мога тића сива,

тића сива, перјаника Ива,
одруби му обријану главу,
паде глава у зелену траву: —
Сећаш ли се моје сунце јарко,
сунце јарко, моје добро драго,
сећаш ли се Косовских јунака,
сећаш ли се Косовских Турака? —
Да се сећаш, не би јадовало,
већ би лепо поље обасјало!

Тавна ноћца пољану прекрили,
опчинила уморне јунаке,
скрила им је од месеца зраке:
Јунацима Турци додијали,
те су тихо крај ватре заспали. —
Само стража по бедему шеће,
јер се стража уморити неће
Крај бедема процватило смиље,
ране су га са крвцом облиле,
веље ране једнога јунака,
а јунака, црнога горштака; —
клону земљи смиље жуто цвеће,
клону земљи, одникнути неће;
не зна цвеће, да је на Грахову,
мисли цвеће, да је на Косову:
иста крвца племена горштачка,
исте ране и прса јуначка. —
Време дође, — ево доба̀ глува,
вијор ветар низ пољану дува,
чудно дува низ пољану равну,
чудно хујн у ту ноћцу тавну;
са вијором неко шапутање,
са шапатом неко уздисање;

чудно шуште низ пољану траве; —
из траве се подигоше главе:
Бледа лица, зраком обасјана,
црна крвца из дубоких рана;
над мртвима нешто ми облеће,
све облеће, — спустити се неће. —
Какви створи, којега ли света,
што их поноћ изродила клета,
ил' се буде мртви граховљани,
ил' су дошли стари косовљани? —
Не знам, побро, — ено теби страже,
казаће ти, шта јој шапат каже.

Бледи месец за горицу зађе,
бледи месец и даница звезда;
турцима је нестало месеца,
и над њиме нестало данице,
барјак им је у крв огрезнуо,
издеран је кано турска војска,
њега носи Цуца капетане.

САН ХАФИСОВ.

Сунце зађе, већ и сутон пређе,
Зулејка се по градини шеће,
кад јој нема младог господара,
да се барем с цвећем разговара;
крај тог смиља што се тамо бледи,
канда сада свог драгана гледи;
то је место првог миловања
и рочиште сваког састајања. —
Канда слуша, де јој драги свира,
како свира у срце је дира,
па како јој уз свирку попева,
шта му срце од срца захтева. —
Сваку речцу, свако уздисање,
сваки поглед, свако миловање,
сваки цвркут љубавног покрета,
све канда јој цвеће приповеда.

Вече ћути, млада прислушкива,
у слушању заспала па снива,
да о ком ће, кад о дици неће,
тамо санче, куд те милост креће!
Вече ћути, тек се чује жагор,
канда поток милује камење;
и њега је родило севдење:
Љубио се ветар са облаком,
грлио га благом својом снагом
облак роди из висине свете
плаву кишу, своје лепо дете;
киша чини од милости преке
по ливади потоке и реке.

Вече ћути и ливада дрема
баш на земљи ни шапата нема,
а Зулејка тек што проговара,
тако тихо, канда дику кара;
свака реч се потоком одзива,
с потоком се у реку улива,
а с реком се у море провађа,
де се вози хафисова лађа.
Нојца ћути, још зора не руди,
нојца ћути, канда нешто слути; —
шушну лишће, превија се трава,
Зулејци се нешто приближава: —
»Јаој, јао, дико моја, дико,
шта ћу, болан, како би довик'о? —
Јаој гује, како се увија,
како јој се у прси упија,
не дај душо, утеће ти душа — —
не дај, не дај — — —!«
Тихо, празно, сва је крчма пуста,
на пољу је помрчина густа,
само тамо у ћошку на клупи,
чини ми се да се неко буди; —
немој, брајко, у сну тражи лека,
зар је јава боља по тебека?

ИЗА СНА.

Гуслар-момче санак снило
у тишини горског луга,
канда му се у сан слило
што му срце носи туга.

Чини му се по планини
глува поноћ превалила,
а у тихој у тавнини
вила коло заводила.

Ох! да му се нагледати
тога ока видовита,
ох! да му се наљубити
тога лица виловита!

Па да му се наслушати
тих песама неслушани',
како срце дивно пати,
а како се дивно брани.

О дивоти миловања,
кад уз милост злобе није,
о светињи умирања,
кад слободе друкче није.

О јадима што од давна
тешким тиском срца тиште,
о јадима оних гора
де је њено игралиште.

Свита зора, неста кола,
а кад слушаш чудно ти је,

око брега око дола,
канда јоште песма бије.

Глас се вилин разлегао
по шимшири' и јавори',
а јавор му гусле дао
те у њима још ромори.

Глас се момку разлегао
и по срцу и по души,
а кад с' од сна разабрао,
још га веља суза гуши.

У руци му мирно ћуте
старе гусле разбијене,
разбиле их бесне руке,
крвљу раје осиљене.

Оћеш, брале, нове гусле?
Аој, брале, среће уде!
Та и те ће да разбију,
зар ће те да друкче гуде?

Вељи јади срце стисли,
срце гуди о освети,
што то једно срце мисли,
сто ће срца учинити.

ПОЛАЖНИЦИ.

На водени понедељак
немам никог да поливам,
моја дика далеко је,
о њој текем мислим, снивам.

Њој долазе полажници,
моју дику водом квасе,
оће срце да утопе
оће милост да угасе.

Оће људи, срце моје,
да те топи вода сама,
ај! да ме је до тебека,
да те топим милинама.

СТАРИ ЦИГО.

Око черге скупило се
неколико њи',
око ватре орило се:
Пиј дер, куме, пи'!

Месец гледи, шта му раде,
драги синови,
»кум од кума сламу краде,
куме, би л' и ти?«

Што је ретко, частило се
уз чутурицу,
што је често, певало се
уз тамбурицу.

Иза черге на асури
стар сувотиња,
види му се, да га гури
тешка стотина.

Пред старцем је на саћури
пуна чутура,
у њему се с вином бори,
тешка кубура.

И не гледа око себе
на праунучад,
да је њему оно доба
док је био млад!

»Кад се зора срете с даном«,
песма ганула,

»баш се и ја сретох с драгом
срца планула«.

»Поцрвене румен-лице,
очи обори,
то ми лице нехотице
душу прогори«.

Старац пије ка' из чесме,
мислиш стара труд,
ал' од вина ил' од песме
дркће као прут.

»Усничицом дромбуљици
свирку измиче,
баш канда се у ружици
лептир размеће«.

»Од то доба на усти ми
ватра остала,
а ја мислим ваљда би се
вином опрала«.

Песма бије уз тамбуру
боље и боље,
а у старцу старо вино
старе невоље.

»Младо доба, златно доба«
пева тамбураш,
»је л' да нема слађег доба,
деда, ти га знаш?«

Уз дружбу се поставио
згурен старина,
к'о нуз ситно, младо дрвље
стара кладина.

»Додај дер ми синко амо
твоје дрндало,
мени би се нуз пут само
мало свирало«.

Стари прсти, осушени
жице ударе,
суви прсти кано суво
дрво тамбуре.

Лаке жице препукоше
лаке тамбуре,
а у старцу срце пуно
тешке кубуре.

Од љутине разбио је
тамбур о камен
с њеним гласом врже му се
душа у пламен.

Месец гледи, шта му раде
драги синови,
синови се око даде
мртвог скупили.

ПОД ПРОЗОРОМ.

Погле́д'о сам у небо,
у месец, звездице,
у прозор и у тебе
однета невице;
млад месец мет'о венац,
к'о млада невеста,
млад месец тебе гледи
па венац намешта.
Месече, што се лудиш?
месече, што си слеп?
Тај венац би тек био
на мојој дики леп. —
На месец сам ти пруж'о,
а ти си ћутала,
ох, душо моја, душо,
јеси л' га видела?

На затворен се прозор
к'о на крст наслањаш,
к'о канда би на крсту
да грехе одсањаш.
Да имам света вина
причестио бих те,
ал' путир ми је срце
пун крви несите;
по њему ти је, душо,
сва душа разнета,
а у њој света тајна
љубавног завета.
Тај путир сам ти пруж'о,
а ти си ћутала,

ох, душо моја, душо,
    јеси л' га видела?

И мирни месец ћути
    над мирних гробови',
а ја га, душо, питам
    о нашој љубави;
о твојој души, душо,
    о вери њезиној,
а месец се осме'ну,
    у злоби вечитој; —
на месец сам ти пруж'о,
    а ти си ћутала,
ох, душо моја, душо,
    јеси л' га видела?

СВЕ ШТО МИ ЈЕ РЕКЛА . . . .

Све што ми је рекла у звезде сам слп'во,
од отих звездица слику сам јој скив'о
— та тако су ваљда некад и скована
по том божјем руву та пуцета сјајна —;
све сам слици каз'о што ми срце таји,
накитио сам је моји' уздисаји',
ал' за тај су терет звезде биле мале,
све су ближе, ближе западу се дале. —
Накитио сам је жељом срца мога,
пустом, тешком жељом срца жеђанога,
ал' за тај су терет звезде биле мале,
све су ближе, ближе западу се дале. —
Накитио сам је слашћу од усана,
благословом рајским грешног миловања,
ал' и за тај терет звезде беху мале,
све су ближе, ближе западу се дале. —
Накитио сам је клетвама љубавним,
китама жеженим, пламеном крвавим,
нек осете звезде, како клетве тиште,
нек небу процвиле, нек богу пропште,
како пате људи нека му се туже,
што верују бога, те љубави служе:
Ај! ал' за тај терет звезде беху мале,
све су ближе, ближе западу се дале.

* * *

Све је небо мирно, мирна су му стада,
само једна звезда преко неба пада,
а ја мислим, болан, из ока је пала,
што се при растанку слика заплакала.

ВИЛЕ.

Ај, у гори силна вило,
да ми дадеш срце твоје,
све би пуно вере било,
јер горштаци тамо стоје.

Ај, у биљу мирна вило,
кад би мени срце дала,
све би пуно лека било,
душа би ми мирисала.

Ај, у води бистра вило,
кад би мени срце дала,
моје б' срце море било,
ти б' у море утицала.

Ај, у зраку сјајна вило,
да ми дадеш срце твоје,
све би пуно песме било,
та у зраку тица поје.

Душо, вило мога века,
ти си ми га дала сама,
пуно вере, пуно лека,
пуно миља и песама.

СНИО САМ ТЕ....

Снио сам те у градини,
де о смиљу ружа дрема,
да смо сами, душо моја,
а мађије твоје нема.

Гледало нас тихо вече,
де се тихо милујемо,
цвеће вене па нас гледи,
де се венуђ' растајемо.

Цвеће вене, канда знаде,
испод суза сетно гледи:
стисло му се срце мало,
лековито биље цеди.

Под ту росу лековиту,
из срдашца ружинога,
подмет'о сам бону душу
из срдашца болнога.

Капало је на то срце,
капало је на ту душу,
капало је да разгали
ту паклену, жедну сушу.

Из твог ока капало је
у ту жедну, кобну чашу,
а ја сам ти напио је
у љубавну срећу нашу.

У љубавну срећу нашу
ти си чашу заискала,
како си је жедна била,
и чашу си прогутала.

ГОЛУБ.

Душа ми је голуб бели;
тог голуба држим за то,
да ми носи злату писма,
док је злато непродато.

Однео је једно писмо
на меканих, белих леђи',
тек што јадан не издану
под теретом тешких речи.

Однео је једно писмо,
дао га је злату моме,
па је чек'о на одговор
поносите лепе моме.

Поносита лепа мома
дуго, врло дуго, ћута,
сад баш да му га и даде
не би натраг знао пута.

Спустио се голуб бели
на мекане њене груди,
да мед црних гавранови',
по том свету не заблуди.

САБЉА и КРУНА.

Шта ме сеца
са месеца?

Ил' та турска сабља жута,
што још није препукнута?
ил' је обруч круне свете
започете, недочете,

што ме сеца
са месеца?

СТВАРАЊЕ СВЕТА.

Бог је сково сунце
од сувога злата,
ковницу голему
небесних дуката;

бог је сков'о звезде,
ситне сребрњаке,
бог је сков'о месец,
талир мећ петаке;

бог је сково земљу,
потуру велику,
приков'о је на њу
своју царску слику.

То големо благо,
овејану славу,
закључ'о је тврдо
у кутију плаву; —

час по час отвара
ту кутију света,
а кад год отвара
потуру загледа.

ДАНИЦИ.

Од давна су славуји
у ноћи певали,
од давна о даници,
о зори сневали;

прижељкују у жељи,
у тузи сувише,
Прижељкују од давна,
и гле! — прижелише.

прижелише; — већ жеља
и звезду до'вати,
ал' жеља ће је опет
у звезде ковати.

СРПКИЊА.

Српкиња је моја дика,
српски се понаша,
српске душе, српска лика,
вилинскога стаса.

Српски јој је осмех бајни
српски шкрипи зуби,
српски воли, српски грли,
српски зна да љуби.

Српкиња је по погледу,
речи и уздиху
и срце јој живо куца —
по народном стиху.

НА ИСКАП . . . .

На искап сам испит' хтео
наздрављену пуну чашу
твоја уста, пуну чашу,
на искап сам испит' хтео.

Ал' тек само што сам сркн'о,
већ сам пао на те груди,
пијан пао на те груди,
само, само што сам сркн'о.

Од љубавног тога вина
како ми се дало пити,
мамуран ћу навек бити
од љубавног тога вина.

ЉУБАВНИ ДВОРИ.

На усти' сам ти зид'о
    љубаве, дворове
од пољубаца темељ,
    од сласти стубове.

Ја мислим, не виде се
    ти зрачни надвори,
ал' тета их је вид'ла,
    и тета разори.

А ја се молим богу,
    да грешне пресуди:
кад на усти' не могу,
    а ја ћу у груди.

Дубоко, предубоко,
    под светле зидове,
сазидаћу од туге
    све тавне сводове.

У темељ ћу да зидам
    сву веру љубави,
а над њом жеље пусте —
    све вити стубови.

А прозоре да скујем
    из оног погледа,
кад око твоје живо
    најживље погледа.

Бојадисаћу дворе
    шареним санцима,

а покрићу их горе
потај- састанцима.

За двором ми је башта,
да тице угости,
зелена, красна башта
зелене прошлости.

Славујн, штоно туже
у врту зеленом,
румене, сетне руже
мед горким пеленом!

Славујн то су сенке
од речи убави',
што некад беху живе
у нашој љубави.

А пожар још мирише
у дробним ружама
од попаљених двора
на твојим уснама.

Ти двори моје душе,
ти вити стубови,
славујн, бајне руже,
у бајних вртови'!

Ал' никог, никог нема
у сјајних дворови',
славујчад ми је нема
у бајних вртови'.

Походи ме једанпут
у мојих дворови',
да виде своје сунце
љубавни створови.

Угостићу те, душо,
у красној одаји,
пољубићу те, душо,
у слаткој потаји.

Да замиришу руже
мед горким пеленом,
славуји опет туже
у врту зеленом.

А пољупци, што горе,
попалиће нам све,
попалиће нам дворе
и душе обадве!

Да замиришу руже
мед горким пеленом,
славуји опет туже
у врту зеленом.

ЗОРА И ДЕВОЈКА.

Млада збори младој зори,
младе тајне приповеда,
весела је, румена је,
а зора је сетна, бледа.

А шта зора одговара,
нити знадем, нити чујем,
само канда од то доба
да се љуби са славујем.

Млада збори младој зори,
младе тајне приповеда,
ал' је сада врло сетна,
ал' је сада врло бледа.

А рујна је зора сјајна,
к'о канда се стиди зора,
том је опет крива тајна
девојкина разговора.

ИЗ ХАЈНЕОВЕ »КЊИГЕ ПЕСАМА«.

I.

На крили од песама
однећу те, душо, у свет,
де цвета лала сама,
и ружа и лотов цвет.

А месечина мека
пала на водицу,
и лотово цвеће већ чека
на тебе, на сестрицу.

Кикоћући љубице вире
на звезде намигују,
а над њима гаткице мире
што руже шапутају.

Газеле се уз њи чопоре,
па слушају гаткице те,
а валови тихо жуборе
из реке светите.

Ту ћу те спустити, чедо,
под палму уз водени вир,
да уживаш инђијско лето,
благослов, љубав и мир.

II.

Лотовој ружи дотужи
сунчев пресветли зрак,
сагла се, скуњила се,
па чека да дође мрак.

А драган је месец буди
блеђаном месечином,
а она му даје, да љуби
по лицу невином.

Па светли, па цвета, па гледа
горе на драгана.
мирише, па плаче, па дркће
од јада слађана.

III.

Да утопим душу моју
у кринове чашичице,
нек кринови песму запоју
од моје снашичице.

А песма нек зуји, нек звони,
к'о пољупца њезина глас,
што ми га некад поклони
диван, предиван час.

ШТО МИ ВЕНЕ . . .

Што ми вене моја драга,
што ми бледи, што ми клеца?
што ми дркће моја снага,
што ми плаче, што ми јеца?

Твоје очи плакајнице,
то су мени двоје двери,
а твоје је сетно лице
иконостас мојој вери.

Иза њега љубав вири,
свештеника свештениче,
у рукама сјај-путири,
света капља де претиче.

Па кроз двери путир пружа,
кроз двери се капље лију,
нек се крепи жељна душа —
то су сузе из очију.

Света росо неба мога,
ај! та ја те давно чека',
из истока бесмртнога
да причестим пола века.

Ох! ал' што ми моја драга,
што ми дркће, што ми клеца?
што ми клону моја снага,
што ми плаче, што ми јеца? —

Одбиле се бисер-сузе,
од две мајке два младенца,

без сватова састају се,
без песама и без венца.

Без сватова и без свега,
ево, душо, венчаће се,
на усти их љубав чека,
свештеника свештениче.

На усти ти љубав дише,
од усана олтар ствара
— Та пољубац твој мирише,
баш к'о тамјан са олтара! —

Па глени их, душо, глени,
од среће су обамрли,
једно вели: оди мени!
а друго га већем грли.

Та не бриши суза с браде:
то су, душо, двоје драги';
не мори их сретне, младе,
у љубави првој снаги!

Не мори их, та не мори!
плачи, душо, плачи, плачи!
нек се које још разгори,
нек им свати буду јачи.

Ох! та плачи, моје драго,
и мени се очи муте,
та и ја би' навек плак'о,
да ми сузе тако слуте.

СРЕМ И БАЧКА.

Срем.

Оди, душо, оди, рано,
оди, да те жњем!

Бачка.

Оди, срце, оди само,
да те оберем.

Срем.

Знаш ли, душо, знаш ли, рано,
сећаш ли се ти,
кад смо некад сретно, тајно,
љубили се ми?
По мени се шума шири,
славујн у њој,
а по теби дивно мири,
цветан перивој.
Та сети се само, сети,
замиришеш ти,
а по мени све полети,
од песама врн!
Мирис, песма, цвркутање,
планина и до,
пољубац је све то један,
пољубац је то.
Далеко се чула јека
песме убаве,
слушао је из далека
злобан Дунаве;
Ох! па знаш ли, знаш ли, рано,
сећаш ли се још,

кад је пуст међу нас пан'о
к'о ледени нож? —
Гледам, де те обувати,
де те милује,
како љуби, како глади,
како пирује;
а цветови твоји бледе,
а шеница зре,
ај, шеницо, наше дете,
што не дође пре?
Срце пуца у меника:
кроз пукотине
чокот бије, вино лије
сваке године.
Што је вино, крвца ми је
из срцета мог,
нек се сећа, ко га пије,
живота оног. —
Ох! та знаш ли, знаш ли, рано,
сећаш ли се ти?
Ако не знаш, оди амо,
причести се, пи!

* * *

А Дунаво доле плива,
а у њему ври,
сад, ил' режи, ил' ужива,
или тешка њи'?

ПУШКА.

Око нас се змије роје,
а над нама клетве висе,
ал' не бој се, чедо моје,
душо моја, не бој ми се!

Сад од душе пушку градим,
нека пуца преко света,
а на њу ћу да насадим
од љубави бајонета.

С отиме ћу бајонетом
да јуришим на сељену,
да избавим једним шетом
моју дику однесену.

А кад буде, што ће бити,
онда нек ми душа дане,
бајонет ћу скинут' вити
с моје пушке усијане.

Предаћу га у род мили,
арсеналу оном светом,
пушку ону српској вили,
с оним истим бајонетом.

ПОД ВАРАДИНОМ.

Прожегла ми мушке груди
два зрнета усијана,
са очију твојих љути'
допадох ти тешких рана.

У мукама рањеничким,
док у срцу рана цвили,
душу сам ти обгрлио,
к'о тетиво луцањ криви.

Ал' ти опет не верујеш,
још ме срце твоје криви,
па у срдњи груди бије
к'о буздован оклоп живи. —

Ал' та ти си милостива,
шта ће теби смртно тане
ман' се лука и тетива,
мани, дико, буздоване!

Већ погледај под ноћ малко
под бедеме Варадина,
ту почива дели Марко,
па пијуцка рујна вина.

Пун је легењ подигао,
да наздрави Варадину,
ал' он на то синџир врати
к'о гвоздени' зуби' шкрину. —

На здравицу зора пуца
у пуцњави већ се рађа,

звезде су јој зрна сјајна
што 'но њима запад гађа.

А на врати варадинских
попуцкује камен сињи,
од ударца потковица,
од звекета ђорда силни'. —

Зора пуца, зора жарка,
никад лепша ни ранија, —
збогом, дико, — већ је Марка
опколила катанија. —

ГАВРИЛУ ЕГРЕШИЈИ.*)

Образино славна
што дичиш Мађаре,
што из гроба будиш
образине старе,

образине славне
Срба и Мађара,
што их народ памти,
што их песник ствара;

из гроба их будиш,
у срца нам садиш
побратимском слогом
њино мрење сладиш;

нека виде синци,
нек виде потомци:
да не буду гњилци,
већ да буду момци;

да их у памети
доба сећа тамно,
да је слађе мрети,
нег' живети срамно!

*) Мађарском трагеди приликом приказа оберњикове трагедије Brankovics György (Ђурађ Бранковић) г. 1861. Та је песма била написана на венцу, што га је том приликом дала српска омладина Егрешији; штампана је у овдашњим »Српским Новинама«, на мађарски ју је превео Коломан Тот. Ово је по сећању у једном доколном часу зимус (1872. у затвору) у Пешти.

Образино славна,
што дичиш Мацаре,
што из гроба будиш
образине старе,

образино, скини
образину прије,
јер што ти се чини
образина није!

ВЕЧЕ.

Благо је вече, к'о лице благо
седога патријара.
Карловац румен; је л' од радости,
ил' је то зрака срдитог жара?
сунце већ седа; кроз облак густи
продиру светли његови зраци,
к'о зрачни, сјајни подупирачи,
што сунце држе, да се не спусти.
Ал' бадава је; ено их нема,
црн им се облак сумраком свети,
а ноћ ће црна скоро однети
сунчеву слану и славу њину. —
Ој, сунце, сунце, што тако већ оде,
ала ме сећаш на сунце слободе,
на српски сабор — и на мањину...

САН.

Из ћелије кале гледи
на побране винограде
очи тамне, лице бледи,
купи му се око браде,
стресају га суве доље
и још сувље, сувље боље.

Слаб је, стар је, малакс'о је,
од сећања и од језе;
склопи очи, распусти се,
забуни се, занесе се
и већ на дну дремовања
калуђеру нешто сања.

Гледа неке винограде,
неку бербу, неке младе,
неке трче, неке раде,
неке цеде, неке сладе, —
ал' у место Фрушке Горе,
свуд около пак'о горе.

Све то врви, све то гмиже,
и по гори, и по доли,
једно хита, друго стиже,
Ђаволице и ђаволи;
јер су греси брзо зрели,
пожижу их огњи врели

А по гори и по доли,
разлеже се песма млади',
калуђера тихо моли,

калуђера тихо ваби:
Ходи, кале, ходи, брале,
на весеље на бокале!

Калуђера тихо моли,
калуђера тихо ваби, —
ал' је страшан пламен голи,
страшно жеже и конаби, —
па од наде, ил' од стреса,
диже очи на небеса.

Ал' над гором над зеленом,
плаво небо затрепери,
у треперу васељеном
отворе се рајске двери;
отвореним рајом широм
слети анђ'о са путиром.

Засенут је старац пао
пред знамењем богоданим,
затрес'о се, задрктао
у гресима некајаним,
у њему је страшна врева,
дркће, моли и запева!

»Та смилуј се у милости
»на јаднога твога сина!
»опрости му — ох! опрости,
»причести га од тог вина!« —
‚Море, нема, црни душе,
‚анђелом се каце суше!'

СТОГОДИШЊИЦА

САВЕ ТЕКЕЛИЈЕ.

Мећава је, цича зима,
светосавска вејавица,
око ветра, силног свирца,
снег је коло уситнио;
плах се облак земљи прима,
комешај је, мислиш, лета
анђеоских белих чета,
што у очи светог Саве
хоће свету да се јаве,
те у силном нагртању
као да крили перје крше
и машући ветар дижу,
да по земљи пораспири
снег од перја анђелскога;
ил' је небу ћуд приспела,
да благослов тај замота
вејавица и страхота.

* * *

У олуји и мећави
пантеон*) се бели диже;
и њему је ваљда зима,
јер се топло зашушкао
у прозоре и у врата,
а поноћ га хладна љуби.
Од пољупца леденога
питомац се у сну стреса,
а у старој у књижници
затресе се на полици
жута глава извајана

*) Тако су Ђаци тада звали завод Саве Текелије у Пешти, иначе *tekelianum*.

на попрсју Текелиј'ном;
изнад ње се светли слеме
а испод ње у редови'
зашушташе књиге силне,
расклапа се лист по листак,
а из сваке ситне књиге
силази се поносито
списатељска једна душа.
Врве сенке и гамижу,
напунише сву одају,
једна другој поздрав шушка
у сенчаном загрљају,
па се љубе, па се грле,
мртве душе неумрле.
Ал' у светлост на слемену
и у чело, златно, жуто,
парче неба искинуто
кад у зори златној гори,
у зенице алемове,
сетне, тужне, исплакане
испирајућ' светске ране,
у осмејак на уснама,
што вечито благосиља,
у Савино светло лице,
устрмице, чудимице,
сви умрли очи су упрли.
Згледају се силне сенке,
нуткају се, нећкају се,
ко ће их се уздат' у се,
да потегне речцу бритку
у здравицу и честитку
благом дану Савиноме.
У нећкању и нуткању
дружина се разгранала,
таласа се изба мала,

једно доле, друго горе,
к'о под буром сиње море;
а над морем једна стена
сунцем стоји умивена,
кад је спази из пропасти
српски морнар очајани,
на колена мора пасти,
па уздахнут': свани! свани!
јер та стена што му сијну
носи главу Текелиј'ну.

* * *

Око те су стене вали
најсилније запљускали,
а на валу каква граја
навалом је изокраја?
Једни блену, други гоне,
ал' ни један да потоне:
Шта ће бити — лака пена
разасута, разливена,
лако сено растрвено,
лако перје и иверје;
празна пена, ситна дрва,
све би, све би, да су прва,
али злато тиња доли —
нек га тражи, ко га воли!

* * *

На слемену, на књигама,
под прашином, паучином,
леже једне гусле старе,
а поред њих згурило се
и гудало савијено;
жица га је стегла јако,
шћућурено мирно лежи,
као да се миром тешпи;

то гудало прилика је
сапућене тужне раје,
па од јада шта би, вељa,
ил' да гуди, ил' да стреља?
Као да звече беочузи,
гудало се канда буди,
и њега су нашли дуси,
па га дижу да загуди.
Дуг је санак боравило
поред своје верне моме,
давно није песме вило
у пољупцу жичаноме,
па давно је, давно није
притиснуо тако страсно,
а и она давно није
уздахнула тако јасно:
Болови су то големи,
кад се песма рађа болна,
из утробе јаворове
грдна, тешка, неодољна;
болови су то големи,
кад испод њих дуси беже,
а из песме кад се тужне
сенка крви на под слеже;
болови су то големи,
кад од крви небо руди,
кад се крвљу зарумени,
а из крви на крв слути,
па кад песма грешно пита:
зар још има небо стида?
Болови су то големи,
кад се од њих камен њиха,
кад отвори уста света
глава сиња текелиј'на,
кад се сиђе самртниче,

да прориче смрт ил' жиће, —
болови су то големи,
кад и онда — реч онеми.
Младој зори још је зима,
још је мрзи јорган дићи,
црни јорган облачина,
још је мрзи оставити
постељицу жарку, рујну.
Зазвонило звоно мало,
глас му мраком одјекује,
облачине бије лење,
звоно зове на јутрење;
у одаји међ књигама
засела је тешка тама,
продире је звоно само:
чини ти се ко' да слушаш,
како после славе веље,
помрчином робовања,
тужна једна песма брујн,
како белу зору буди,
па уздишућ' сетно гуди,
нову славу сањајући.

ЗБОГОМ, ДИКО, ПИСАЋУ ТИ...

Збогом, дико, писаћу ти,
небо ми је листак ведри,
по његових плавих недри',
душо моја, писаћу ти.

У мени се вулкан буди,
из њега се пламен диже
па по небу речи пише
из препуних мојих груди.

А да речи нико не зна
лист ћу плави обавити,
месец ће му печат бити,
месечина ноша нежна.

То те писмо навек чека,
та чека те сваке зоре,
звезде бледе већ од море
чекајући на тебека.

Накићена к'о невеста,
да из зоре сванеш бледе,
да га прођеш к'о од беде —
па се чиниш и невешта.

СНОВЕ СНИВАМ...

Снове снивам, снујем снове,
снујем снове бисерове,
у сну живим, у сну дишем,
ал' не могу ситне снове,
не могу их да напишем.

Снове снивам, снове снујем,
у слике бих да их кујем,
ал' су санци полетанци,
не могу их да прикујем
срцу моме лаганоме.

Ал' наслони на те снове
твоје груди бисерове,
две ледене бисер капи:
та би студен смрзла снове,
све те слике следила би.

У СРЕМУ.

Убава Фрушко, дивото моја,
у теби нема врлета горостасних,
ти се не намећеш поносном небу,
не нудиш му љубави твоје
пружајући му голе, камените руке
у разблуди силовитој;
ти се смешиш, само се смешиш.

Кад је стварао бог ову земљу,
то пупачко девојче,
створење, у кога је срце огањ,
а тело камен и вода,
на теби је, Фрушко, прорезао лепојци тој
чаробне усне:
ти се смешиш, само се смешиш.

Тај осмејак пусти
кад га је видело небо први пут,
чисто га гледам, де од милина
раствори груди сјајне,
де изли на тебе љубавни благослов,
најплеменитије племе раја свога,
чедо љубави, анђела страсти:
вино:
чисто га гледам, де ти се хвали рајем,
де ти га нуди,
тај одузети поклон боговске ћуди,
што сам у себи трупе,
невиђен, неуживан и неблагословен,
де ти га нуди,
а ти се смешиш, само се смешиш.

А кад те угледа усред раја
оно старо дрво,
свију јабука прамајка,
прва светитељка, грешница прва,
отвори јој се рана
под оном једином откинутом петељком
и затресе се.
Стресоше се на тебе јабуке
и у сваку рупицу обрашчића твојих
паде по један
забрањен плод:
у сваку долину твоју паде по један
намастир бели.
На уснама ти плодови висе
па зар је и теби забрањен плод?
— Ај! танталски роде, Фрушко танталицо!
црви га једу, аветни црви, а ти? —
а ти се смешиш, само се смешиш.

ДАКЛЕ ТАКО . . .

Дакле тако, тако дакле,
    све је само пуста лаж?
место сунца црни пакле,
    место раја љута враж?

У оку ти лажа гори,
    та зато је црно зар?
к'о што сунце да изгори
    па остане само гар.

Из ока се лицем врне,
    лажа прима други вид,
пурпуром се заогрне,
    људи кажу, да је стид.

А на усти', ту се стани,
    ту је престо краљичин,
са душека рујевани'
    влада мачем језичним.

Смеј се само, нек се шире
    ти душеци румени,
погле, како ситно вире
    бели зуби студени.

Смеј се само, само шири
    кивне твоје зубиће,
та они ће лаж да смире,
    смлавиће је, убиће.

Ох! ал' све те дивне лажи,
    све те лажи да ми даш,
па ма и то што ти кажем,
    па ма и то била лаж.

ПОГРЕБ.

Разболела се љубав
у твоме драгану,
разболела се часком
и часком изда'ну.

Да виде како ми је
у тузи великој,
повешћу сјајан погреб,
умрлој јединој.

У љубавна ћу писма
обавити је сву,
да чува тајна тајну
и клетва заклетву.

Положићу јој тело
на чудна носила,
од покиданих жица
и старих гусала.

За носили' ће ићи
родбина њена сва:
Лепота, мати њена,
и Вера, сестрица.

А крај ње ће да иду
све ситна сирочад,
скорашњих пољубаца
љубавни пород млад.

Пред носили' ће ићи
по реду попови,

у одеждама црним
    са свети крстови.

Ти попови су стари,
    све вечни болови,
све уздисаји црни,
    ти црни попови.

Пред попови' ће бити
    ђачића који ред,
да поју »свјати Боже!«
    да буде погреб свет.

Ти ђачићи су песме,
    што за њом уздишу,
што теше душу њену
    и богу уздижу.

Стихари им се светле
    на младих рамени',
а барјаци се вију
    с чираци' пламени'.

Над гробом су јој дали
    опело попови,
»со свјатими« се ори
    над млади' гробови.

»Со свјатими« се ори
    к'о припев из раја,
на послетку још ђаци
    отпоју »вјечнаја.«

Поскакала је за њом
    родбина њена сва;
и њојзи моји ђаци
    отпоју »вјечнаја«.

Још и сад к'о да чујем
то свето »вјечнаја«,
а као да ћу га слушат'
животу до краја.

И синоћ баш га чујем,
већ доцкан пред зору,
а неко к'о да куцну
на тамном прозору.

Заблиста месечина
са бледа покрова: —
љубавни вампир то је
и пратња његова.

1862—1864.

РАЈО, ТУЖНА РАЈО....

Рајо, тужна рајо, кад се тебе сетим,
не бих да ти певам, већ бих да те светим.

Да те светим, света горо, облистана
од увела, бледа, турска ђулистана.

Што му вене ружа већ под гором црном,
па опет кукавну земљу копа трном.

Из туђег је света, престала да руди,
па би да се шкропи из крвавих груди.

Ај, а де је сунце, да се њиме суше,
те крваве капље са увеле руже?

Да осуши капље, да ружу изгори,
да остане за њом тек мирис у гори.

Из тога мириса песма да заори,
кад се јарко сунце за навек разгори.

Ај, а де је сунце? питам српске горе,
а оне ми веле: и у теби, море!

Рајо, тужна рајо, кад се тога сетим,
не бих да ти певам, већ бих да те светим.

ПОСЛЕ ПОГРЕБА.

Сахранио сам љубав
дубоко у земљу,
де дуси и вампири
свој конак узимљу.

Прилетеше зефири
целиваше је сви,
зефири и лепири —
ал' она мирно спи.

Прилетели су зраци
да гроб целивају,
а сиђоше облаци
да сузе ливају.

Зефири и лепири
целиваше је сви,
и зраци и облаци —
ал' она мирно спи.

Још приђе један зефир,
још један божји зрак,
још један ломан лепир
и исплакан облак.

На усти' ноћни зефир,
у грудма божји зрак,
у струку ломан лепир,
у очима облак.

Приклонила је главу
и клекла над гробом,

оросила је траву
    и цвеће под собом.

Под том анђелском росом,
    под росом милости,
зар може покојница,
    зар може још да спи?

Та како би још спала,
    та како, како би? —
прекипну божја сила
    и гроб се раздроби.

Прилетеше зефири,
    запојаше јој сви:
»преобразил сја јеси,
    о Боже милости!«

ЕЈ, НЕСРЕЋО . . . .

Ај, несрећо земљо,
ти блудницо светска,
пунија си греха,
него што си песка.

Та то нису горе,
то планине нису,
што се тамо модре
у големом низу;

већ маснице то су
твога грешног тела,
бог је тебе шиб'о
за прецрна дела.

Летећи по свету
у мукама љутим,
маснице си гнојем
нагнојила жутим;

маснице су много
примамиле псето,
да ти лижу тело,
рањаво, проклето.

Они лижу твоје
скупоцено блато,
лижући се теше:
то је, веле, злато.

Ај, несрећо земљо,
ти блудницо светска,
пунија си греха,
него што си песка.

КОЛО.

Мрак се црни небом шеће,
хоће да га покрије,
под пазухо главу мече
тамбурице божије.

Бледа глава, месец бледи
месец бледи пуначак,
свуд около сетно гледи,
свуд у колу пушта зрак.

мрак опружа руку тамну
на кумовске сламе стог,
па укида једну сламку
са тог гумна небеског.

Буновно се сламком титра
о тамбуру, о жице,
месечево коло игра —
силне, светле ножице.

Саме виле и јунаци
арханђели небесни,
поносити, бледи зраци,
светле сенке, живи сни.

Ту су многе дике старе,
ту је многи српски тић,
до Душана цар Лазаре,
а до Марка Обилић.

Трепетљике звеком звече
уз тамбурин ударај,

по пољани буде цвеће
уз мирисан уздисај.

А на сваком цветку паја
једна мала чиста кап,
је л' то магла уздисаја,
што се слегла у ту кап?

Ил' је капља светог зноја,
што је с кола канула,
па к'о крвца у сред боја
на пупољак панула?

Ил' је суза од милина,
лед самоће растопљен,
што је вид'о са висина
соколова српски сен?

Каква суза, какве боље,
какво цвеће, — не знам баш,
само му је, знадем, поље
Косово и Сентомаш.

ОЈ, ТА ВЕРУЈ ВЕРУ МЕНИ!

Ај, та веруј веру мени!
зар се нисам доста клео?
мој пупољче прерумени,
зар ти нисам доста вео?

Хоћеш сунце да ти снесем,
да засветли сунцу мом,
ил' с њим ране да сажежем
срцу моме болесном?

Ил' ћеш да ти месец млади
виле снесу с небеса,
да ти љубав с лица хлади
та седефли лепеза?

Ил' у крило да ти стресу
све алеме небесне,
да звездама изпревезу
твоје жеље, твоје сне?

Хоћеш зору да те двори?
хоћеш да те слави дан?
ил' уз тебе да ти гори
мач од муња усијан?

Све то теби, мојој души,
све ћу теби дати ја:
и кад ми се срце с'суши,
даћу ти од њега пра'.

У ЈУ-ЈУ-ЈУ-ЈУ!

Брзо к'о на крили'
ево их већ ту,
сватови су чили
у ју-ју-ју-ју!

Копају и рже
бесни хатови, —
брже, дико, брже,
ту су сватови!

Мене немој звати,
мене чекају
још и други свати
у ју-ју-ју-ју!

Све делије мушке
голи мачеви,
а девојке пушке,
јаук напеви.

Девере им звезде,
виле кумују,
за куршумом језде
у ју-ју-ју-ју!

Црква је бојиште,
а превез је дим,
танад песму звижде
гласом тананим.

А главе се рубе,
а јунаци мру,
ал' виле их љубе
у ју-ју-ју-ју! —

ВОЛИМО СЕ . . . .

Волимо се, душо, је ли?
е, па шта нас јоште дели?
је л' се каква црна сила,
ил' судбина намерила,
да се баци међу нас?
црна сила, те нагрну
на зеницу твоју црну
и на твоју црну влас?
Ал' рашири беле руке,
полети ми, загрли ме
загрљајем пламениме,
загрљајем жестоким;
па што буде судбе кивне
да у пламу не изгори,
то ће стисак да умори
загрљајем, душо, тим.

ПОБРИ Ј. Ј.

Мрцину стару векова нових,
што јој бог рече: светом се зови!
спуђену путом старости ропске,
прскану блатом клетве потопске,
што је пода се ђаво упрег'о,
шиб'о је бичем Евине змије
јабуку њену дао јој да ије,
па јој већ и тај гризутак узео —
ти си је усео.
Да отпочину уморна крила,
што те понеше песничких вила,
да скупиш мало расуту снагу —
спао си на таку уморну рагу!
Па виловитим занесен летом,
вилинским летом, друкчијим светом,
мислиш, пегаза уседе свога,
пегаза свога тимаренога,
на леђи', мислиш, свога жерава,
развијаш клупче срца крвава,
крваво клупче вечитих сила,
што га је вила снови навила,
снови навила, вером замела,
па га у твоје груди унела.
Ти плетеш од тог вилинског дара
поругљивога основ швигара,
дизгене плетеш и златне узе,
а бичаље узе
јавора грану
открхану.
Плетивом нежним, што га тек живље,

нежније срце довољно поља,
њиме ти шибаш пожиље дивље,
огрезле ране паклена коња; —
али не преза од ударца бична
мрцина вична.
Мрцина пакла
још се ни корак није одмакла,
а већ се сићи, већем се трза,
погана уста о жвале крза.
Искрзаће ти плетиво цело,
све твоје клупче о вично тело,
у руци ће ти остати само
голо бичаље, сухо, крваво —
јавора грана
открхана.
Ал' не снуј клупчета, а бич подвежи,
у своме пламу оструге жежи,
челик у ребра раги забоди,
нека побесни паклена скоти,
нека посукти крвца јој жива!
а с гудала крива
у ланчић плети беочуге мале,
стегни јој жвале,
нек се запенуша —
онда ће да слуша!

САД НА СРЦУ.

Бритким ножем љуте страсти
срце си ми узорала,
по њем сеје ситне сласти
тугованка ружа мала.
Пригнула се срцу моме,
по њему се тужно ломе
њена росна миришчад;
нек се прима цветак цвету,
нек мирише целом свету
дивно семе, диван сад.

И славуј је опазио,
де му драга за мном тужи,
туговат' је долазио,
да не чини жао ружи;
по срцу, по свакој бразди
сеје семе, сеје сласти,
тужне сласти, слатки јад;
нек се прима цветак цвету,
нек мирише целом свету
дивно семе, диван сад.

Ја те питам: душо, храно
да л' и тебе туга пара?
а ти ћутиш — око само
зрацима ме разговара;
облак ти се лицу прима,
пунан рујним пољупцима,
пуди кишу, пољупчад;
нек се прима цветак цвету,

нек мирише целом свету
дивно семе диван сад.

Бритким ножем љуте страсти
срце си ми узорала,
по њем сејеш ситне сласти
пољубаца зрна мала,
Још из срца ружа клија,
славујска се песма ћија
уз пољупца златни влат;
нек се прима цветак цвету,
нек мирише целом свету
дивно семе, диван сад.

ЕЈ, РОПСКИ СВЕТЕ!

Ај, ропски свете!
куда ћу побећи с образа твога,
с образа твога трпежљивога?
Да пропаднем у земљу,
од љуте срамоте са твоје грехоте?
Ил' у небо да скачем?
У небо?
Та ту је тек
најропскије блаженство
блажених робова,
највећа самоваља —
Бог!
А небо?
Небо је само
угнута стопа господа бога,
њоме да згњечи самртног роба
до последњег дроба.
А што се дигло тако високо,
то би да види, па да ужива
како се робље
превија, кида.
Ај, ропски свете, под отим небом!
ај, звездице сјајне,
штрецави жуљеви на божјој стопи!
Ваљда кроз вас проби
цикут и вапај мученички,
па кроз свако тако процикнуто место
провиру знаци божје милости
танко, штедљиво, као што владари на земљи
колајне деле,
колајне сјајне и речи лепе
теби, ропски свете!

ЗВОНО.

Звоно, звоно мало,
што те, звоно, боли,
те се тако тужно
разлежеш по доли?

И моје је срце
зазвонило јако,
по моји' се груди'
разлеже једнако.

Срце моје звони
од тешкога клатна,
то је клатно тешко
њена слика златна.

ОБЈЕСЕН.

Остарело лето болно,
опада му коса густа,
дрвље сухо и невољно,
и што оста лишћа пуста —
све је вело,
невесело.

Ал' моје је срце свеже,
пролећа се њему смеше,
па када би лишће вело,
па када би само хтело,
по мом срцу да полеже,
сваки листак што би пао,
к'о цветак би поникао.

Ал' у место лишћа вела
једна се је ружа свела,
па је пала, па се расцветала
посред срца мога врела;
ал' од те ће руже мене
врело срце да увене.

ТИ И ТВОЈА СЛИКА.

Леден прозор угреј'о се
испод чела мога врела
с оне стране, де си ти;
уздижу се моје груди,
уздишући, горе, доле,

Из дубине срца мога
уздиже се слика једна,
иста слика, као ти;
уздиже се слика лепа,
уздишући, горе, доле.

Уздиже се, ја је љубим,
ал' је слика сан и сенка,
не љуби ме, као ти;
пољупци је моји вуку
уздисајем тешким доле.

У срцу је опет сместе,
у срцу је, ал' не греје,
не греје га, као ти;
и опет је срце љуља,
уздишући, горе, доле.

СИНОЋ.

Синоћ, дико, жељо жива,
синоћке те очекива'!
Дивно вече са ноћцом се прашта
дивно вече — дивнија је башта:
ограђена тесним загрљајем,
засађена густим уздисајем,
што на леје хладовину баца,
све на леје наших пољубаца,
преко леје мирисаље веје,
под мирисом полегла је трава,
повија се па се теби спрема —
али тебе нема!

*

Синоћ, дико, жељо жива,
синоћке те очекива'!
Цветићи се у потоку поје,
знаде цвеће, да су сузе твоје,
гледа мене, како звезде скидам,
прислушкује, де за тебе питам;
звезде ћуте — и већ су просуте,
да к'о шљунци поточић замуте,
а цвеће се запиткује тајно:
је л' и она које чедо сјајно?
Пита цвеће, води не верује,
не мирује, све се надвирује,
празно небо потоку запрема —
али тебе нема!

*

Синоћ, дико, жељо жива,
синоћке те очекива'!

Силних жеља полетело јато,
да с висине изгледује злато,
о небо се жеље приковале,
место звезда на мене су сјале,
а највећом од тих жеља клети'
придела је нојца вео бледи,
бледи вео сади-месечине,
хоће нојца комарник да гради,
да се под њим љубе двоје млади'.
Комарник је разастрьо чини,
већ одавна чека ноћи нема,
већ над шавом уморна задрема —
али тебе нема!

*

Синоћ, дико, жељо жива,
синоћке те очекива'!
Већ ми жеље у небо продрле,
по рају се с анђелима грле,
разгледају све божје дивоте,
ал' на једну око им се оте:
кроз чело јој сунце просијава,
зорицом је повијена глава;
два се света на грудима боре,
у погледу виле се чопоре,
на гроцу — ту се опораве,
а анђели Бога забораве,
кад почину на уснама двема —
али тебе нема.

АНЂЕЛИЋУ ...

Анђелићу, враже мали,
ко те створи, од чега ли,
је л' од злата, злато моје,
је л' од злата ил' од сребра —
ил' од мога левог ребра?
Од мога си ребра лева,
ти си, душо, моја Ева,
само кад те створи Бог,
искин'о је с ребром мојим
још и парче срца мог.

СРЦЕ КУЦА...

Срце куца; — љубав то је
па је чедна' па је млада,
на душина куцка врата
док не чује: »слободно је!«

НАШЕ.

Та наше то су горе,
та наш је сваки крок,
и небо тамо горе,
и наш у њему Бог.

У крви нек се гора
напоји, напије,
та силна крви мора
да Богу вапије.

Нек види бог озгоре
крвави земљин лик,
да крвљу међе горе,
куд гине мученик.

И да су наше горе,
и наш је сваки крок,
и небо тамо горе,
и наш у њему Бог.

Па нек јунака силом
са земље прогна враг,
бесамртним ће крилом
да прне у облак.

С неба ће да се свети,
да земни сврши бој,
громовник ће му свети
буздован дати свој.

Буздован суне плави
и севне божји гром,

а врага ће да смлави
    провољен наклен слом.

Под земљом можеш спати,
    под њом се враже кај,
под њом ћемо ти дати
    блаженство, мир и рај.

Ал' над њом наше горе,
    и сваки над њом крок,
и наше небо горе,
    и наш у њему Бог.

НЕ ГЛЕДАЈ МЕ...

Не гледај ме, очи моје,
негледај ме тако живо,
животу ми чиниш криво,
не гледај ме, очи моје!

Та зар не знаш, вило моја,
кад очима виле дођу,
па кроз очи срце прођу,
та зар не знаш, вило моја?

Па расклопе виле беле
књигу белу срца чиста,
све од листа па до листа,
белу књигу виле беле.

Књигу белу да испишу,
погледиће твоје ломе,
тим ће перјем срцу моме
књигу белу да испишу.

А погледе светле влаже
у дивита два дубока —
у два твоја црна ока
те погледе светле влаже,

по листови' срца мога
јако жеже твој погледак,
успламтео многи редак
по листови' срца мога.

Још и сада пишу виле,
а ја читам дању, ноћу,

прочитам ли, опет дођу,
опет пишу беле виле.

И писаће све једнако,
док погледа траје твога,
ил' док траје срца мога,
Писаће га све једнако.

ОПРОСТИ МИ . . .

Опрости ми!
Притегну ме терет туге,
над тобом сам мор'о да се нагнем,
руком да се такнем
твоје руке;
ал' ти се светиш, свете мој,
претрну ми рука у твојој,
и да каје своје грехе
у твојојзи нестаде је,
никад више
витим пером да запише,
да се маши за мач бритак —
никад — никад! —

Опрости ми! опрости ми оку моме,
оку моме жељаноме,
што ти упи сунце, твоје лице,
ал' то лице, осветнице,
сажегло ми оба ока,
да не видим ништа
од неба висока
до пуста земљишта —
ништа — ништа — ! —
Опрости ми! ох, опрости!
опрости ми речи у милости,
што те моли,
да ми вратиш што ме боли,
да ми вратиш моју руку,
да ми моје вратиш очи,
поред сунца да нисам у ноћи,

под мелемом да не трпим муку;
море крви устма ми се попе,
ох, скини га, немој да се топе
у пољупци', у сласти големој, —
немој — немој — ! —

Што ме гледиш?
хој, та што ме штедиш?
притисни ме на те груди озорене,
од један пут да изгори све од мене,
да сасуши — —
шат остане штогод — да те свету тужи! —
Бар толико, да те чути може, —
мили Боже! —
тек из твојих уста покајку да прими:
опрости ми! —

ЉУБАВНА ГУЈА.

Неисказан још оста
неисказани јад,
неисказано доста,
што боли теке сад.

И хтедох ти га рећи,
ал' реч ми застаде,
с пољупцима се твојим
на усти' састаде.

А пољубац се свија
све један до другог,
румена, зрачна змија
живота руменог.

На усти' мојих лежи,
на својој пећини
сунча се на сунашцу,
твог ока врућини.

Ој, сунце моје јарко,
мој сјајни злотворе!
ој, гујо сунчанарко,
мој слатки отрове!

Ал' неста среће лепе,
суначац оде мој,
сад гуја моја зебе
у ноћи студеној.

Па мора гуја пуста
да тражи врућину,

завукла се у уста
у своју пећину.

Дубоко гуја пану,
баш у сред срца мог,
ту гризе грдну рану
живота грехотног.

Виј е се у округу,
сећа ми слабу моћ,
на љубав и на тугу,
на сунце и на ноћ.

Ал' неисказан оста
неисказани јад,
неисказано доста,
што боли теке сад.

ЗА СЕСТРОМ.

Нестало те;
самртни те анђ'о оте,
у блаженом у осмејку
однео је моју сејку.
Мила селе, слатки роде,
међ анђели нестало те,
па и љубав моју понео је на теби
анђео црни,
срећу моју вељу,
блаженство моје,
живот мој —
да силан терет!
Тај грдни терет, животни пламен тај,
не мога поднети студени анђ'о,
испусти га са висина,
и паде ми терет на срце моје,
у срцу моме удуби дубоко,
удуби већину, црну пећину;
гроб.
У тој се пећини одмара терет,
ту се одмара љубав моја,
срећа моја веља,
блаженство моје,
моје благо.
С толиког блага завидели ми
анђели с неба,
па послаше једног анђела свога,
да подигне благо што је и 'нако
њихно већ било,
да га подигне из гроба дубока
срца мога.

И подиже га анђелак неба,
а ја му поклањам све то благо,
сву моју љубав поклањам јој,
срећу моју вељу,
блаженство моје,
моје све! —
Све ћу то поклонити њојзи,
све то, селе, што је твоје било;
она, што највише после тебе вреди,
она ће све то да наследи,
па је л' да се не срдиш, блажена сенко,
је ли, ненко? —

РЕЧЕ ГОСПОД.

Рече господ људем својим:
»Хоћу, децо, да вас спојим,
да вас спојим веригама,
миљем, вером и надама!

Јер ако вас спојит' неће
моја раја плетицвеће,
хоће да вас обавије
клупче змије враголије!«

Прислушкујем божјем слову,
довијам се благослову,
у слушању услиша ме:
цветак један паде на ме.

Замириса око мене
пун сам среће нечувене,
пун сам миља, пун сам вере,
а надама нема мере.

Ој, та пун сам свега трога
поред овог цвета мога,
ох, та ти си, ти си, мила,
ти си ми тај цветак била.

И сетим се божјег слова
небескога благослова,
да покажем, да га штујем,
дарак његов исцелујем.

Дарак, усне састављене,
к'о карике две румене,
свет нек види, каквим стоји
веригама да се споји.

1863.

И опет једна година,
и опет један рок,
и још ће можда стотина,
и не ће дати Бог!

Седимо тако за чашом,
седимо тако ми,
ал' празни стоје пред нама
пехари лакоми.

Та нема вина у њима,
ни пива опора,
ал' срца су нам препуна
жалости, покора.

»Па зар се тако истопи?
ох, Боже, шта ћемо!«
Из пуна срца чисто би'
да сузе плачемо.

И опет стаде уздисај
и речи стадоше,
к'о да нам пусте вериге
на уста падоше.

Кад и кад шкрипне зуби ко
од тешке невоље,
к'о да би ропске вериге
да зуби прекоље.

Дружина није зборила —
ни једна речица,

на столу је догорела
    воштана свећица.

Догорела је свећа већ
    и у њој вуница,
светлуцајућ' се расцвета,
    к'о мала круница.

Усекн'о бих је, ал' већ сад
    и 'нако јој је крај,
да видим, како круна сја,
    а гине пламен тај.

Та не мож' круна за дуго,
    што сатире свој жар,
што хоће, да јој пламен мре,
    а да је држи гар.

Ох! ал' већ опет година,
    и опет једна доб,
и туђег још господина
    господски слуша роб.

СЛАВУЈ И ЛАЛА.

Славуј.

Што ми се лепо снуждило дете,
те на мој не гледа вис?
Што ми је руке склопило бледе,
савило бели лис'?

Рашири руке, а груди нежне
мирисом жестоким скри,
као што су моје жестоке песме,
што од њих поноћ ври.

Колико зора, колико ноћи,
у песми само бдим,
и опет имам с чиме ти доћи,
и опет имам с чим!

А ти зар никад, никада мени
ни један из душе мирис?
ни конак један у чашицу белу,
у лиска меки низ?

Лала.

Колико волим, колико љубим
твог срца дивотан клик,
кол'ко те љубим, толико слутим,
да си ми злокобник.

Мириси моји твоје су песме,
уздаси твоји сви,
све, што си рек'о, све, што си да'н'о,
у грудма мојим спи.

За то их чувам; нико их не зна,
не знаш их ни сам ти,
ал' немој за то да си ми тужан,
немој ми замерити.

Како те лала жестоко љуби,
кад би отворила лис',
сву у један пут сву милину би,
сав би ти дала мирис.

И не би било мириса више,
увео би ост'о лис',
да га разнесу ветри и кише,
вечити плач и бриз.

* * *

Бела лала тако збори,
тако жали, тако тепа,
а славујак све је кори:
дај ми душу, душо лепа!

Јесу ли се погодили
преко ноћи, или нису —
тек у зору опет лала
није била при мирису.

МЕЂУ ЈАВОМ И МЕД СНОМ.

Срце моје самохрано,
ко те дозва у мој дом?
неуморна плетисанко,
што плетиво плетеш танко
међу јавом и мед сном.

Срце моје, срце лудо,
шта ти мислиш с плетивом?
к'о плетиља она стара,
дан што плете, ноћ опара,
међу јавом и мед сном.

Срце моје, срце кивно,
убио те живи гром!
што се не даш мени живу
разабрати у плетиву
међу јавом и мед сном!

РАЊЕНИК.

Стало срце, душа стаде,
у грлу се гуши гласак —
помози ми, Србе брате,
заклони ме један часак!
Чашу воде само, роде!
Језеро ми крви оде!

Слободу ми душа воли,
потурчену српску вилу —
хај! ала ме срце боли
у ранама и у миљу!.
Чашу воде само, роде!
Језеро ми крви оде!

Посред боја, посред муке,
загрлих је на бојишту,
одсекли ми обе руке —
ал' слободу заман ишту!
Чашу воде само, роде!
Језеро ми крви оде!

Ил' је вила саслушала,
де је љубав моја куми,
па је спомен задржала,
крвав ђердан од руку ми!
Чашу воде само, роде!
Језеро ми крви оде!

Не грли ме, мила селе,
верна љубо, не грли ме;
слободу су руке хтеле,
па сад тебе немам чиме!
Чашу воде само, роде!
Језеро ми крви оде!

ЉУБАВНИ МАЧ.

Што бежиш, чедо, што ту не стојиш?
Што бежиш, свете, кога се бојиш?
Не бој се, не бој се, та ја имам мач —
ти си му сама била ковач.
Ту бритку ђорду, љубав је зову,
кавала си је на тајном кову,
огњишту тајном, огњени' усти,'
чекићи беху пољупци пусти.
Не бежи, бепче, не бежи, стој!
Не бој се, не бој, узданче мој!
Ђорда је моја бритка и чила,
ти си је сама очеличила,
ти си је сама с огњишта врела
у леденицу срца унела,
за то се тако челично сија,
за то се вије, к'о љута змија,
челик је, челик, челик мој мач,
ти си му сама била ковач!

ДИМ.

Лулу пије Селим-паша,
    љуби ћилибар,
уза њ љуби кауркињу,
    свако по типар.

Задимио Селим-паша
    нештедимице,
на прозору дим се вије
    чак до гредице.

Дим на стаклу тамно пише
    чудновати шар,
мрке брке, мор-доламе,
    дуги џевердар.

»Погле, паша, што се дело
    »на врх горама? —
»мрки брци, мрко чело,
    »мрка долама!«

»»Ваљ'да, чедо, помркује
    »»какав стари брест!««
Ал' у цури све силније
    зла се буди свест.

И опет се задимио
    жути ћилибар,
и опет се поновио
    чудновати шар.

»Зар не видиш облак црни?
    »Зло је по нама!

»Мрко чело, мрки брци,
»мрка долама«.

Селим-паша мирно пије
жути ћилибар, —
све се гушће стаклом вије
чудновати шар.

»Леле мени, жалосници
»сад је баш одја'о!«
Тек што рече, на ложници
шкрипну врата — јао! —

Шкрипну врата на дворани
Шумом, шкрипетом,
међ довраци јунак стоји
с пушком запетом.

Оклоп лула, чибук црни
цев је голема,
мрко чело, мрки брци,
мрка долама.

Задимио чибук страшни
нештедимице,
на прозору дим се вије,
чак до гредице.

Буновно се дим за димом
вије к'о и пре,
на прозору слике шара,
од којих се мре.

СПАВАЋА ПЕСМА.

(Арапски напев).

Спавај ми, чедо, бујн пај,
бујни утишај уздисај,
та уздисај твој је санана бепка,
мирисаве груди му мека колевка.

Спавај ми, душо, на руци ми спај,
ево је, храно, ево је, нај!
На њојзи се не ће пробудити дете,
још теже је с тебе подносила беде.

А кад ми одеш у даљни крај,
уздисај опет дође ти тај,
од туге те снађе бол неизмерне,
вереницо, сети се руке ти верне!

Спавај ми, чедо, бујн пај,
бујни утишај уздисај,
та уздисај твој је санана бепка,
мирисаве груди му мека колевка.

ПОСТАНАК ПЕСМЕ.

Сунашца на залазу
кроз прозор пада жар,
оданде на твој адиђар,
са њега на дувар.

Разиш'о се у млазу,
па шара бледи зид,
плаветан као небни вид,
па румен као стид.

Запали срце моје,
из њега сину зрак,
кроз ока твога камен драг
просинуо је благ.

Па и он је у боје
разишао се цео,
још лепши шар је разапео
на листак овај бео.

И нестаће му сунца,
ал' трајаће тај цвет,
јер то је онај неповред,
што песмом зове свет.

ЂУРЂЕВИ СТУПОВИ.

I.

Стоје пребели ђурђеви стубови,
сведоци верни божје љубави.
облаци лебде над њима горе,
лагано броде, лагано скоре,
казујућ' богу молитве сетне,
што им из цркве долећу чедне,
а кад им творац срдито грмне,
онда одлете за горе стрмне.
Стоје пребели ђурђеви ступови,
љубазни знаци божје љубави,
љубазним лицем на брег се смеше,
а равно поље, студени бреже,
милотом тешком већ обамреше,
милотом тешком заспаше веће,
покривају се одором белом,
покровом снежним, зимњим оделом,
док опет божји жешћи смехутак
не стопи са њих тај бели скутак.

Само на вршку брега висока,
незнана соја, незнана рока,
једно се дрво големо гледа,
и посред сунца, и посред леда
векове траје побратим кама
од смрти живеће', од јада сама,
огромним грањем у небо ниче,
к'о преклињући свет-мучениче,
дижу му с' руке, огранци голи,
рек'о би вишњег преклиње, моли,

ил' ветар само сухим грањем јечи,
јауком дугим к'о да збори речи:
Боже вечности, боже тренутка!
Боже 'сељене и сваког кутка!
И овим кутом грешнога света,
да кадгод зађе стопа ти света!
Грешан је можда, невредан, боже,
ал' пати, пати, што игда може! —
Тако се ори очајни гласак,
слуша га само црквица стара,
кад и кад му сетно звоном одговара,
и слуша га свети иконостасак,
и с њега слуша у оквиру малу
светитељ Ђорђе на беломе ждралу,
дркће му рука, како оштро слуша,
све жешћим гњевом аждају гуша;
и бели ждрале к'о да ухом стриже,
из ноздрва му модар пламен лиже,
жестоким пламом кандило пали,
што су га оци пред икону дали,
кандило свето пламеном пали,
да бога моли, да бога хвали!
Ал' да га чује, живе душе нема,
са неме горе тога гласа нема;
и ако каткад с оне стране горе,
де се још теже молитвице оре,
ако га тамо који јунак чује,
верно га чува, верно га штује;
жалостан с њиме, с њиме је вољан,
са њега само здрав је и болан,
њиме се пита, њиме се трује,
од њега маче пламене кује!

II.

На стрмом прагу горскога кланца,
откуд се види звоник самостанца,

једна је була млађана стала:
Ил' је од пута свог малаксала,
или су свети стубови бели
меко срдашце були занели?
Срдашце меко и меке груди
мора да жешћа невоља мути,
јер из ока јој сетна капља бије,
уздахом склапа беле руке двије,
»Зар ту? ох, ту зар?« уздише була,
»ту је, ох, ту је, душа је чула,
»ту ми га свети рекоше оци,
»рекоше ми га млади ускоци,
»ту ми је драги, ох боже благи!
»Је л' му још љубав 'нако у снаги,
»је л' још онако, или већ вене,
»јер калуђером поста због мене!
»Кад мене Турци украдоше младу,
»украдоше и њему једину наду,
»једину милост коб му узе прека,
»и одрече се милости сваке,
»и сваког лека за свога века. —
»Није ни знао зар да сам жива?
»у богу, мнио, душа ми почива,
»за то и себе предаде Богу.
»У Богу, рече, наћи је могу! —
»Ох, камо да је, кам' да је тако,
»кам' да је тако само опако,
»ал' нисам, нисам, ај, тужна ћери,
»у Богу нисам ни у божјој вери!
»Ал' ево, Боже, прими ме бедну,
»прими ме бедну, худу невредну,
»води ме, драги, Христову лицу,
»покрсти грешну потурченицу!
»Ја ћу сад тебе у Богу да тражим,
»близином твојом грехе да блажим,

»ох, води ме, води, Христову лицу,
»покрсти грешну потурченицу!«

И пође була узаном стазом,
шири јој се срце наданим спасом,
под стопом њеном снези се топе,
јер над је тај греје од главе до стопе,
од главе до стопе дркћући од нада,
стала је пред црна манастирска врата,
на црна врата белом куца руком,
из бела грла, танким зове гуком:

»Ходите оци, ој, оче, ходи!
»отвори врата једној сироти!«
Дуго је тако куцала була,
дуго је нису братија чула,
док није један из двора се вин'о,
браву одврн'о, врата отшкрин'о:
»Па које добро, лепа хришћанко,
»ил' невоља која, млада незнанко?«
»Невоља беше, добри мој оче,
»невоља беше, ал' сада се доче,
»јер ево нађох уточиште наше,
»из харема мрска Османа паше;
»ропство ми дође несносно, мрско,
»а омиле ми оташтво ср'ско:
»пусти ме, оче, пусти ме, пусти,
»уморише ме путови пусти,
»пусти ме, оче, ил' ме само јави,
»ох, јави ме, јави игумну Варнави!« —

Тако се моли душа сироте,
склопе се врата, калуђер оде.

III.

Калуђер црни озбиљним кроком
замишљен се пење уз трошно степење,

понизним лицем, грозом дубоком,
сухоњавом руком о врата лупа,
у игумнову ћелију ступа:
»Добра ти срећа!« калуђер се јавља,
»добра ти срећа поред боља здравља!
»Ал' осим здравља твога и среће,
»још има нешто дужност да ти рече:
»Була једна млада пред вратих чека,
»уточишта моли и конака мека,
»дозволи оче, оче допусти,
»хришћанска милост да је у двор пусти:
»Була је, каже, побегла од паше,
»ал' крв је наша, дете је наше;
»и ономад једну одбисмо жртву:
»сутра је у снегу нађосмо мртву!
»Па сад бар, оче, сад бар допусти,
»хришћанска милост да је у двор пусти!«
Тако се моли калуђер седи,
бројанице ниже, у земљу гледи,
бројанице ниже, к'о да речи броји,
да л' сувише рече, к'о да се боји.
И боље да броји низ бројаница,
нег' срдите боре с игумнова лица,
с висока чела игуманова
да чита, болан, нечитка слова,
нечитка слова с чела висока,
с корице тврде књиге живота;
ал' у тој књизи колико још мора,
колико још бити невиђених бора,
невиђених бора, нечитаних слова,
развалина црних изгорелих снова?
У развалинама живе душе није,
тек једна гуја у њима се крије,
паклена гуја, хладна, саможивна,
немилост живи испод развалина,

јер к'о сиктање те ледене гује
калуђеру седом ова реч се чује?
»Зар опет була, будало стара?
»Ко ће да пати, ко да одговара?
»Зар не знаш, болан, не знао бога?
»Зар не знаш воље паше честитога?
»Доста смо крили туђе битангаше,
»немилост навукли Османа паше,
»зар ниси чуо како паша прети,
»ниси га чуо Богом се клети,
»ако још једног примимо бегунца,
»не ћемо више гледати сунца,
»већ само можда умируђ' срамно
»спаљеног стана гариште пламно!?
»И опет си дош'о несмислениче,
»и опет ми таке доносиш приче?
»Одлази таки, одлази мигом,
»наложи младим искушеником,
»с места нек један паши одјезди,
»нека му носи понизне вести,
»да се грешница није могла спасти,
»да ј' у нашем дому, у његовој власти!
»журите брзо на најбољем коњу,
»паша нек дође, кад хоће, по њу!
»Па после, старче, после заповедам,
»нек дође була да је исповедам!«
Рече Варнава, игуман млади,
а старац оде тако да ради. —

Ал' тамо доле испод самостана,
у студени снежној зимнога дана,
непрестано чека бегунац лепи,
надом се греје, вером се крепи,
греје је нада од главе до стопе,
под стопом се њеном снегови топе.

Дуго е тако чекала млада,
кад уједаред отворе се врата,
излети један коњаник из двора,
рек'о би трком прегазит' је мора,
излети и брзо нестаде у гори,
цура се крсти, у себи збори:
»Да црна коња, да црња јунака,
»из светла је дома, ал' је чедо мрака«
Тако збори цура, па се чудом крсти,
у крст се већ слажу нехотице прсти!
Док се тако крсти була, у том часу
у цркви малој на иконостасу,
икона се једна стреса у оквиру,
икона Ђурђа, свеца намастиру,
стреса се слика у тресу све јачем,
светитељ Ђурђе замахује мачем,
замахује љуто све жешћим махом,
а коњиц му дише огњевитим дахом,
огњевитим дахом листове просу,
староставних књига, на певници што су,
а на једном листу отворених књига
писана слова пламеног лика,
гњевита бељца огњевитим млазом
ужежена, зборе 'ваким исказом:
»Боже вечности, Боже тренутка,
»Боже 'сељене и сваког кутка,
»ох, Боже клетве, Боже милости
»опрости свету грешном опрости
»само на веки испред твог лица,
»па веки прогнан да је издајица!
»На њега само, роба до века,
»на њега само, само на њега,
»небеског гњева све громове проспи,
»не прости њему, ил' ником не прости!
»Јер никог не мож' гора клетва снаћи,

»до заједно с њиме у рају се наћи?
»Ох, за то, боже вечне милости,
»не прости њему, ил' ником не прости!«
Још даље пише, још даље се ниже,
све жешћа клетва, све страшнија мис'о,
онај тек зна је, што је напис'о;
јер чудан је поглед, чудан је тренут,
самртно око мора засенут',
само се види ватра све жешћа,
страшан је плам, ал' страшниј' навешћа.

IV.

Меку је руку у руку дала,
у суху руку седога кала,
кале је води; к'о пастир јање,
нејако јање, кад води на клање;
показујућ' врата свога господара,
унутра је пушта, врата затвара.
»Ти ли си ћерко?« игуман загрми,
»што код паше мисли нас да оцрни?
»Ти ли си несрећо, ти ли си куго?
»Ал' чекај само, не ћеш ми дуго!«
»Владимире!« замуца лепојче убаво,
»да л' Владимире ил' игумне Варнаво?
»за име Бога да л' сам чула право?!«
Дрктала је була од пете до главе,
чујући поздрав игумна Варнаве,
са бледа лица кад јој паде вео,
и Варнава као да задркта цео.
Бледо му лице још већма побледи,
ледено срце још већма се следи:
»Кога видим, јадан? чије чујем гласе?
»ох, благи Боже, преблаги спасе
»да ли ме кушаш, да ли ме караш,
»што предамном сенку најмилију ствараш,

»сахрањену давно, у срећнијем добу,
»у груди мојих леденом гробу?
»Или се сама из груди ми диже? —
»Ох, ходи сенко, ходи — ближе — ближе!«
За руку је руком грчевито стисну,
од бола була и од јада врисну,
обнезнани се, паде му на груди;
у грудма леденим стари плам се буди,
у грудма леденим, испод развалина
негдашњих снова, негдашњих милина,
упали се искра првога жара,
успламти љубав жестока, стара;
ал' она гуја, она подмукла,
гуја немилости, што се ту увукла,
излети испод буктива гаришта,
опаљена пламом љуто пропишта,
побеснила пуста гуја немилости,
у грудма гризе срце, плућу, кости!
Сећа се тужан кале у несвести,
сећа се своје ропске заповести,
осећа грижу у грудима гује,
ох, ала једе, ох, ала трује!
једе му срце, плућу и кости,
»ох, боже!« вришти, »опрости, опрости!«
Предише, кука бесомучниче,
срља на врата, грми и виче,
са свију страна калуђери лете:
»Шта ти је, шта је, тројице ти свете?«
»Ох шта је! шта је! — та невоља е,
»невоља тешка, самртни крај је!
»Да л' учини, старче, оно што ти реко'?
»да л' оде ко? ох, дал' је далеко?«
»Све је у реду, по твојој вољи,
»коњаник добар, коњ је још бољи,
»удеси све то старање наше,

»сад је већ можда гласник код паше«.
»Сад је код паше посланик врага!
»и ти још стојиш? таки без трага!
»Седлајте коње, седлајте сваки,
»идите паши, идите таки,
»поручите му, да се не спрема,
»да код нас буле никакве нема!«
Одоше оци, кад су то чули,
а Варнава оде сумртвој були.

V.

Вече је дошло, сутон се хвата,
од звездица златних завеса пада,
да не би напаст насртљива мрака
продрла у светло светилиште зрака;
склопљена су врата зимнога дана,
и склопљена стоје врата самостана,
и самостан истог мал' да се не боји,
јер син један мрака и пред њиме стоји;
турски један телал стоји пред врати,
балчаком врата хоће да смлати:
»Отвори, море, ђаур-дервише!
»доста сам чек'о не могу више,
»зар нема поган уши, кад ћути?
»ал' чекај само, одрезаћу ти!
»Отвори хеј, отвори, влаше!
»поруке ти лепе носим од паше!«
Тако се дере нестрпљиво Туре,
и већ се у двору калуђери журе,
кључеви звече, брава се отвара,
провирује брада калуђера стара.
»Добро ми дош'о!« Туре га поздравља,
»Осман ти се паша понизно јавља:
»паша је близу, тек ту што није,
»ено, гле, на брегу барјак му се вије!

»Ал' ако му була не буде на крилу,
»док не стигне зора преходницу чилу;
»честит ће вас паша лепо да обдари:
»коцева добрих неколико пари,
»коцева добрих да чачкате зубе
»и још мало ватре на то тамно кубе,
»да вам се види читати опела:
»ето то је, влаше, порука ти цела!«
Изрече Туре, ободе жерава,
калуђеру старом изнеможе глава,
клону му глава од тешке муке,
испадоше кључи из мршаве руке,
и једва се сети, да треба да јави
поруку лепу игумну Варнави,
подиже кључе, затвори врата,
зар, да не дођу Турци изненада!
попе се старац по трошним степен'ма,
и опет наста тишина нема.

* * *

Тишино моја, чедашце неба,
ала си мила, ала си лепа,
испод састанка ноћи и дана
када те буди звекет ђердана,
на меких груди, са грла мека
када те буди умилна му звека,
ил' о мушком врату кршење гривна,
тишино моја, ал' си ми дивна!
Ил' кад те уздах њиха дубоки
разлежући се по јуначкој токи,
ил' пољубац ситан када ти тепа —
слатка тишино, ал' си ми лепа! —
Ал' кад те кида, када те треска,
ужасни звекет окова тешка,
када те јаук и врисак цепа —

ал' си ми страшна, тишино лепа!
Ал' никад још ваљ'да ниси била така,
к'о сада испод шатора лака,
Османа паше шатора бела,
никад се још ниси тако отела!
Честити паша замишљен ћути,
пред њиме ћуте оци погнути,
довели су булу пред господара,
господар ћути, пуши, ал' не кара!
братија ћути и була је нема,
окови јој ћуте на рукама двема,
нема је була, ал' у срцу стрепи,
познаје ћуди свога господара,
како се страшно ономе свети,
њега што дира, њега што вара!
И ево паша испупи лулу,
по бради се глади, погледа булу:
»Добро ми дошла, верна моја љубо!
»доцне ми дође, ал' ми није скупо,
»није ми скупо чекат' на тебе,
»само те жалим што ти срце зебе.
»Ал' немој тако да се жестиш јако!
»на ноге момци! растурите пак'о!
»палите тамо оне куле беле!
»грејте јој срце сред ватре вреле!
»водите и те калуђере старе,
»њезине верне, добре чуваре,
»а они други знаће већ сами,
»како се греје на пожарних плами'.
»Само Варнаву сместите лепо,
»од њега први да видим пеп'о!
»Журите момци, нека се сија!
»и мени је зима! греј'о б' се и ја!«
Намигну паша на своје људе,
и к'о што рече, тако се збуде.

* * *

Спаљени леже ђурђеви стубови,
сведоци негда божје љубави,
а сад сведоци божија гњева,
у гаришту им грех се огрева.
Ал' осим греха живе душе нема,
неколико само костију бели',
што су их по гару ветрови разнели,
по пучини црној просуте се нижу,
бледилом смртним к'о да речи пишу,
да страшна листа, да страшнијих слова
што их написа писац векова!
Ал' шта то пише, шта ли то вели,
та црна књига са ти слови бели?
Јесу ли клетве? прорицање је ли? —
Још страшније је, страшније још је —,
збриши је, судбо, с читуље божје!

МОЈА ЗВЕЗДА.

Ој, звездо моја, животнице моја,
бесмртна искро моје самртности,
што мирно бродиш суђене путе,
обилазећи то божје сунце,
то божје сунце, то срце божје,
к'о што облеће бесмртна мисао
родитељку своју, бесмртну душу.
Ој, звездо моја, живота мога,
бесмртна мисли бесмртна Бога,
што си ми тако самртно бледа,
те тако боно светлуцаш доли?
Звездице моја, звездице бледа,
која је теби голема беда,
што ми те боли?

Та ја те знадем, патницо светла,
и та те сјајна даница знаде:
а де те не би даница знала,
кад навек на њу зрацима стрељаш,
па када прођеш мимо њу близу,
срце те вуче драгани светлој,
па у тој жељи вечите страсти
трепћеш и бледиш и задркћеш се,
светлуцаш боно на мене доли —
звездице моја, звездице бледа,
то ли је твоја голема беда,
то ли те боли?

Па кад би хтео, бесмртни пламе,
у свачем да се угледаш на ме,
да су нам са свим једнаки пути,

у свакој страсти, у свакој ћуди,
на небу верно да ме заступиш;
па кад је тако већ јако љубиш,
даницу твога живота худа:
што се не слетиш са вечна пута,
не откинеш се од сунца силна,
не налетиш се на жељу своју,
на жељу своју, даницу звезду?
Ил' зар је већа непоречна судба,
којом те творац везује вечно
за своје срце, за светло сунце,
обнашајућ' те невидљивом руком
по непомичној путањи твојој?
Та зар је јача, смелија зар је
свевидност вечна неумитна суда
од слепе жеље, слепа ти жуда,
тренутка једног збијене страсти?
Зар неће слађе тренутак пасти
од судбе пусте вечнога леда,
кажи ми, звездо, кажи ми бле а?!
Ал' ти си нема, нема и бледа,
светлуцаш боно на мене доли,
која је теби голема беда,
што ми те боли? —

Та није л' вредно вечног живота,
сврнути тако с осамног пута,
с осамног пута вечнога суда,
налетети се на светле груди
данице твоје, жељице живе,
о бисер-груди распрштати се,
распрштати се, па се просути
с једрине сјајне прозрачних груди,
ужећи собом светове пусте,
да поред твога жестоког плама

и сунце светло помрчи тама,
а звезде ситне, малене, худе,
нек у свом мраку помету путе,
а после тебе кад год се сете,
у сухој злоби нека побледе!
Ој, звездо моја, звездо висока,
кажи ми, звездо, зар ти не вреди
одрећи се тако вечног живота,
нестати тако зар ти не вреди,
та зар не вреди тако умрети?!
Ал' ти не зборишп, речити зборе,
пресветли зборе будућности тамне,
само си, звездо, одвише бледа,
светлуцаш боно на мене доли,
звездице моја, звездице бледа,
која је теби голема беда,
што ми те боли?

У НОЋИ.

Ој љубавниче, месече!
ој, љубо, ноћице!
ој, звезде, пољупцем његовим
ужежене јој очице!

Ој ноћи! ој звезде! ој месече!
та јесте л' ви тек сан,
што вас из плама жешћег свог
успаван снива дан?

Бар љубав моја така је:
— ох, ал' сте јој прикладни! —
и она је, к'о ноћни сан,
из жарких никла дни.

МОЈ РАЈ.

Уста твоја рајске двери,
на које су истрошени
сви мириси и бисери,
што су њима орошени
рајски ђули и зумбули,
тек да драже душе грешне
неутешне.

Ох, ал' грешник блажен бива
кад домили до тих врата,
па довратке рујна злата
исцелива:
кад приступи дверма сјајним
пољупчевим кључем тајним,
у осмејку блаженоме
кад се двери одашкрину,
па просину
главичице анђелића,
зубичића
четице у ситном низу,
тако близу,
да мирише из сред раја
сетно цвеће уздисаја.
И срце се твоје чује,
к'о славујак пропевкује
у мирису.
А на своду небесноме,
на челашцу сјајаноме
станила се друга тица,
савијуци обрвица,

трепавице сеничасте,
то су њена крила вита,
у повије повијене
повила је своје тело,
свето, бело.
Та је тица, чедо бело,
не ћу да ти тајим дуже,
та је тица свети душе!
Тебе чува, тебе крије,
твоје рајске чаролије,
два камена драга, света,
до' два божја аманета,
чува твоје очи двоје.
Ал' кад таки пламен чува,
што му нису крила сува?
Што је с неба росе снео,
голуб бео?
Са ког рајског цвета узе
ове капи, твоје сузе?
Узми натраг твоје даре
мога раја свет' чуваре,
махни крили, свети душе,
сузе њене нек се суше.
Махни крили, па око ње
сави перје голубије,
А кад није мене до ње,
бео голубе, пољуби је!

ОЈ, ОЧИМА ТИМ СУНЧАНИМ....

Ој, очима тим сунчаним
    што ме гониш у самоћи?
    Са тог данка никад ноћи,
никад санка да пресаним!

У очима тим сунчаним
    сакрио се тамни санче,
    слатко моје дивотанче,
у очима тим сунчаним!

А очице сласти точе,
    Ја их пијем, пијан пијем,
    дању, ноћу с њима бдијем,
мог бденија анђеоче!

Ал' не своди, сунце, очи,
    де борави тамни сане,
    немој врело да усане,
што толике сласти точи!

Испод већа сеничасти'
    док тај санак не испијем,
    па не заспим санком тијем
и заносом твоје сласти;

Те одморен у том санку,
да се пренем на уранку,
да угледам рујну зору,
руменију у зазору:
зажарена уста рујна
од пољупца од нечујна;

ка у зору свет се стопи,
а ја из те зоре нове
станем пити нове снове,
и опет се обнезнаним:
онда, онда очи склопи,
обнезнањем ја ћу пити,
а ти стидак можеш крити
у очима тим сунчаним!

ДЕСНО КРИЛО.

Стани, душо дико стани,
Јеленче претило!
На десну ми руку пани,
десно моје крило!

Доста сам се већ нађуљ'о
и туге и мука,
од терета тог је мени
тако слаба рука.

Дојио сам на њој доста
млађаних песама,
за то ми се, лане моје,
рука тако слама.

Доста си ми у песмама,
бела моја вило,
доста си ми тамо само
десно била крило.

Па не бежи, ој, та стани,
ланешце претило!
На десну ми руку пани,
десно моје крило!

Ходи, душо, цвете вити,
манут' те се не ћу,
ако не ћеш моја бити,
свиснућу, умрећу.

Па душа ми кад полети
у небеса чило,
хоћеш ту бар хтети мени
десно бити крило?

СРЦЕ РЕЧЕ . .

Срце рече: љубите се!
очи твоје: још, још више!
под пољупцем сваким нам се
море крви уст'ма диже.

И моја је душа море,
твоје лице њен месече,
што то море диже горе,
што га из дна силно креће.

Море шушка: љубите се!
а твој месец: још, још више?
под пољупцем сваким нам се,
море крви уст'ма диже.

Кад се дигне море крви,
море крви, море душе,
пољупци га свег осуше;
али опет у дно врви,
навек ново море чека,
вечна слека и ослека.

Ал' шта ћемо, лепо лане,
бела вило, мора мога,
кад пољупца пламенога
за на веки понестане?

Кад се стане сушит' море,
не пољупцем да сагоре,
већ се само собом суши
и на усти' и у души?

Кад потамни живо око,
кад све тако прође мимо, —
де је море то дубоко,
да с' у њега утопимо?

ЛИЦЕ ТВОЈЕ . . .

Лице твоје, небо моје,
са њега ми муње двоје
очи жегу,
а по њему у растегу
облачићи крви лете —
буру прете.
Непогоду и бујицу
предсказују на твом лицу,
севотину буре љуте,
љубав слуте.
Још сакриваш муње пусте
тамном шумом косе густе,
у обрве и у веђе
кријеш тешке непогоде,
да је жеље моје веће
не погоде.
А ја стојим срца мека,
голе руке, голе прси,
ал' ми душа опет чека
ма на пропаст — од тебека
чека, чека. —
Ал' не могу, ох не могу,
полетићу вишњем Богу,
полетићу у то небо,
за које сам покров пребо,
бели покров моје среће,
полетићу
жељан тићу
у ту косу, у те веђе,
ту ме не ће —

ту ће бура да ме пређе;
око мене нека пали,
васељена нек се свали
нек се ломи,
нек пуцају живи громи;
а ја болан снивам вољан
у поплану од буре уткану,
у сновоје снујем праме твоје,
у буновном у сусанку
подвикујем, јецам, снивам,
а кад буде на уранку,
с нова снове да уживам.

ВИДИМ ЛИ ТЕ...

Видим ли те, душо моја,
из осаме ноћи тије,
у зору се нојца крије
мој узоре дивотан!
па очима засенутим
час погледим, час заслепим,
у очима твојим слутим,
у очима твојим лепим,
сан и јаву, ноћ и дан.

Љубим ли те, душо моја,
љубим ли те, дане бели,
у мени се слашћу дели,
сан и јава, ноћ и дан;
ледена је моја рука
око плама твога струка,
па осети, душо сетна,
како су ми уста ледна
то је нојца, то је сан.
Кад је тебе осетио
из душе је излетио
сумњичави санак мали,
не верује њеној хвали,
хоће да те види сам:
а у душу место њега
слатка јава живо бега,
слатка јава, живи дан!

Бели дане, санче меки!
љуби душо, ал' на веки,
нек се сумњив санак слади,

јер икада ако станеш,
ако станеш, ако да'неш,
у душу ће да се врати
неуверен, неуздан.
Па у души када нађе
онај данак, оно слађе,
прогониће од љутине
све те сласти и милине
неутешни, кивни сан;
ох, па немој, немој лане,
да ми тако све усане,
сан и јава, ноћ и дан!

МИНАДИР.

Што је силан, што је славан
краљ Рамсенит од Мисира,
таке силе нигде нема
од Индуса па до Нила.

Па што има силна блага
краљ Рамсенит од Мисира,
така блага нигде нема
од Индуса па до Нила.

Па што му је ћерка лепа,
поносита Валадила,
те лепоте нигде нема
од Индуса па до Нила.

Па како је воли бабо!
Један осмех свога смиља
не би дао за сву земљу
од Индуса па до Нила.

Од Индуса па до Нила
нема таког красног лика,
до у једног сиромашка,
вајаоца Минадира.

Вајаоца Минадира,
што лабиринт краљу зида,
де ће краљу с ћерком својом
после смрти да почива.

Живо ради Минадире,
дању, ноћу нема мира,

не ће бити таке зграде
од Индуса па до Нила.

Вајаоче Минадире
дању, ноћу нема мира,
дању, ноћу походи га
краљ Рамсенит од Мисира.

Дању, ноћу походи га,
с њим долази Валадила,
да и она види де ће
вечни санак да одснива.

Гледао је вајаоче
пуну чари, пуну миља,
све му рука лакше куца,
све му лице блеђе бива.

Усами се, не зна шта ће,
косу мрси, рухо кида,
замршаје срца свога
у лавиринт сулуд зида.

Оштрим длетом бола свога,
у блед камен реже лица,
свако лице иста лепа
Валадила од Мисира.

Тако воли Минадире,
тако му је љубав силна,
те љубави нема више
од Индуса па до Нила.

Лепо лице све је блеђе
вајаоца Минадира,
а посете све су ређе
Валадиле од Мисира.

»Што ми вене дете моје?«
стари краљу ћерку пита, —
поносита Валадила
само ћути, само снива.

Нагрнуше просиоци,
слава, пурпур, злато, свила, —
све највећа госпоштина
од Индуса па до Нила.

Ал' што пурпур црвенији,
што сјајнија свила бива,
све је блеђе лепо дете
све тамнија Валадила.

»Доста, доста, драги бабо!
Моје срце не избира,
срце моје само воли
неимара Минадира«.

Снуждио се силни краљу,
забринуто чело збира, —
ал' доводе у одају
бледу сенку, Минадира.

Високо му чело бледо,
к'о папирус благог Нила,
ал' у оку мис'о тиња
и љубави света збиља.

Осмехну се краљ Рамсенит,
осмејак му бригу вида,
к'о облаке с неба сунце
са чела му боре скида.

»Неимаре Минадире!
Ја и 'нако немам сина,

тебе воли моје дете. —
краљевић си од Мисира!«

Уздахн'о је Минадире,
занео се, као да снива,
мртвог слуге прихватише
вајаоца Минадира.

Прилете му бели голуб,
прилете му Валадила,
није могла доста брзо,
како га је жељна била.

Како га је жељна била
душа јој је излетила,
а остаде бело тело,
оста мртва Валадила.

Жао беше старом краљу,
Рамсениту од Мисира,
што радошћу превеликом
уби ћерку, уби сина.

Док налише самртником
света уља и мириса
издахн'о је већ и стари
краљ Рамсенит од Мисира.

Повише им бело тело
у покрове од папира,
а по њима написаше
од љубави шта све бива!

Исписаше љубав њихну
на покрову од папира,
нема таке приповести
од Индуса па до Нила!

ПОСЛЕДЊА РУЖА.

Летње је вече, кроз лишће сухо
лаган ветарац тихо је дух'о,
шуштало је лишће, к'о да речи збори,
к'о да неком тепа, ил' некога кори,
ал' мени то душу силно покрета,
к'о да су гласи с онога света.
Ал' у том лишћу она ружа једна,
она једна, она ружа последња,
што још заоста иза својих друга,
ка' пророчица беда и туга,
што казујућ' пропаст роду свом до скора
реч своју сама преживет' мора;
па сад је доле спустила главу,
у земљу гледа, гледа у траву,
а по трави лишће румено-бојно
к'о крвца кад кане на поље бојно.
Тако ружа мала своје мртве сматра,
кадкад се као с лишћем разговара,
и она зборе као да разуме;
ти њихови збори опчинили су ме,
далеко ми душа с њима одлета,
к'о да су дуси с онога света.
Ал' не знам шта зборе, глас ме сваки вара,
ко пита кога, ко ли одговара?
Дал' ружа пита у лишћу душе,
па оном свету какве су руже?
ил' која душа ружици тепа:
ходиде с нама, ружице лепа!
тек на то ружа што главицом креће,
да л' каже: хоће! да л' каже не ће?

*

А ја се снуждим; вељa ми је мука,
све ме нешто гони, све ме нешто нука,
да и ја ружу запитам коју,
запитам за коју невољу своју;
'вако би је пит'о, вако би је куш'о:
Осамко бедна, последња ружо,
што гледаш доле на своје мртве,
на рода свога увеле жртве,
да ли ти кадгод ко поручива
од севера хладна, ил' југа жива,
да л' ти поручива која рујна села
од Призрена стара, ил' Будима бела,
доносеђ' бајке у мирису чедном,
о дивном једном племену бедном,
увелој слави рода једнога,
племена мога, рода српскога?
да ли си чула, у врту света
да једно дрво ружино цвета,
што му руже мире са свију страна,
колико ружа, толико рана,
што им мириси лете по свету,
да л' и до тебе, ружо, доспеду?
да л' и до тебе када доскоре,
да ли о своме дрвету зборе?
Да ли ти зборе, да ли ти се туже,
како се дрву огранци суше,
како је дошла гуја из дола
поганим зубом у дрво бола,
па сад је боно, суши се сада
заразом смртном отровна гада?
да л' ти се тако жале и туже
мириси тешки српиьске руже?
па кад се тако туже све теже,

да ли их твоји мириси теше?
да ли им, сестра, зборишу у нади,
далеко тамо, истоку на врати',
одкуд је творац народе прен'о,
да има дрво благословено,
што га убада звер отрована,
па је пуно боље, па је пуно рана,
ал' из сваке ране, убоца дубока,
бистрина тече мирисна сока?
тај диван мирис тамјаном се зове,
на далеко мири, на далеко гове,
долазе људи, па га људи беру,
у храмови га на угљевље стеру,
нека мирише, нека им рече:
и с отрова како благослов тече!
да ли их тешкаш, ружице, тако,
да ли се дају утешит' лако,
сете л' се и свог дрвета тада?
да л' им се душа уморна нада,
да л' им се нада, да ће по срећи
и с њега свети тамјан потећи,
на убод сваки отровне гује
из бујна срца пробити струје,
да замиришу, свет да занесу,
милином да се душе потресу,
анђели да се зачуде сами
кад замиришу просветни храми?!
ох, хоће л', ружо прореци мени,
тај часак доћи благословени?
хоће л' се збити — је л' да ће, је ли,
последња ружо, цвете мој бели?
Тако је питам неколико пути,
гледам је, слушам, ал' ружа ћути,
тек ружа моја што главом креће,
да л' каже: хоће! да л' каже: не ће?

*

Осамко моја, последња ружо,
ил' ти је осам веће дотуж'о,
ил' други јади на срцу ти стоје,
кад ћутиш тако на речи моје?
можда, у слепој нужди живота,
прегорела си несрећу рода,
па ти је душа скупила крила
у јави црној леп сан да снива,
па ти се испод одморна сана
на срцу малом створила рана,
потајна рана, што те затишта,
кад онај ветрић овуд пропишта,
поветарца оног лагано крилце,
што ти румено милова лице,
поветарац онај љубавни, меки,
што ти се клео љубит' те на веки,
па у једаред оде из ненада,
понео ти мирис, остави јада,
па никад, никад, никада више
груди га твоје не осетише!
Је л' тако, ружо, цвете румени?
ал', ох, не тужи, тако ј' и мени!
и с мојим срцем тако се збива,
и моје срце љуби и снива!
Ох, знаш ли, ружо, румени цвете,
данове чете кад зора поведе
и ти се, ружо, будити станеш,
на ново живнеш, на ново да'неш
с нова се надаш, с нова си очајна,
знаш ли што ј' онда роса тако сјајна?
Опазила је роса, кад је пала,
опазила једног анђела мала,
од сјајног лика роса се занела,
пала је доле, лик је понела,

па отуд сија, од отог лика,
а лик тај, ружо, моја је дика!
Па знаш ли, ружо, знаш откуда је,
што росе тако за мало траје,
што тако брзо роса одлети? —
ње што се, ружо, ње што се сети!
Роса и зора, цвеће и грање,
све је то дивно, ал' само са ње!
Ветарац онај, што тебе 'нако,
што те онако остави лако,
и он је можда од ње ти дош'о,
мрежом је њених витица прош'о,
мирисом свежим њезине косе
дојио младе капљице росе,
па кад је, ружо, на тебе пад'о,
мирисом отим тебе је свлад'о,
а он је ост'о сиротан, деран,
па како теби да буде веран!
Ал' немој, ружо, мој бедни цвете,
да ти се јади на мени свете,
већ кажи, ружо, ружо, не тајн,
шта су ти рекли ти уздисаји?
ти уздисаји најслађе моме
шта поверише срдашцу твоме?
Је л' ти шан'о можда који уздах кратки
мој да ће бити анђелак слатки,
мој да ће бити — та рећи је мор'о! —
мој да ће бити ал' скоро, ох, скоро!? —
Тако сам ружу молио лепо,
па сам јој ласк'о, па сам јој теп'о,
ал' она ваљда а не чује мене,
већ само ћути, ћути па вене,
главицом малом тек-тек што креће,
да л' каже: хоће! да л' каже: не ће?

ПРОМЕТЕЈ.

На камену високом прикован
у окову се поноси титан,
поругљивим се баца погледом
на Олимпос, на душмана му дом.
На Олимпу је пировање, част,
међ боговима њему у пропаст;
пехарима се златним куцају,
од откуцаја горе пуцају,
а човек бежи неда'нимице
у гудуре, у мрачне станице;
ал' не дршће Прометеј, не дршће титан
на камену, на станцу прикован,
већ оковима бије о стење,
о стењу пршти сужно прстење,
а из грла се ори грдан смеј,
та доста грдан да га чује Зеј!
То воле људи, воле робови,
ал' Зеј се стреса, бог над богови';
стаде му реч у грлу узану,
напитак му на усни усану,
из божје руке пехар испусти,
од пехара се море запљушти
те бурним валом гњева студена
запљускује титану колена; —
ал' не дршће Прометеј, не дршће титан,
на камену, на станцу прикован!
Из грла му се опет ори смеј,
и опет дршће силни боже Зеј!
У титанину море мисли ври
узаврели му осећаји сви,

ал' везан је Прометеј, везан је титан
на камену, на станцу прикован,
те не мож' сила мисли врелије
стеновито да чело прелије,
да разаспе по земљи благослов,
а у небо да дигне потоп нов,
и борбу правде, борбу поноса,
прот силе саме, прот Олимпоса!
Ал' слути Зеј грозовит потоп тај,
прислушкује му манит запљускај,
и опет стрепи неустрашив Зеј,
и опет онај титанинов смеј!
И Зеј већ види слободан свој плен,
разнето небо, Олимп потопљен,
и себе сама милост просећа,
већ ледне вале к'о да осећа, —
потресло га је, задрхт'о је кроз,
у колених му чисто зимогроз!
и још титански тај подругљив смеј —
да силан роб! ох да сиромах Зеј!
У страху Зеј са стрепна колена
свог орла шиље глађу морена,
да једе роба, да му вади плућ,
нек с' онда смеје богу с' ругајућ'!
И оде ор'о зраком пливајућ'
и стаде јести титанску му плућ;
ал' чим нарасте — опет онај смеј,
ни једна реч, већ смеј и опет смеј —
да пукне силан од љутине Зеј,
де њему смејом пркоси јунак,
а он још на то свој да даје зрак!
Ал' зна то јунак, знаде то титан,
за то се смеје сужан, прикован,
та за то поруга, та за то смеј,
и за то грми од љутине Зеј!

* * *

Од ото доба па све до сада
у сурог орла та је навада,
кад пабирчи у бојно у поље
да тражи себи плуће најбоље,
најбоља срца и најбољу крв,
на најбоље јунаке му је стрв;
на кукавице, издајице, гад,
ни самртна га не понуди глад.
Ај, поносити, врли брале мој!
обиђи ти и мало лошиј' бој!
Јер чекајући таког дечка ти
сва пасма ће ти глађу скапати:
толико добар јунак, роб толико лош,
не роди више ил' — не роди још.

ОМЛАДИНИ.

Омладино, дико стара!
Омладино, јаде млад!
Камо оног старог жара?
Камо онај рушиград?

Тече вино ненаслад
из пуног пехара,
а све живљи, живљи над
бије из недара.

Сав ће испит виноград
здравица за Марка,
и остаје опет над
за боља јунака.

Хо'те, цуре, грличад,
пуначких недара!
грлиће вас јунак млад
до обамирања.

Тело ти је, душо, мед,
клетве су ти челе,
али њима не исцед'
крвце моје вреле!

Иди, цуро, у неврат!
Славино, без трага!
Слави ћу да грлим врат,
крв да пијем врага.

Омладино, дико стара!
Омладино, јаде млад!

Камо оног старог жара?
Камо онај рушиград?

Скупила се небојчад
певцу око струна,
мис'о за њим суноврат
жељука к'о муња.

Ту да видиш несавлад
Икарова сина!
како ли му гове хлад
небеских висина!

Како ли га летивраг
пегаз не обара,
како ли се маша млад
злаћана улара!

Жеље, што су пегашчад
узјахати хтеле,
јашу, боме, јашу сад,
али — златно теле

Омладино, дико стара!
Омладино, јаде млад!
Камо оног старог жара?
Камо онај рушиград?

1864—1867.

НАД КОСТОМ РУВАРЦЕМ.

Пробудите, пробудите ми га!
Пробудите га збору скупљеном!
Зар не видите, тврд како је сан?
Већ трећи дан што спава, трећи дан.
Пробудите га! Пробуди л' се сам,
расрдиће се, караће вас љут,
толико спати што га пустисте,
толико њега, што је сваки час,
необрађен што веку остаје,
прогонит' знао нештедимице,
ма гонећ' час, прогонио и век. —
Пробудите га! — — Стани! ни по што!
Па баш да можеш руком самртном
пробудити, оживети и смрт,
размакнут' међу непромењиву,
васељену што цепа на двоје,
да мо'ш одерат' смелом десницом
са божја лица недигнути вео,
на наличе окренути нам га,
да и то смртна сила која сме —
ни онда не, ни тад, ни тако не!
Не будите га, смилујте се на њ!
проводити га ман'те по вољи,
за тешком школом, вакацију ту! —

* * *

Ономад би, доколан нађох се,
размишљат' стадох, што да започнем?
Да читам што? да пишем што? да нов
започињем искушљивости лов,

ил' за времена стари трошим плен?
Ал' гласник дође, гласник дође црн,
да прекужити морам обоје —
искуства нова горак залогај
у побратимства стара спомену:
Руварцу посмртну. Док мишљах ја,
живота како збиљском позиву
одазвати се смртна може реч,
одазва се Руварац позиву:
умукнуо је; то је одговор!
Мој Руварче!
не срди ми се, ал' живота ми,
— голема, не знам, је ли клетва та,
најмањи је бар, знадем, благослов —
животом ти се кунем, побро мој,
најбоља ти је та још критика,
— и боље нико не написа још;
у њојзи само замерити је
тај хумор, што га одвећ осећа
у очима сав читалачки свет;
Да л' мучно, брале, дело беше то?
Па одмарај се, доколан си сад! —
Не будите га, смилујте се на њ!
Проводити га, ман'те по вољи,
за тешком школом, вакацију ту!
Спроведимо му само бисаге
до мале оне лађе земљане!
Непомична, ал' своје путнике
најстрашнијом брзином одвози.
Спроведимо му пртљаг, браћо, тај,
а дома је већ отпутов'о сам.

НА ПАРАСТОСУ ВУКА СТ. КАРАЏИЋА.

Парастос опет: вера, љубав, смрт.
Од неко доба виле српске глас
парастоса се не напараси.
Парастос Вуку, умро нам је Вук.
Па шта? па ко је самртник нам тај!
Је л' оно чело бледо, брижано,
боровито што борачки му ум
у бледилу сад крије вечитом?
На столу нове српске просвете
у прочељу је чело било то,
ал' још то чело, још то није Вук.
Ил' уста она можда медена
што толики испричаше нам плам?
Кроз уста та је прош'о пољубац,
што старе своје њиме целује
поштовалачки млади нараштај;
ал' још та уста, још то није Вук.
Ил' онај ваљ'да штаколазни крок,
живота радна верни пратилац?
Зелено дрво штака нам је та,
јаворика из њега проклија,
прамалетње нам песме хранећ' гуд.
Уписаће се на дрвету том:
Ко за свог века не посрну хром,
похрамаће за њиме векови. —
Вековито је дрво штака та,
ал' још то дрво, још то није Вук.
Са свим је други, други то је Вук;
ал' о том Вуку, што га мислим ја,
не приличи ми овде причати,

јер Вук је тај, тај покојник је жив,
а живима парастос не бива,
Да, још је жив! У грудма нам је жив,
из речи наших и он говори,
уз песме наше припев нам је он;
и да му није духа мед нама,
помолили би молитвом се том
покојних душа цару задушном,
нек вољан прими нашу старину,
нек дарује предусретан му дар,
од небескога гусле јавора.
И саслуша л' нас тако Господ Бог,
понестаће из раја јавора,
потесаће га дуси на гусле,
за тили часак српски биће рај!
Ал' какве смо на земљи срећице,
отеће нам још и тај завичај.

О ШЕКСПИРОВОЈ ТРИСТАГОДИШЊИЦИ.

Вештака вечног творилачка свест
умарала се мучних дана шест
док створи свет:
светлине зрак у ноћни врже мрак,
висине кршне одби од мора,
славуја ружи, гуји даде зуб,
магарцу уши а голубу љуб,
и стварајући све без одмора
кад шесту зору рад му дочека,
и своју слику створи, човека,
створења цвет.
И по томе — не беше потвора.
Зар тако диван човек беше створ,
зар тако тежак човек беше мор,
да Бог за њиме треба одмора?
Ох, не верујте! после рада тог
оправљао се Бог.
Увиђ'о је, увиђ'о бесмртник,
на човеку да само беше лик,
што вредан беше створитеља свог,
а друго све слаботиња и јад;
ох, не верујте! после рада тог
оправљао се Бог.
На особит оправљао се рад:
у једном лику, једном животу,
створења сву да смести дивоту,
светлост и мрак да стопи, ноћ и дан,
анђелску сласт и пакленички плам,
непроникнута бисер-језера
уз недогледна виса урнебес,

славуја глас, сикута гујског бес,
сред летњег жара зимогрозан јез,
уз ружин мирис отрован задај;
и све то чудо, сав тај комешај,
у један лик да сложи, један лог,
и учини, — Шекспира створи Бог.

Високи душе, незаборављен,
поздравље наше прими у спомен,
не реци да ти дође изненад!
та над је све што народ има млад,
у наду том и твоја нам је сен.
Паклених страсти рајски царе ти,
разреди страсти голем комешај,
у народу што малом овом ври:
с висине своје мирне, самотне,
навада ниских сломи раздешај,
разметљивих шпрљоћудника крик!
свевидећ му изнеси на видик
срамоте славне, славе срамотне!
А што је славно, што је вечно у њ,
ни ти му, круно слава, не окрун'!

Ал' де ће наћи молитва те та?
У рају зар? За цело тамо, да!
И опет не: та дела твојих крас
пренаш'о је и сваког тамо нас;
за тебе мора бољи бити стан,
незамишљен још, неслућен, незнан.
А није ли божанствен судијо
у подземаљски пак'о посл'о те,
земаљски што се роб усудио
у надземаљске дират' послове?
И с паклом би се вољан борио
толику ко је страст покорио:
ал' жешћи за те мора бити стан,

незамишљен још, неслућен, незнан:
Тај стан ти је у твојим делима;
у томе царству владалац си сам,
окружен седиш светитељима,
јунацима бесмртних својих драм.
У теби творац читав створи свет;
небеског оца захвалан си син,
не мога свет у теби живу мрет:
к'о терет срца изврже га сиљ.
Ти светове из груди погуби,
ал' свет нам овај тиме здвогуби,
У срца твога свет тај изврнут
бесмртна душа узеде ти пут;
у томе свету, твојим делима,
у царству томе владалац си сам,
окружен седиш светитељима,
јунацима бесмртних твојих драм.

И ту ће наћи наше речи те,
наш поздрав ту ће бити саслушан,
а придворнике твоје вечите
умолићемо да ти зборе за њ:
Однеси поздрав господару свом,
великомучениче Хамлете!
не пусти сумње да те салете,
у духове пренеси смртну вест,
пренес' је пре нег' оно што си знао
свог родитељског духа заповест
у сумњичарску, смртну своју свест!
Однес' му и ти поздрава нам глас,
у поздравима дишућ сваки час,
славуја жељна мирис-Ђулијо,
Ромеа свога верна Јулијо,
ти мученицо свете љубави!
Та светитељке нема милије

од тебе, вило нашег Вилије!
са Ромеом у вечит загрљај,
однес'те поздрав творцу своме тај!
И ти, ругобе јеже одабран,
глостерски кнеже, данас одигран,
владару свом принеси поздраве;
— јер чудан светац Вилија је наш
у рају свом и паклен трпи враж! —
утишај часком наваде ти жас,
разреди слашћу жеље стостраве,
приклон' се смерно хромим коленом,
приступи му, толико мољеном,
изручи му и наше поздраве!

Из ваших уста саслушаће бар
и наше гласе песнички вам цар;
ал' не ће ли му мали бити дар?
Ни Србин, боме, није народ лош,
од вере му је глава тврђа тек,
а осећај му ка' и образ мек,
промотривост му бритка као нож!
Ал' британски је Шекспир био бард
пред њиме бриткиј лебди халебард.
Пред киме клечи Британија сва,
за киме листом запад ликује,
шта мари тај, шта тај распитује
за једно племе више или два? —

Сиротиња смо; гинућ за благом
земаљска блата ријемо још низ,
још нисмо вични продирати вис
за благом небним. Ти науч' нас том!
Ал' ако мислиш, силних слава сит,
да, лакоми на блага твога мит,
изневеримо драго име Срб,
у онај народ де се прелије

ливена тол'ко душанова крв,
што теби може зборит' смелије,
угледније што те је славит' знао, —
мислиш ли тако, онда нам је жао:
до страшног суда још претрпи се
а не верујеш ли, — посрби се!

БЕСЕДА.

Приказа.

Здраво да си, госпо драга,
госпођице весела!
Лепа ли ти носим дара
од песама од игара;
ал' је надев у тог слада
горки спомен слатких нада,
успомена старих јада,
у бермету слатких снова,
од зачина пеленова
таложи се слутња нова;
ал' ако ти чаша ова
у срдашцу преседа,
Српкиња си онда права,
прими само заборава;
у поноћи мисли, да ти
сунце мора небом сјати
да ти никад не седа!
Веруј, госпо, веруј мени,
веруј ми к'о свакој жени!
А жене ме знају младе,
девојка ме свака знаде
од Будима до Салона,
ја сам вила од салона,
што вечерас обећава
да ће с вама да не спава, —
ја се зовем Беседа.
Истина је, ово треба

госпођица каква лепа
да вам каже, да вам тепа,
да вам слатко декламује,
ал' што ће вам песник каз'ти
има опет својих сласти,
српска вила рекла му је
да се сама не бламује,
да јој буде присталица,
да је вама протумачи,
за то прости лепи зборе,
што се мало и он ачи,
што је вилин издајица,
по њега је понајгоре;
ал', међу тим, ко ушчује,
овако вам поручује:

I. Слава.

Госпођице, Српкињице, злато,
стара бриго, тешење ми младо,
сећаш ли се још првих беседа?
Ово лице, ова слика бледа,
пред тобом је угледала света,
и опет сам, госпођице лепа,
старија сам и од твојих деда.
Под осојом ових трепавица
многа рајска скривају се лица,
што су давно, давно на небеси;
ал' и многи праотачки греси.
Хај, онога светог белоданка,
кад из тешка пробудих се санка,
што га сањах Словенка поганка!
у Српкињу претопих се вилу
те се нађох Душану на крилу,
кад је, своје да прослави свето,
српски царе своје госте срет'о.

Знаш ли, боже, кад не знају људи,
да л' из царских отпоникох груди,
да л' из царска отпоникох лика,
из усклика од усколеника,
јал' из родних њихових беседа,
из молитве калуђера седа,
јал' из оних гусала јаворних,
јал' из орних трубила надворних.
јал' из мила аранђелска крила?!
У колевци долина убојних
љуљушканих под ђогати' гојни',
у повојни застава тробојни',
од победа, од крвничких беда,
вољна, мазна, дивно сам одрасла!

II. Косово.

Стојбино дивна, стојбино српска,
срдашце моје, доме мој!
домаћини се из тебе селе,
одомаћене радости беле,
а црни јади селе се у те
и воде туге, црне им љубе
туђинке љуте.
Радости беле, ала да знате,
да ми се не ћете вратити више,
не би вам се тако сијала лица
муњевитим осветљена мачевима,
не би вам тако витешки вранци
бесно поскакивали:
ал' ид'те само, идите, сјајте,
последњи пут је, синови, знајте!
А ви туге, але љуте,
а ви црни јадови,
што сте се тако понели јако
де долазите на славу, на част,

у земљу моју, у срце моје,
у мој дом?
Ваша је сила, мислите, ваша,
прокрчит' што ће вам у њему стан?
прождрљиви црви, немоћни мрави,
судбине моје надничари!
Прави моји господари
то су греси моји стари,
ви сте њихни робови! —
Стојбино дивна, стојбино српска,
срдашце моје, што но си до пре
од силних радости препући хтело,
да шта ћеш сада од тол'ког јада?
Јада је више, јада је тма:
и сви ти јади, сви су ти ради,
срдашце моје, у тебе стати,
а да се чета у тебе смести,
крвцу одаспи, војску причести,
па гини, срце, у слави, у свести!

Косовка девојка.

У руци кондир окрепна вина,
на грудма божја знамење сина,
тако сам ишла по Косову;
заложим сваког јелом и пићем,
издишем и ја са сваким тићем,
ал' издишући опет оживим,
да издисајном завештај примим.
Завештај беше богат и сјајан:
косовски да му повратим зајам!
Чувала сам га тај свети аманет,
на поколења метала намет,
најмлађем ево колену га дајем:
косовски, браћо, вратимо зајам!

Здравица.

Ал' иза те жалостивне
самртничке посестримне
Бранковић ме у стан зивне.
Па уз пркос среће кивне
разаведем игре дивне,
коло водим, Неда-гривне,
Параћинке милостивне:
звекћу негве робокивне
када поскок ноге чилне,
непочивне, шиндивилне,
по рођеној крви пливне;
ал' уз чаше када пивне,
поскочице подвикивне
разиграна сласт ми живне,
крвљу ми се чаша ливне,
наздравици сад је ред:
Здраво, браћо, здраво Срби,
ево ви'те да смо први;
а да знају зборит' мртви,
насули би чашу црви,
напили би нашој крви;
ал' су мртви сад на рпи,
благо оном ко претрпи.
Ми смо, браћо, прави Срби
сад се мири, сад се здрпи,
е тако се кућа крпи,
за то вама нек се црпи
ова чаша, овај свет,
ев' овако — на исцед!

III. Жртва Шејтану.

На душеку свилну, меку,
у одаји окићеној
у мирису ружиноме

пробудим се ја иза сна.
Дворкиње ме опколиле,
чекајући разбуђај ми,
једна држи сукњу свилну,
једна кошу златоткану,
драгокупи појас једна,
неоцењен једна вео,
али једна, — гроб је јео! —
венчан држи венац бео.
Чело ногу постеље ми
седи један старац седи,
милујућ' ме пробеседи:
— Устај, храно, устај, Маре!
Кад одведе тебе царе,
кадуне те потимаре,
онда спавај потипаре,
ал' кад царе нуди даре,
устај, храно, устај Маре! —
Седи старац тако рече,
тај ми старац отац беше,
беше Ђурђе Бранковићу.
Хтедох устат' са душека
ал' у срцу моме уста,
уста једна слика пуста
мог у срцу вереника,
слика мога Светозара;
уста слика у срцу ми,
стаде цепат' срце мало,
да га са свим не исцепа,
очајница, бедна Маре
цепат' стаде царске даре.
Скочи старац: — »Блудна ћери,
дери само, само дери,
ал' и двома браће твоје,
што таоци турком стоје:

браћи својој покров стери!«
А ја склопим двије руке,
на очи се веће спусте,
као да су сестре двије,
што се њима братац крије;
склопим руке, склопим очи,
дворкиње се посла лате,
носе даре обилате,
у песмама и у цвећу
сватови се турски крећу.
А на вратих смедеревских
једна чета свате срета
чета ова иде с лова,
Светозар је чети вођа.
Смедеревска уска врата,
коњи нам се сусретоше,
ја му дадох стручак руже,
он ми даде струк босиљка.
Прискочише пратиоци:
»Ђаурине, робе, црве!
на то л' ти се руке стрве?
у то л' ти се жеља губи?
знај кукавче у тој ћупи,
ко приступи царској љуби,
знај да му се глава руби!«
Нагрнуше пратиоци,
стаде вихор пред бедеми,
сто сабаља сукћу криви'
на једнога српског мача,
сваки му се душман диви:
шат одоли, шат надјача!
А браћа му, а другови?
скамењени стоје неми.
к'о волови у плугови.
И већ ево чауш језди,

говешћује руком вести:
преда мном се ропски клања,
са ручерде и са сабље,
црно врело жића капље,
у руци се торба љуља
а у њојзи, — триста вила! —
»Царска звездо!« — »Доста, слуго!
све једно је, чија била!
Лов не беше позадуго:
накнадити тај ти жур ће
деспот Ђурђе!«
Оде слуга куд се шаље
а сватови путем даље.

Једренетски дуги пути,
као слутње душе грешне,
кратки станци и конаци
к'о животи, к'о радости.
На конацих све почива,
само нева санка нема,
већ из ледних из недара,
испод сјајних бисер-тока
вади стручак босиока.
Мирише га, душом дише,
ал босиљак не мирише,
већ из њега мири ружа,
а из руже мртва душа.
Бадава га крије нева
у недрима заптивеним,
ђул мирише непрестанком,
близу доћи не да санком.

Једренетски дуги пути,
као слутње душе грешне,
ал' ево их већ се беле
танке куле, куле снежне.

Нехотице руком стиснем
бисер-узде на коњицу,
свати стану, стаде нева,
из ока се прва суза
на ледену руку слева,
а за њоме друга кану —
два ми брата на ум пану.
Скрстих руке па узда'ну':
»Боже жића, боже смрти,
»Боже јаве, боже снова,
»Боже суза неутрти',
»Боже круна и окова!
»Господар си свега света,
»сирота сам ја тек мала,
»ал' што ти је ова душа
»у тренутку једном дала
»благо твоје двоструко је.
»Боже жића, боже смрти,
»Воже јаве, боже снова,
»Боже суза неутртих
»Боже круна и окова!
»Нека ти је просто благо,
»нека ти је жртва проста,
»само душу ми још узми,
»тек онда сам дала доста!
»Ал' опрости вечна правдо
»што ти уста моја греше,
»ти ћеш вратит' све то благо
»намењено коме беше:
»што од ове узе моме
»твоја негда рука даће,
»даће српском роду моме
»даће двома моје браће«.
Рече нева, лакше ди'не,
неста грозе, неста вине,

па од вере и милине
зазор ми се небу вине,
прати речи молитвине;
ал' од оздо из убаха,
из недара, испод тока,
стаде мирис босиока.
А крај пута, из шипрага,
испод хлада дивљих ружа
гласови се чуше гудни:
час поведе ко детенце
у бунцању прва санка
на криоцу мајчиноме,
када сања још о рају,
одакле је земљи пало
па по цветном рајомиру
јаше, анђо, на лепиру;
ил' му дође у сну рајску,
да се сунцем игра лопте
терајућ' га палицама
од крилатих лаких муња;
час превуче друга струња:
к'о јагњешце испод ножа,
у подашном очајању,
кад се сећа своје мајке,
мајке своје подојнице,
и мајчина топла млека,
кад се сећа свега свега,
ал' сестриних милих нега
уздисајем крајњег мека. —
Тако гуди из ружика,
а ја мислим у небу сам,
на крилима молитвеним
анђелска ме песма срета,
невиђеним устма гуди,
час успава, час пробуди.

Обазрем се, али с леђа
свилени ме свати гледе,
гладе браде, рухо реде,
а повиће испупчене
нестрпељив поглед мршти; —
подигнем се, прекрстим се;
ал' на челу, у цик крста,
укоче се до три прста: —
к'о сељена да се цепа,
као да се тврдо небо
у бездани стрмен слама,
а пак'о се преко њега
пламном хуком подувире,
те камење усијано
у сломљено пада небо,
а у небу студеноме
сиктавим се прском гаси, —
таки гуди, таки гласи —
— ал' тај лелек, то јецање!
К'о усијан гвозден шиљак,
што но њиме силеници
рубљу сужном очи пеку,
кад сажеже око живо,
а очајни осуђепик
заптивеним јекне вриском —
је л' то машта, причувење?
или збиља тако стење
са гусала жични гуд?
Тарем очи, тарем уши
рухо кидам, — што ме гуши? —
Помагајте! — Узалуд! —
Кад, ал' ево из ружика
два никоше бледа лика,
извише се два гуслара,
два гуслара врло млада,

врло млада, врло лепа,
ал' и врло, врло слепа;
нарицаху тужним гласом,
к'о да јавор проговара:
»Кажите нам, добри људи,
»смедеревски камо пути?
»не бојте се турске силе,
»падиша нас тамо шиље!
»Кажите нам добри људи,
»смедеревски камо пути?«
Не знам даље што је било,
у несвести нема свести —
само знадем да то двоје
сенке беху браће моје.

Харем.

Ој сарајска
ноћи рајска,
бесцен-кутијо,
што је Мари
својој јари,
цар поклонио,
што је с Маром
српски народ
зет оглобио,
што је Мари
својој јари,
цар отклопио,
па је Мару
своју јару,
њом заклопио!
Ој сарајска
ноћи рајска,
бесцен-кутијо,

место низа
од гримиза
бисер-риза,
шећер-лема
и алема,
слатких буна
ноћних пуна!
Ноћних буна
и кадуна,
што ме служе;
носе руже,
игре вију,
руже сију,
ох, а славуј —
певај, славуј! —
ноћу дануј,
дању спавуј,
срце спаљуј
у ватри!
мртва живни
у милини,
у милини
опет гини,
опет живни, опет мри!
Вечни дан, што
вечно сања!
вечна машто
умирања,
ја сам твоја верна кћи!
Све јунаке,
сто пламена
српске снаге,
сто племена,
и тих дерних
сто гуслара,

тисућ' верних
Светозара,
све нек, све нек убију:
за ту једну ноћцу спору,
за ту једну зору скору,
за ту једну кутију! —

IV. Клетни благослов.

И настало је царство клетвино.
У раскалашном, бесном раскопу
обавио је ружик источни
укопнуо, малакс'о, српски бор.
Дубоким трњем испребад'о га,
из бора српског живи тече сок,
а турски ђул се њим потхрањује,
те забада се живље, дубље још,
све силније мирише ода њ зрак.
Сахранише се под њим векови,
од како ђуле гуши српски бор;
док убојити жртву коље трн,
мирисним дахом ђул је заноси,
заваркује је песмом источном,
животом смртни сладећи јој час.
А ја, прогнана вила борова
из харемских стаклених дворова,
у колибама души тражим спас;
те да ме не би гњевним поносом
простакова неоскврњена свест,
срамоте моје грех кад опази,
са светог прага протерала свог,
прерушујем се рухом глумачким:
Кад стегне зима ледом немилим,
у коледе се бацам божићне;
преосталу да храним сирочад,
од малог бога зимни просим смок.

Прижеже л' опет летња припека
те ропску земљу паклен оспе жар,
голоту тела цвећем окитим,
прикривам се у росне додоле;
домаћице ме шкропе задушне
испирајућ' окорели ми грех.
А нестане л' ми наде последње,
у ропству кад се робље надмеће,
поругљивост замењује ми бол:
повијам се свиленим крпама,
чоханом дизгом и клободаном,
прерушујем се у прпоруше.
Заопуца л' најжешћи гонивек,
господарска кад разуздана ћуд
најсветијег се маша робовог,
о живо срце пашмаг отируђ',
кад презрена, незнана српска кћи
и харемској већ ропки завиди:
у краљице се хватам онда ја,
те појавама глумним, господским,
заваркујем очајном роду свом
робовања му тешки неотрп.
Те тако мутне будим видове
из погаништва древног спомена,
да поганичком тим одолим злу.
А хришћански напустио ме Бог,
па место славе својих храмова
гаришта црна оставио је,
к'о црне ране што их зададе
љутине божје свеспаљиви гром.
По увалама Старе Планине,
по цветиштима руже небране,
с божаствима се грчким састајем,
де прогнани из легла суседна
одавно крију невиђени век;

па храмова кад осетише жар,
помолише се, полакомише,
да л' опет' није њину царству ред?
Ал' паликућу кад су спазили,
поганијег од погаништва им,
јаучући се натраг сурвају,
да и даље прогнанства врше коб.
Ал' пожарених поглед светишта
помирио их јадом узајмним
са гонитељем старе славе им,
са спасителјем новог завета;
у посестримским састанцима нам,
напојише и мене врелом тим,
помирљивости благом уздајом.
Тој истини да апостолишем
заишла сам по српских крајевих:
Под символом од бадњег »вертепа,«
тумачећ' мис'о спасителјеву,
богова старих пазила сам вид;
вертепашким оделом глумачким
у песнички разносила сам род
јеванђелија свете истине.
Те чувидом закривајући лик,
с висине да ме несвест не сруши,
шалећки тако обиграла сам
стрмени црне грдну провалу,
што тешком клетвом ископа нам грех.
Стрмац је тај већ скоро обигран,
са спасовскога брега свиће дан,
већ верној ћери руке шири род,
сачувала сам просвете му плод:
прихват' га роде, окуси га, на!
Старинска што је за те намена,
подарак сад је пост'о теби нов;
на умору што негда Душану

големе тежње крајњи беше сан,
са цариградских кула што су му
старине грчке сенке вестиле,
Еврипиде, Софокле, Есхиле, —
тај сан већ вила шести сања век,
а сад на јави сан ти нуди леп,
прихват' га, роде, ево ти га, на!
позориште је, чим те нудим ја!

ГРАХОВ-ЛАЗ.

(Свршетак песме Старога Барда — Стеве В. Кађанског).

Тако рече кнез Данило,
а кнежево десно крило
отполети лака лета
крају малом кршна света,
откуд оно јека звони
соколова и јунака
и одсевак бритка мача
са јуначких сукће бедри,
те по небу звек корача,
а небеса сев му ведри;
откуд оно јаук тоне
у кршеве и у роне,
к'а од зверја и јакрепа,
те до срца земљу цепа;
зверски Турци откудана
испод српска јатагана
к'о зверење љуто вриште —
надлети се на бојиште.
Кад угледа муке беса
од косовска правитеза
занесе се од потреса
десно крило светла кнеза,
занесе се од милина,
сретан паде
на колено српске паде,
паде слуга пред Данила.
Што је, слуго, што је, Вуче?
Да л' поб'једи Србин јуче,
да л' поб'једи? ил' — по б'једи?

Кнез Данило руди, бледи;
ал' му соко пробеседи:
Свршено је, свршено је!
Име твоје,
српско име, име наше
надјачаше!
Веће муке, већи лови
не беху га сатрт' кадри,
а камо ли већил ови,
а камо ли штене Кадри.
Турчин паде,
разнесен је на комаде,
холе паше
паше — паше!
Та ни један не утече,
срб-соколе све пос'јече;
гласник један оде само,
задржат' га није смио,
није хтио,
пустио га мирна, здрава,
гласник тај је — српска слава!
Оде гласник, оде, оде,
чедо српства и слободе,
да по св'јету носи глас,
име српско, грахов лаз.

СПОМЕН ЈОВАНУ АНДРЕЈЕВИЋУ.

Не суди мени, пресуђена сени,
не суди ми занесен покушај,
из оних светова благословени'
у стари те домамит' завичај!

Ал' чим да те мамим? чим да те зовем?
чим да ти тепам, да ти говем?
кад сваки слатке милости глас
у очајни се пресеца врисак,
од срдашца мека челичан стисак,
од љубави чини ужас
милог спомена овај жалосни час.

Покојниче драги! сенко ил' душе!
пријане, побро, Србине, друже!
Ил' гробни низу! ил' рајски вису!
увели цвете! однет мирису! —
Мирису, да: — та беше нам липа,
славија српским у лишћу лег,
а из цветова мирисе сипа,
патничком свету богодан лек.

Песмом се пита, свет да захрани,
свет да захрани — да се сахрани.
Чућеш нам гласе, ти си их свик'о,
Самрћу својом ти жива слико
Кивне нам судбе!
Беше нам слична гудалу жица
цедилу сухом извора гудбе,
што глади чело вилиних гуслица —
вилински беше са жице звук:

Милином звука вила се бела
силно занела,
замахну лук,
луком је гусле бесно превукла —
жица је пукла.

Кад таке жице пуцају роду,
је л' чудо, што гласови странпутицом оду?
је л' чудо, што и нас, жичине друге,
нескладне туге
обузе склад,
зовемо сенку, гонимо над?

А кога зову, кога ли маме
синови таме?
зар оног, ком је, жив док је дис'о,
кроз оба света летела мис'о,
пасала смело невиђен свет?
зар томе мора нас тек да слуша
обестељена, слободна душа?
зар није њоме свак обузет?

Коме је мис'о у чистој души,
с отим се душа Јовина дружи,
весела с њиме, с њиме и тужи,
крилима маше, сузе му суши.

Ал' склопи крила, суза нам не носи,
спомен је цветак, што га суза роси!
А мирис, што се по души проли,
То су боли.

Не гони боле, не гони, Јоле!
Болу ти беше посвећен век —
Телу си знао видати боље,
Ал' коме се душа са болом коље,
јадан је томе кољиво лек.

ПЕВАЧКА ИМНА.

Гласова певче, Јоване,
своји храм обнови свет,
обнови песме потоње,
у слусима нек потоне
несносив очиглед!

У темељ бас нек удри стен,
подривљив неимаре,
нек буди многу тужну сен
из костурнице старе,
да махне мошти, — успомев
да носи пред олтаре!
Гласова певче, Јоване,
своји храм обнови свет,
обнови песме потоње,
у слусима нек потоне,
несносив очиглед!

Баритон мушки нека зид
за светилиште гради,
у непроглед, у непрокид,
незваној неверади,
а ступове у недовид
слободи, вери, нади!
Гласова певче, Јоване,
своји храм обнови свет,
обнови песме потоње,
у слусима нек потоне,
несносив очиглед!

А свод нек диже тенор смео,
к'о руке кад се здруже,
у молитви се богу свео
за нездружене душе,
довршит' храм да пусти цео
ил' — и то нека рушe!
Гласова певче, Јоване,
свој храм обнови свет,
обнови песме потоње,
у слусима нек потоне
несносив очиглед!

Ал' омладино, гласе мој,
на вршку ти ми чуј се!
Ти јабуку, адамов плод,
узнеси на врхунце,
ил' место ње нек млади пој
допоје с неба сунце! —
Гласова певче, Јоване,
свој храм обнови свет,
обнови песме потоње.
у слусима нек потоне
несносив очиглед!

ПЕВАЧКА ИМНА ЈОВАНУ ДАМАСКИНУ.

за српско певачко друштво панчевачко.

Богу зефира, богу олуја,
господу сфера звучнога мâ,
богу славуја и богу гуја,
господу тутња громовима:
Ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес' му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

Богу целива блажена цика,
пакленом страшћу што пише рај,
господу вриска очајаника,
рушећи вечним надама трај:
ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес' му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

Богу тишине живога гробља,
богу поретка вечнога сна,
богу господе, господу робља,
немоме богу муклога стрâ,
ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес' му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

Господу сева бритких мачева,
кад се поведе последњи бој,

богу, што звеком скрханих негва
припевне гусли победопој:
ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес' му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

Богу зефира, богу олуја,
господу сфера звучнога мâ,
богу славуја и богу гуја
господу тутња громовима:
ти, клетво земне омане,
ти, песмо небних снова,
однес' му, свети Јоване,
и гласе наших бола!

САМСОН И ДЕЛИЛА.

I.

Ој, Самсоне, мајчин дане,
»Израиљев дични бране,
»мрзи, синко, Филишћане —
»Филишћани мрзе нас!
»Ал' не љуби, мој голубе,
»филишћанске тол'ке љубе, —
»јача љубав нег' омраз!
»Ал' и откуд у тих груди',
»где мужевом отров суди,
»за жене им тол'ка слас'?«

Тако мајка од милина
јуначкога кара сина,
дива свију јуначина;
дивак синак збори њој:
‚Зар мужеви? — Срам је рећи! —
‚што их тисућ' бега псећи
‚од вилица магарећи'
‚кад замахне синак твој?
‚То мужеви? То су жене!
‚па зар жене против мене?
‚Кад с женама време губим
‚волим с женом да се љубим,
‚но с женама бити бој'.

»Али за што филишћанке,
»мамне танке домишљанке?
»Израиљке, израјанке,
»за што, сине, не би њи'?

»Узми Мару, имаш стада,
»од истока до запада.
»стадовита ј' оца кћи!
»Узми Сару, имаш злата,
»а лепотом вреди млада
»филишћанске цуре три!«

‚Израиљке? — Некад беше,
‚док ме славе не понеше,
‚не знајући своје сеше,
‚просио сам једну ја.
‚Имала је једног чика,
‚филишћанског најамника,
‚чико њојзи боље зна:
‚одведе је на преваре
‚међу своје господаре —
‚сад им ноћу уз пехаре
‚место жишка лицем сја.

‚Јест, ал' сада, боже свети!
‚кад од мене туђин стрепи
‚сада ме се свака лепи!
‚Сад ме љубе, сад ме маре,
‚сад ми нуде Саре, Маре, —
‚понеаре! —
‚Филишћанке нису верне,
‚ал' неверу љубим њи'ну,
‚јер је вера у својину
‚у рођено, у матерње. —
‚Па те чежње, тог снебива,
‚у јунаку што ужива,
‚а крвника опште среће
‚отискује, мрзи, не ће
‚Тог судара изобиља
‚разиграних двеју сила

‚од омразе, од омиља, —
‚ох, Делила!

»Шта? Делила? —
»Тако ли се зове вила,
»што је срце сину моме, —
»зар са мноме
»поделила?«

»Да, Делила!«
Одазва се витез млади,
те се руком
по јуначку челу глади,
склопљених се маша већа,
као да се нечег сећа,
мучи муком.
Ал' бадава руком крије,
понос-чело и повије,
осећаја сакрит' није,
из осмејка што се смије,
што с' из отих дивских груди
у надиму тешком буди,
што из крета сваког бије,
из обилних што се власи
од потреса тајне страс'и
у расплетних бујних млази'
заталаси,
сакрит' није . . .
И не сакри осећаја,
већ из грудног испотаја,
из увојна косотреса,
из осмејка боног теза
у један се уздах слива:
‚Ох Делила!«

На к'о потоп од бујице,
кад уставу прву свали,
те поплавом бујних вали
руши, дере нештедице,
по уздасих тако први'
у јунака реч поврви:
‚Ох Делила!
‚каква ли си, пуста, била,
‚кад погубих теби војна,
‚од газански што је врата
‚одбијао несавлада!
‚Ти се маши копља бојна,
‚па из грла викну гојна:
»За мном, жене!
»преда мном је војнов сене!«
‚Те намигнув измичаром,
‚постиђеним женским каром,
‚ти завитла, ја прихватих; —
‚ал' како си била дивна
‚у заносу жара кивна:
‚да те видим још једноме,
‚слатки громе,
‚оружје ти натраг вратих
‚удри, рекох, слобода ти! —
‚Но поруга мога дива
‚потпала ти беше севу,
те у гњевном разагреву
‚већ се лати мача сива
‚и зама'пу, —
‚ал' заману!
‚У заносу и у жару
‚ја подиђох твом удару,
‚у жестоком, у загрлу,
‚грудима те дигох, врлу, —
‚обамрлу.

‚Ја подиђох том удару,
‚ал' од жешћег од удара
‚од очију, од недара,
‚оста рана без видара! —
‚ох ал' ево што је вида
‚што је скида!'

У тој речи, испод груди
вади свиле комад жути,
на свили је ситан вез; —
тај је везак, што замути
Самсонову бистру свес': —
шарен везак њему ниже
једно лишце,
а под лишцем ситно пише
по комаду жуте свиле:
»довече си у Делиле!«

II

У свету Газу, у Дагонов храм
филишћанске је вође скупила
Самсонова несавладана ћуд.
У храму гори жртвенички плам,
просевкује сумраком сводовским,
осевкује боговска ступила;
ал' жешће још у грудма вођевским
просевкују кроз разбор им и суд
Самсонова јуначка чудила.
Проговара газански стари вођ:
»Не остаје нам друга припомоћ,
»Делила само, превара и ноћ, —
»ком не досади мржња до сада
»том љубав нек је смртна досада«.
Сви остали се брадом зглађују,
те газанскоме реч повлађују:

»Не убисмо га мржњом до сада,
»нек му је љубав смртна досада:
»не остаје нам друга припомоћ
»Делила само, превара и ноћ«.
Поклонише се старци у повлад,
у један клим, у један брадоглад. —
Ал' има један међу њима млад,
Аскалон му је очевина град,
на глави му је златан облучац,
са груди му камења стоји сев,
ал' жешћи још из очију му гњев:
‚Делила зар? Зар жена, блудница,
‚постељичарка кмета робовског,
‚јуначком роду да нам буде спас?
‚Је л' ово збор? Је л' ово судница?
‚светилиште ли храма боговског?
‚ил' сведилишта оскрнавни јаз?
‚Ал' моја је жестина узалуд,
‚кад видим већ, кад видим и кад знам,
‚да ј' оним жаром планула ми груд,
‚што гори њим ен' онај свети плам,
‚ипак би само за то горук'о,
‚да боље видим — грдна поруго! —
‚да боље видим срама нашег мрак.
‚Зборујте с њоме, да вам нисам крив,
‚ал' ја вам одох сад у недозив!'
И оде кнез. У храму Дагона
за богов кип малена беше клет,
молитвениште божног нагона,
свилени тек је застираше вез;
у оту клет је отишао кнез.
Другари му се стари згледају;
да л' гњевне можда речи тувише,
те смишљају да добар беше свет? —
Осмешкују се »Млад је сувише!«

Па, божанску погледајући клет,
намигују: »Сад оде на заклет!« —

Уведоше Делилу. Гори плам;
у горуку жртвеног светила
главарима се клања Делила,
самсонових милина дивни стан.
Проговара газански кнеже сам:
»Разумеле су, ћерко, војводе,
»да теби ноћу кришом доводе
»крвника нам Самсона! Ћерко, чуј!
»И ноћас ако дође несретник,
»нек искаже на загрљајни љуљ
»чиновној снази шта му бива виг?
»А кад се слегне слатки санак у њ,
»чувару нашем жељен подај миг —
»па у место крвника рода твог,
»у твој ће пасти блажен загрљај
»жеженог злата небројени слог,
»и пурпура и камен самосјај«.
Ућутао је газин стари кнез —
ишчекује се Делилина реч.

Јесте ли вид'ли хрчад, огарчад,
кад господара свог опскакују,
те штеком драже ловачки му смер,
а он их тиша стегом смишљеном
да не буне већ погођену звер?
У Делили се тако кренула,
на позивну главара заповест,
испод срца животних страсти мах:
срамота, понос, гроза, љубав, страх —
но зазорна стишаваше их свест
у светој збиљи храма боговског.
Ал' кад је зверски разабрала смер,

што старчева јој дава понуда,
одуста зазор, страшчад посукта,
к'о добра пашчад на голему звер.
‚Будало стара, кукавицо сив!
‚Самсона — ја — да издам — оманом?!
‚Шта мислиш, деде, ко ти је тај див?
‚господар ти је, знаш ли, господар,
‚господар твој, а мој је, мој је — цар!
‚Па каквом си се понео помамом,
‚да мени ти, ти мени нудиш дар?! —
‚Ја немам злата, немам пурпура,
‚ни бисера, ни камена што сја,
‚ал' имам све: — Самсона имам ја!'
Главари гледе, бледе, трну, мру,
у храму је тишина самртна.
Чује се горук светог пламена
уз жестоки Делилин предисај.
Ал' одонуд, де света беше клет,
зашушта канда свилен онај вез, —
испода њ образ указа се блед:
аскалонски се млади чини кнез,
и један глед и један живи гред —
на Делилу је пош'о у полет:
‚Девојко, жено, друже, Делило!
‚објављен личе светога ми сна,
‚међ женама ти једна делијо,
‚из ових руку не пуштам те ја!'
Колико беше милостив му вик,
толико страшан говорников лик:
с постоља, мислиш, Дагон сиђе сам,
да освети обесвећен му храм.
Делила цикну, пребледи к'о сен,
обнесвешћена паде на камен.

III.

У по шесте бујне ноћи,
што му свести не дад' очи,
из љубавног неодвајa
Делилина загрљаја
Самсон скочи:

‚Жено, жено, кажи право,
‚је л' у теби бог ил' ђаво?
‚Зар се тако уста љубе,
‚што им зуби роду твоме
‚на разбоју самртноме
‚самим шкрипом главе рубе?
‚Зар се тако жељно-вољно
‚обамире на тој руци,
‚што ти са ње синоћ војно
‚на самртној беше муци?
‚што ти са ње многој браћи
‚кратки вечак поста краћи?
‚Жено, жено, кажи право,
‚је л' у теби бог ил' ђаво?'

К'о Мојсије на Синају,
кад угледа у осјају
снова својих овапут,
што народа првом сину
из облака црног сину
севотином обасут:
Делила се тако баца
пред синајског горостаса,
целује му колена,
увојке му глади власа,
са чеоног што се краса

до јуначког вију паса
око дива голема.

»Хоћеш да ти кажем право?
»У мени је бог и ђаво,
»диван ђаво ка' и бог:
»испод неба твога чела
»снела ми је врела жеља
»зрак боговског ока твог;
»а владалац уђе мрака
»из облака увојака
»у заносну моју свест,
»замрси ми бујним прамком,
»улови ми гујном замком,
»обезумну моју жест«.

‚Зар у теби моја коса?
‚у теби ми очи зар?
‚па на мени шта још оста
‚да накнаде буде доста
‚за те страсти ненажар?‘

»Ох, кам да је за однетак
»ове косе силни сплетак,
»жеља мојих непровир!
»Загрљајем да је косим,
»у недрима да је носим,
»да ми буде недромир!
»Па да ми је попит' очи
»пољупцима једне ноћи,
»камо срећа, камо слас'!
»Јер онда би тек Делила
»тог остатка вредна била,
»десна руко, твога мила,
»медна уста, вас, ох, вас!«

Шеста ноћ се тако збори,
шеста ноћ се тако гори,
шеста ноћ се тако мори,
шеста ноћ:
од насладе и милине
верне страсти Делилине
у јунаку већем гине
свест и моћ.
Под увером њених слова
склапљу му се очи црне,
црна врата светлих снова;
у заносу срце трне,
руса глава малаксава,
на твоје се спушта крило
ој, Делило, —
Самсон спава.
Ништ' му санка не будука,
ни скоковца бесна хука,
испод окна Делилина
што се стрми са висина,
а камо ли она јека,
она дрека из далека,
преко гора, преко река,
да ће доћи сад до њега!
— Народ бега:
»Ој, Самсоне, мајчин дане,
»Израиљев дични бране,
»удри, синко, Филишћане,
»Филишћани туку нас!
»Ханаан је једно гробље,
»твоја мајка јадно робље!«
тако далек збори глас.
А чује ли тог поздрава
тог поздрзва смртних страва
израиљском роду глава? —

Самсон спава.
Самсон спава, не чује га,
ал' га чује глава света,
ал' га чује господ чета
ал' га чује Јехова:
Серафими нису сишли,
ал' Делила што сад мисли,
то је мис'о његова!
»На толико мога жара,
»зар се ништ' не одговара?
»На толико страсти праве,
»на толико збиљске јаве,
»зар одговор лажни сан?
»Или можда нема вере,
»да ми љубав нема мере
»ни у сјајном очном близу,
»ни у бујном неостризу
»дивне косе — али стан!«

Диже руке те са зида.
од постеље, са дохвата,
са везиљска суха злата
ножичице једне скида:
»Дивска косо, њиво дивна,
»на тебе сам сада кивна!
»Допусти ми, да те косим,
»да те косим, да те носим,
»да покажем твоме лаву,
»што му царску дичиш главу,
»и ако те са ње скосим,
»да је диван баш и осим!

И окупи косу војну,
ножицама по њој кројну,
стаде сећи прам по прам;
па подиже руковетак,

њим ће свој да кити клетак,
своје среће мали храм;
и већ узе ређат' бреме
од љубави преголеме
по свом телу и оделу,
по покућству женску целу,
стриз по стризак, низ по низак;
сад баш кипа кити мала,
што казује бога Бала,
филишћану знак побожја: —
паде слика са подножја;
Далила се грозом стресе,
обазре се,
у грлу јој заста врисак: —
Је л' то Самсон, што ту спава?
Самсонова то зар глава?
тих вилица грдни зјап?
те ноздрве узвијене?
те зар очи испијене?
па те уши — тај незграп?
Иста слика, бог и душа,
на самрти њена мужа,
исти зелен, бледи вап!
Страшна мис'о, поноћ' нема,
мали жижак догорева,
у Далиле душе нема,
тек да само из вајата
посрћући нађе врата.
А на пољу, у по трема,
сусрета је једна жена,
та је жена мати њена;
мајци својој ћерка пада
јецајући око врата:
»Мајко мила, мајко стара,
»опет идеш од главара?

»Знадем шта се тамо спрема,
»ал' Самсона више нема,
»место њега ен' у клети
»на постељи мојој спава
»авет грдна мојих страва, —
»Дагон ми се њоме свети,
»што му храма обесвети;
»ено вам је, сад навал'те,
»на њој, на њој кив искал'те!«

А шта на то мајка стара?
Са улице трем отвара,
из улице са свих страна
силне чете филишћана:
»Амо, децо, Самсон спава!
»Будимо га! Камо справа?
»Камо остра слепила?
»А ти, ћерко, не стој туна,
»уцена је твоја пуна:
»светла круна Аскалуна
»за тебе се спремила!
»Живо, синци, камо клинци?
»камо остра слепила?"

И нагрну чета многа,
пуна духа црна, злога;
из куће се зачу врис, —
под Делилом клеца нога:
врисак беше њеног бога,
Самсонова оба ока.

IV.

У тамници је сужањ, окован,
у тамници је глава народа,
у тамници је снага народа,
у тамници је нада народа,

у тамници му судац богодан,
у тамници је Самсон, окован.
Па све због једне жене! Жене зар? —
У тамници јунака свију цар,
и глава, снага, нада рода свог
и божји народ и у њему Бог.
У тамници? Ал' тамница је пет:
Филишћанова, то је једна тек,
ал' он је слеп,
и тамница му цели бели свет,
и тамница му љубавни му јад;
ал' тамнице би све те подн'о рад,
да није једне, што му пије крв:
да није народ филишћаном стрв;
ту тамницу, тај оков да је стрест'
кривице своје немилосну свест!
Ал' Бог је велик:
жежено гвожђе к'о кад се кали
у студни вали
те бива челик;
тако се душа сужнога дива,
паљена славом сјајних победа,
топљена жаром жељних погледа
огњеног ока Делилинога,
тако се срце од плама жива
у смртну студен тамнице скрива,
слепилом жарки поглед окива,
те — песник бива.
Самсон је пев'о.
Пев'о је земљу, пев'о је небо,
народ и Бога, славу и срам:
јунаштва свога минула дела,
дивоту мушку дивскога тела,
пребујне косе срезани прам,
угасле звезде зеница слепих,

пев'о је поглед очију лепих,
пев'о је љубав и њену силу,
ох, и Делилу!
Шта је с Делилом? Камо Делила?
Зар и њој сломи тамница крила?
зар и њој очи у вечној ноћи,
та не ће бити, ох, не ће моћи:
гвоздени шиљци, слепила клета
стопили би се од њена гледа;
ал' у сну, можда, с његових груди?
Ох, — да полуди!

Самсон је пев'о, ори му се глас,
бојева смртних некад жив ужас,
надјекује окова тужни звек,
с тамница стреса мемлу камена.
Па ни камен му мâ не спречује,
чак на дно пакла продире му јек,
разбирају га дуси пламена,
Ал' онај горе, тај га не чује;
већ отвара филишћанима свес',
чује га млади аскалонски кнез
те збори лепој својој невести:
‚Делило, душо, слатки савезу,
‚чујеш ли тај прижељак небесни
‚славуја слепог у том кавезу?
‚чујеш ли песме, знаш ли какве су?‘
Делила чује и Делила зна,
од опомене спопада је стра',
од помисли се крвца слеђује.
а камо л' гласа тутњавина та,
што залечен тек бол позлеђује,
ал' ипак вели: не зна, не чује!
‚Шта, не чујеш га? Не чујеш га зар?
‚па нека дође, да га чујеш бар!«

»Окани ме се, махни ме се сад,
»веселье да нам туђ не квари јад!«
‚Веселье зар? Ти стрепиш, бледиш, мреш, —
‚ха, још га жалиш? Још га љубит' смеш?
‚За сутра ће се свадба спремати,
‚ал' Самсон ће сватовац певати!«
Набрекну роба, роб с' удаљује
и тамница се одмандаљује.
‚Ој сужњу, робе, робе неробе,
‚ево ти носим гусле кедрове,
‚ако ти глас од песме ослаби,
‚да уз њих сутра певаш о слави.
»Чуваре бедни,« збори сужањ див,
»чуваре будни слепог јада мог,
»дај амо гусле, амо луцањ крив,
»надапесте л' им одрезан ми влас?
»Ал' донесе л' ми други какав глас?
»Је л' жив мој народ? Је л' му жив још Бог?
»Но Бог ће га сачуват', устреба л' —
»ал' шта Делила, збори, живи л', зна л'?«
Филишћанин се маша за мандал:
‚У награду са веште издаје
‚господар млади, Аскалонски краљ,
‚на женидбу с Делилом пристаје! —
У Самсоновим грудма нема дâ.
»Рад издаје? Рад какве?« прошапта.
‚Рад какве? Гле, још пита! Ха-ха-ха!«
И оде чувар јасно кикоћућ',
затворише се врата, шкрину кључ,
из тамнице се грдан зачу рик,
к'о рањен лав ил' к'о надражен бик,
пораскидани звекнуш' окови:
мандал се стресе, чувар дркће сав,
— помозите му силни богови! —
ал' преста рик, тишина, камо лав?

Ни гласа му, — чувара прође стра':
‚Ни гласа више? — Ха-ха-ха-ха-ха!'

V.

Аскалон је диван граде,
приморје га више нема:
двор до двора, храм до храма
стуб до стуба, трем до трема.

Ал' храмови сви су мали
поред оног храма света,
у ком главом обитава
Астарота, мати света.

Од сухога стоји злата
саливена слика њена,
под ногама слике златне
бела стена од степена.

Од сухога стоји злата
саливена слика њена,
на темену слике златне
кров од храма мирно дрема.

У очима слике златне
нека мис'о к'о да сева
гледајући испод себе
каква ли се слава спрема.

У храму се свадба слави,
тих сватова више нема:
Аскалонски цар је женик,
а Делила лепа нева.

Чело ногу седе млади
богињина лика света,
до висине њихне једва
жагор свадбе што доспева.

Чело ногу богињиних
седе млади врх степена,
млад је женик живи пламен,
а невеста бледа, нема.

Млад је женик пламен живи
гори, збори, приповеда:
‚Што је теби, злато моје?
‚Што ме сунце не погледа?‘

»Не питај ме, срећо царска,«
невеста се исповеда,
»још је Самсон у животу,
»то је извор мојих беда.

»Док је крвник тај на свету
»нисам тебе, царе, вредна,
»богињи га жртвуј данас,
»давно му је крви жедна.

»Нек богињи буде жртва,
»погуби га, круно светла,
»скини мржњу с моје душе,
»да љубави није сметња«.

Тако збори нева млада,
разговор јој огњем сева,
млад је женик мрко гледа,
погледом је сагорева.

Млад је женик мрко гледи,
нема збора, лица бледа,
а невеста моли, кune,
из очију бол исцеда.

Из очију болом проси
немилосна милос' нева,

за немилос' једну мушку
обећава милос' жена.

Млад је женик мрко гледа,
помркује роба верна, —
то је вид'ла једна стара,
крунисана брада седа.

Крунисана седа брада
филишћанског царског већа,
што сеђаше крај богиње,
младенцима иза леђа.

Крунисана седа брада,
младожењи тихо смета:
»Не синовче! немој тако,
»не скрнави света реда!

»Израиљски свећеници
»ево т' седе до колена,
»а ти скидаш главу глави
»израиљска рода цела.

»Не, синовче! немој тако,
»не скрнави света реда!
»Замоли га и ти малко,
»израиљска брадо седа!«

Израиљска седа брада
свећеник је првог реда,
у сватове дозвала га
филишћанских моћ победа.

Моћ победа филишћанских
и народа грдна беда
и наслада злобе ради
самсонових славних дела.

‚Светла круно, славо млада,
свећенички збори деда,
‚мислиш ли му ти милостит',
‚израиљски народ не да.

‚Пустиш ли га мирна, здрава,
‚његов народ смрт му спрема:
‚камењем ће да г' утуче,
‚бунтовник је, да га нема!'

Хтеде старац даље клети,
ал' у грлу стаде клетва:
ево с' онај слуга враћа
што га посла круна светла.

Послани се враћа слуга,
за њим воде једног слепца,
стаде дрека филишћана:
»Убите га, једног штенца!«

Један оца, други сина,
сваки друга жали свесна,
што издахну под ударцем
Самсонова бојна беса.

К'о гомила дивљих паса
кад нападне тигра звера,
тако граја филишћана
на Самсона јурнут' смера.

Стаде дрека филишћана,
ал' ни једног свата нема,
да се такне смелим диром
Самсонова дивског тела,

Самсонова тела дивског
и главе му бујног реса,

— зарасли су срамни трази
Делилина кобна реза —.

Зарасли су трази срамни,
обнови се снага меса
у кидању од окова,
у дрмању сужних реза.

Обнови се дивска снага,
ал' не види дана бела,
светови се крећу грудма,
ал' сељена сунца нема.

Од подвика филишћана
привиђа му с' битка света:
‚Ко је јунак', див загрми,
са Самсоном да с' огледа?

‚Ко је јунак', — У гомили
нема гласа, душе нема,
само један цик се зачу
са висине, са степена.

Само један цик тек беше,
ал' Самсона жешће слета,
него рика целе војске
с противником кад се срета.

Један цик тек, један скок тек,
и ево га врх степена,
и ево га до невесте
и царскога војна њена;

Без показа вида свога,
без очију дана бела,
тек поведен једним циком
и мирисом њена тела.

Скамен'ло се царско веће,
свећеником крви нема,
прикован је женик млади,
бледа лица, збора нема.

А невеста нема гласа,
да јој вриском одолева,
сакрила се за ступ златни
Астароте, мајке света.

За ступ златни Астаротин,
што почива на њем греда,
а на греди кров кристалов
големога храма света.

Око струка богињина
невеста је руке свела,
самртне јој капи бију
с обамрла бела чела.

У простору грдна трема
тишина је мртва, нема,
Самсон чује откуцаје
издајничка срца њена.

Самсон дише предисаје
најмилије свију жена,
пакленим се сећа болом
свију сласти, свију беда.

Пакленим се болом сећа
паклена га мис'о цепа,
за белу је хвата руку,
жестина му кивна, слепа.

За белу је хвата руку
Самсонова рука лева,

а десна се слепо стрми,
да се маши врата њена.

Десна му се слепо стрми,
ал' у место врата бела,
за грло је ухватио
Астароту, мајку света.

Астароте слику златну,
што је на њој наслон греда,
и целога крова тешког
богињина храма света.

Колика ли беше стр'ота
Самсонова бола прека,
заљуља се Астарота,
прсну злато, пуче греда.

Распаде се цела грађа
од ливанска тешка кедра,
на јуначке пада главе
и на бела пада недра.

К'о усови са ливана
кад укопну на врх брега,
те кедрове збришу луге
под навалом силна снега:

Тако тутњи, тако пуца
пољуљана зграда цела,
на јуначке пада главе
и на недра пада бела.

И на круне и на венце
и на митре од обреда,

и на старце и младенце,
на румена и на бледа.

И на злато и на свилу,
и на песме од весеља,
на Самсона и Делилу
и на клетву њиних жеља.

СПОМЕН НА РУВАРЦА.

У очи нове године је било,
накан'о сам се дома подоцкан
од вечере из друштва весела;
са ближње цркве куцнуло је триред,
под кључем кад ми шкрину капија;
на дванаест као да беше.

Тишина је;
ал' не тишина блаженог санка,
већ као тишина око боника тешког;
подухује ветар, као
испрекидано грчевито
дискање болесниково.
Двориште тамно, само тек
уз опали прикућак као да се миче
нешто бело;
помислим да је неспокојни дух
покојна каква гласа,
што се у Матици породи некад,
предлажућ' да се пустош оправи,
па блуди сад, очекујући плод.
Притрп' се мало, душе,
у топлој чим се нађем одаји,
уздахнућу једаред за тобом,
та имам кад — јер ја сам матичар,
а ти ћеш, као што видим, бити
за трагичан моменат натичар. —
Топлота блага, наложена пећ,
у њојзи тиња пањ,

к'о старог лета мртво тело испуцано црно,
што спаљују, да вампир не буде. —
То старо лето, стара година!
Каква је страшна била у животу,
да каква би тек била, жалостан,
да још једаред устане из гроба,
да се повампири!
Страхота! ратос таких мисли!
Разузурим се, окренем пећи леђа
и мислим, шта да читам,
да растерам те мутне видове
о оживелим гробовима
и умрлим животима?
Јеванђелије ми на столу,
најбоље такој беди тешило.
Бадава! свака врста, свака сећа реч,
на онога јунака јагањастог,
што умртви свој живот бесмртни,
да њим оживи гроб.
Преврнем лист, преврнем и други,
пред очима ми главе пролазе,
к'о лубање коштане мртвачке;
сад ево већ »откровенију« ред.
Писмена се по листовима муте,
начинише се црна страшила,
што о њима проричућ' причају;
а јеванђелске свете истине
озбиљнијом тек чине опсену.
Јест', ено је, те грдне блудница
откровеније што је открило,
показује ми откривену блуд,
превија се у мучном напону, —
ил' умире ил' рађа?
А уз њу се прикучила аждаха,
седмоглави змај,

на првој глави глава мртвачка,
из вилица јој модри плам
полагано по црном диму лиже,
к'о да нешто пише, —
у млазових прочитам сричући:
Руварац! Шта, Руварац? је ли, звери?
Ха! по том сам те позн'о, блудна кћери:
Ти жено, ти си стара година;
а ти, аждахо, ти си душа јој,
издахнула те умирући сад,
па, блудница, у часу последњем
још има каде да се породи! —
Ал' стани, шта то јекће?
К'о напрег од кашља, заптивен, сух.
На умору је л' ропац године?
На мојим вратма куцну неко,
збиља: куц, куц, куц!
Ја нехотице дахнух: улази!
Отворише се врата нечујно,
нечујно ступи једна бела сенка —
не, није сенка, мртвац; мисли л' зар
грозовито откровеније то,
сва чуда своја рећат' преда мном,
погибије, васкрсенија сва?
»Добар вече!« авет ме поздрави;
познајем глас:
к'о поноћнога ветра пирук,
кад иње стреса с врба надгробних;
познајем глас, тако је предис'о
у часовима својим последњим
Руварац Коста.
»Добар вече!« и испод покрова
коштаницу ми пружи у поздрав;
прихватим је и стисак леден јој
свег укоченог опрости ме стра̂.

Добар вече! отпоздравим му ја,
и да ме види, да се не плашим,
бајаги станем шалити се с њим:
Па откуд тако доцкан, бога ти,
зар и ти ноћник, и ти бекрија?
Ал' то је ваљ'да твоја трагичност?
Што за живота хтеде презрети,
осудили те на то по смрти!
Насмеши се поругљиво: »Та да,
већ знам, шта мислиш; мислиш умрьо сам?
Бадава, што је земна површност!
Па ти да појмиш позив човечји?
Ни основе му ниси назро још!
Планета ова, земља, земља је;
па како позив свој да постигнеш,
у њојзи, слепче, ил' на њојзи зар?
Је л' боље срце, или љуштика?
Схваташ ли, површниче?« Ја бих знао
иначе на то одговорити,
ал' не ћу да га једим, редак ми је гост;
размишљајућ' бајаги ћутао сам.
»Па шта то читаш?« запита ме гост.
Јеванђелије, рекох.
»Окани га се, додијало ми,
тај курс већ слушам целу годину,
па за то имам рекрацију сад
до прва кукурика.« —
Е гле! па лепо, мило ми је баш,
па кад је тако, знаћеш јамачно,
имали Ренан право или не?
»Званичне тајне,« рећ'е коштаник,
»не казују се површницима.
Ал' сад окрен'мо други разговор!
Приповедај ми штогод о њојзи!«
Посади се и жаром питљивим

успламтеше шупљине очне му:
запит'о је о својој љубави.
Казив'о сам му, да се сећа на њ,
и да ће њега памтит' вечито,
јер сећа га се, то за цело знам,
кад год се поје »памјат вјечнаја«.
Душевна свест јој сва је његова,
а несвест тела даће другоме.
Кад видим, да му годи приповест,
употребим тренутак угодан:
Па кад смо се већ тако састали
позајми ми од знања свога што!
позајми ми од — гост ме прекине:
»Опет позајми! море, докле ћеш?
у Преходнице новци су ми сви!« —
Позајми ми од своје науке,
освести мене, шта да верујем
о јамачности општег ускрса?
Ил' хтеде сад угодљив загладит',
у прве што ми зајам одби мој,
ил' извештајем дирнут љубавним,
тек он се диже, исправи се дуг,
у чело упре прстом десничним,
а шувачним у голе кукове,
заори глас к' о подземаљски гром:
»Алфа и Омега!«
И збиља беше лубањи му вид
(у продужењу с плећним костима)
к'о мало алфа, а под шуваком
савијаху се бледи кукови
к'о велико омега. »Разумеш?
објаснићу ти стихом у књизи!
Отвори књигу!« Ја је отворим.
Ја преврћем, ал' и он пажљиво
у главама уплетен вреба стих.

»Ха! ево га! гле! ја сам алфа и —
окренем се, ал' — нема госта мог.
Гле проклетника! преварио ме!
Обазирем се, гленем у књигу,
и гле — почетак страсти Христове,
издајство Петра, петлов кукурик:
зацело је те речи прочит'о
па, у бризи, да час не пропусти,
по закону асоцијације
идеја сродних помислио је,
да кукурикну пет'о заиста,
и за то тако изневери ме,
Ал' ништа за то, хвала, госте мој,
навеки хвала! Рек'о си ми дост'. —
Алфа и омега!
О мудра смрти, о самртничка,
жива мудрости!
Алфа је глава, алфа то је ум,
почетак свега, душин неимар,
што у њој зида будућности сјај;
а омега, јест, омега је кук,
срамота, трбух, лакомост и блуд,
зидара умног вечни рушитруд —
то омега је свему, свему крај.

ДО ПОЈАСА.

У мене има мала једна књига,
у њојзи слика многих познаника,
младачких, старих, умрлих образа,
целокупних ил' до појаса;
те преврћем га каткад од свих брига,
превртљивости земне споменика. —
У мене има мала једна књига,
у њојзи слика многих познаника,
међу њима је, видим с прва мига,
међу њима и моја стара дика,
ал' она баш — ох, штета тога стаса! —
само — до појаса.

Јест, она је, ненагледана дева,
овапуђени рајских душа сан,
да, то ми грло уз песме припева,
ох, то је лик толико опеван!
Да, тим је гледом приковала била
песничке маште вихоровна крила,
смехутка тог је измамљив'о греј
мученој души радојички смеј, —
Јест', она је, мог љубавног сунашца
пребујна земља.
Јеси л' ти, земљо? — баш ни гласа;
ал' поред свега немља,
јест, она је, ал' само до појаса.

Тек сад се кајем,
што нисам чешће земним пролазно крајем,

већ навек по том огњеном врхунцу,
по недомашном, умишљеном сунцу!
Једаред тек походио сам је,
па тога дочека, дивоте те!
Јевропа цела, образ њен, да боме,
у свем изображењу своме,
— ал' сад јој већ за цело не гине,
ни образности апотекине, —
Јевропа цела, свечана одела,
црвена час, час бледа;
па из ока, да поданичка гледа!
Што сад к'о из две вулканске бездне црне
изгорелим животом сматрача протрне,
у онај пар то први беше жар,
сунчаном полазнику земљин дар!
На славолук сам улазати стао,
на уста јој, на Ђули-Цариград,
а напред сам јој слао
телале лаке, живу пољупчад.
Ал' телал оде за телалом,
на повратак ни један да се дао;
ох, тих телала страшно ме је жао:
Једаред ме још, земљо, само пусти,
телале те из твојих вабит' усти,
да од њих чујем следи мог полаза
дивоте да ми причају и чуда,
у теби све што живе камо куда,
бар само — до појаса!

Бар само до појаса,
до јекваторског огњевитог раза,
где може да је сунца мога раје;
ја даље никад не угледах крајe,
свог сунца никад не узабрах плода,
банана, смокве, шећера, урама;

ал' ни од бода отров-неподоба,
од пустињских припека и захода,
од порода препламљивога плама
не беше рана души од песама. —
Не бој се, прибој твоје »добре наде«
сунчана моја не преброди лађа,
да видим шта ти Инђија ваљаде,
да огледам од морских наранаџа:
Из твојих ми се уста
привиђала тек пуста
земља Махараџа.
Из уста ти, из прозорића зори,
из очију ти опсен-полуднева,
што пустињика причинама мори
осочна хлада палмових гајева:
Дивоту раја, насладе потаја,
обамирање даха загрљаја,
слободу нудеђ', живот, себе сама
за низак један жалосних песама,
за један трајак немоћ-уздисаја,
па ма је стало вечитога спаса, —
ал' — само до појаса!

Па до појаса живот нам је цео:
у попрсју је бог нас отпочео,
а враг остали додао прилепак.
Да није тако, зар би могла ти,
да сунца мога љубавнога жару,
у свом земљаном утечеш немару?
Та зар би могла, земљо худа, ти,
могла се зар за другог удати?
Могла би зар заклонити се мучки,
обручити се за месец обручки?
Зар он господар ослека и слека,
он оних страсти море задоби,

што сунчан жаре некад у тебека
из небесних висина натопи? —
Да није тако, не бил' сунце зар,
зар не би сунце помрчало сјај,
облачином се смркло освете,
а из облака живи план'о гром,
од сунчане те среде одсек'о,
да се салетиш васељеном свом,
к'о среће моје одсечена глава,
а душа твоја пламна и крвава,
у репатички нека сукће врв:
Па дегод нађе звезданога низа,
што моја љубав у небо уписа,
нек спржи звезде у пламеннх млази',
а спржене на веки нек угаси
срамоте твоје, среће моје крв!

Ал' још се земља са вечитих стаза
помела није; ни једној звезди гаса,
ни пораза од репатичка млаза,
ни спомена од последњег ужаса,
врти се свет и од и — до појаса.

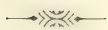

МОЈА ДАНГУБА.

I.

Камо ноћи, камо дани,
прозборени, пропевани,
братовани, друговани,
камо ноћи, камо дани?

Румене се чаше љубе,
лију им се кипом душе,
здравица им срце дубе,
уста им се љубом суше!

Камо ноћи, камо дани,
пољупци проуздисани,
клетвама прозаклињани,
камо ноћи, камо дани?

Седи љубав, пије вина
из очију пуних наши',
што га више љубав пије,
више га је свакој чаши.

А песама јато плаво
срцима се куца: Здраво!
— Песме, лакше! — Махни, ма'ни! —
Камо ноћи, камо дани?

А кад оду браћа дома,
кад је доста слатких снова,
кад се сместе занос-песме
у постеље од стихова: —

II.

Разиђе се поноћ' небу
у сећању будне душе,
те тамнином памтивека
из даљина осунчаних
долазе ми силне чете,
што их сунце зраком плете,
а поноћ' их подуплеће,
старе чете нових слика
непознатих познаника:
Час ми весте стару славу
крви моје прарођачке,
те варљивим заносима
раздражену душу моју
душанскима сновма љубе; —
час охладне и побледе,
те из мога загрљаја
к'о притајне клизну гује,
облачним се крију скутом,
муњевити сукћу греси,
а за њима узастопце
са стеневља суда небна
погрмљују громне клетве;
к'о да ми се злобни пак'о,
успевши се до небеса,
блаженичку руга санку,
те ужасом чини живим,
да се душа, милована
обљубима рајских слика,
стиди своје славе младе.
Видови ме таки гоне
у часових сновиђења,
а кад и њих зора стопи,
на моме се виде листу

ситни ретци црних слова,
свете мошти мученичких снова.

Камо ноћи, камо дани,
просањани, промаштани,
пронадани, пројадани,
камо ноћи, камо дани?

III.

И сада ми привиђења
разбуђују поноћ' сновну,
бледи реди од образа,
ближње душе, драге сени,
оживеле успомени
изумрлих пријатеља.
Ама нису јавилици
од подоба древна доба,
не нуде се души мојој
мирисима босиочким
из давнине мученичке:
Већ ми дисак загушују
јучерањим задасима
животова разилаза,
те бесамрт вида свога
споменима зачињући
самртничке ништавости,
исту судбу к'о да кажу
ужаснутом посматрачу.
Небне мисли земни борци,
душиноме сваком зраку,
сваком људском жртвењаку
узастопце у поворци;
у поноћи хладне грозе
гомилина нехајања
занесеном душом носе

сановање светлиј' дана,
да просветле светску тмину;
ал' у место севљу њи'ну
да утече светски мрак;
мањско умље како сину,
те обасја приоколье,
још су само вид'ли боље
вековити непрозрак. —
Угинуше; — сенке ове,
што ведрије гоне снове,
исту весте немит-судњу
моме сневљу, моме будњу.

IV.

У призраку тога вида
и ти ми се кажеш, душо;
сред крвава твога стида
венац те је обакруж'о
мученичка обасјава;
у њему се кајно мори
лице твоје, санче красни,
из очију твојих гасни'
проснивана негда јава
прекорима просијава.
У прекори' к'о да збори:
Камо ноћи, камо дани,
просањани, прожељкани?
Од јаве си ков'о снове,
сад од снова јаву вези!
Страсти моје плам-отрове,
јаве моје будне беси —
ти их снови потамани! —
Камо ноћи, камо дани?
Ал' што си се, слико сива,
ти међ ове слике смела,

што им земља крије тела,
кад те знадем, да си жива?
Ти си жива, ти си чила,
ти си лепа, ти си врла,
ал', твога ми прва грла,
да си давно већ умрла,
много би ми живља била.

V.

Удиљ ми се тако мења
спомен земна пролажења;
те од мрачна ликомета,
што их чини сива магла
мојих боних уздисаја,
како ли ће наћи реда
она чета што је нагла
из давнине векотраја,
прадедовских трази снова,
да негдашњу славу слади
невиђених витезова
незахвалној унучади?
Снови, славо, визови,
опростите мом нехају!
Не би било вашем сјају
у прсију краја ови'
не би било отпочина,
тек да није жешћих чина,
уздисајних облачина
окужљиве самртности!
Ал' овако, вило, прости!
Каткад само још ме пусти
док часова траје пусти',
да попевам натенани:
Камо ноћи, камо дани?
Ал' у очи новом данку;

кад већ буду на пресанку
они санци уздисанци,
они мрачни тугозванци,
кад се слегну црне сени,
онда, вило, ходи мени!
Од облака, што у воље
оставише стари греси,
одбијаће, вило, боље
твоји светли, дански вези.

1867—1874.

ОХ, ЖАО МИ ТЕ ЈЕ!

(по рускоме мотиву : »Мнѣ жаль тебя«).

Ох, жао ми те је, искрено ме љубиш,
и питаш: да л' те љубим ја?
Но, јаднице, тим сама себе губиш,
не могу, да ти кажем, да!
И тог је било, љубио сам и ја,
у младом срцу живот кипну млад,
ал' око срца мога жесток огањ бија,
и прекипе живота прва слад!

И преста плам, и преврела је врева,
и утиша се срцу кип,
ал' ни од куда руке, да долева
у срца мога недосип!
Још ни од куда милостиве руке,
да свете влаге лине у пехар,
нит' уздисајних од куд уста, да разбуде
испод пепела што још тиња жар.

Но кад бих знао, да твоја рука мала
милости даје, — кад бих знао,
скин'о бих с груди гвоздена мандала,
око срца би пламен сјао:
и опет врева, опет жари знани,
и опет прекип, опет угас, јао! —
Ох, остави се, душо, махни ме се, ма'ни,
јер жао ми те је, жао ми те је, жао.

НЕВЕРИЦЕ...

Неверице, моја веверице,
што се вереш посред вита грања,
зелен-грања мога младог дања,
те кидукаш мирисаво цвеће,
шарен-цвеће заносних ми снова,
те гризукаш родове носеће
од смерова и мушких смелова;
а славуја очајнога чуја,
што цветиће песмицама љуља,
скакутом га плашиш немерице,
неверице, моја веверице!

Неверице, моја веверице!
И грање се око тебе свија,
цвеће на те мирисима дија,
родови се кидају и сами,
који ће те слаће да намами,
а на вршку жељкује славујак,
твој му води песмицу скакутак,
цело дрво мог живота млада
за тобом је, а са тебе страда,
ма згинуло тако неберице, —
неверице, моја веверице!

Неверице, моја веверице!
Кад ме згризу твоји секотићи,
на друго ћеш дрво се подићи,
без цветића, без ових славуја,
ал' га гушћа маховина чува.
И тамо ће зима да те нађе,

спашће лишће и родово слађе,
место чуја песама славуја
стаће хука горњакова дуја,
место цвећа, хладне вејавице,
неверице, моја веверице!

Неверице, моја веверице!
Буду ли ти мрази на досаду,
поврати се твом дрвету младу:
У њему је једна шупља дупља,
где се роса са цветића скупља;
у језеру тих сузних капљица
купају се трази твога лица;
ти се сиђи у језерце бистро,
ма се личак испред тебе истр'о,
шат усахне само језерице,
неверице, моја веверице!

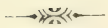

НА ПАРАСТОСУ
српског кнеза
Михаила М. Обреновића III.

»По милости божјој и вољи народној«.
»Време и моје право«.

Преда те ступам, душе времена,
по чијој беше милости нам дан,
јединству српском да навести дан,
по немилости твојој нема — га!
Преда те ступа, не мој слаби глас,
преда те ступа вољa народа:
Од кивна ножа зверског забода
по лицу крвав укршта се млаз
из бесмртних јој груди протиче
на тешке ране мученичка крв,
из очију јој дажда промиче,
шат силну крвцу суза спере врв!
Проговара господар памети:
»Опет си дошла грдна авети,
»цар-урошевих мука слико ти?
»По којој ми се јављаш пригоди?
»Измамљује л' те црни Видов-дан,
»те напушташ свог заборава стан?
‚Слика сам целог српског племена:
‚Запитат' морам духа времена,
‚што мога кнеза мени негова,
‚је л' оно лице права његова,
‚је л' на то смер'о, је л' оснив'о то,
‚коњиво ово и — коњиво то? —
Одговара господар векова:
»Мера је пуна права његова: —

»Мере га сузе народа му свог, —
»времена свију ја сам живи бог,
»ал' целу моју бесмртност бих дао,
»за једно тако, једно само јао!
»Не тари сузе, сенко Србије,
»извидаће ти грдних рана тров,
»извидат' мора Видов-дане нов,
»сад не три сузе, лиј је, црпи је!
„Заливај сузом тужног племена
»божанственога клице семена,
»у твоје груди што га баци кнез:
»крвников га не мога' сатрт' бес.
»Где така дажда семе залије,
»ту ниче цвеће одабраније,
»то цвеће мора редак дати плод,
»на чудо за свет, на спомен за род!«

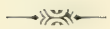

НА ПАРАСТОСУ

ЈЕЛЕНЕ БОЗДИНЕ

рођ. Белановића.

А где смо ми?
Искаж' нам ти, задушна песмо ми,
ил' — немој ти! — навестила нам је
означила је покојница већ:
у позоришту смо!
У позоришту светом, великом,
у ком се служи само један глум,
ал' према том су други глумови,
к'о према сунцу ситне звездице;
васељена је само кутија,
да собом чува драги камен тај,
у седам боја што се прелива
и свака боја једну каже страст:
Тај глум се зове: тајна вечера,
јунак је бог у лицу човека,
гледачи су му цели бели свет,
ненагледану гледећ' појаву,
де човечији сагорева лик
од унутарњег плама божјега,
па истим пламом, којим сагоре,
у живот опет васкрсава нов
оживљујући гледалачки свет.
И рекох вам, у позоришту смо.
А позориште? Зар то није храм?
У њем се служи жртва љубави.
И ако се у њему не славе
боговско-људске страсти Христове,
и ако му не светли сунчев плам,

ал' у њем трепте јасне звездице,
самртних страсти бесмрт-веснице.
Од звездица је сунце светлије,
ал' сагледати не да сјаја свог;
а и оне су чеда сунчева,
па и ми смо се сакупили сад
у позоришту глума сунчаног,
да благу једну споменемо сен
рад' задужбине храму звезданом;
а она ће помолити се, знам,
оном што сунцу круг показује,
што звездицама свет опасује,
да милостив благослови наш храм.

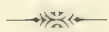

РАЗГОВОР

с увученом српском заставом у мађистрату новосадском.

Заставо моја, заставо тројна,
свијено срце народа бојна,
зар већ у твојим бојама спава
црвена крвца и крвца плава?
О чему сниваш кад се не њијаш?
Је л' те рођено копље проболо,
те од белине рођене свијаш
самртни покров на тело голо?
Заставо моја, заставо тројна,
свијено срце народа бојна,
о чему сниваш?

Да ли се сећаш векова давних,
векова давних, часова славних,
шарени лептир кад си још била,
по лепом врту српске целине
полетајући с цвета на цвет?
У сунцу славе шар ти се крила,
дивно прелива,
а ти почива
на цветној ружи душанске силе
сисајућ' из ње занос и свест.
Славан то беше српски лепирак
и српског врта заношљив мирак,
слава се наша далеко чула,
чула је за њу источница була,
чула је за њу, па се докраде,
под јаглуком јој лепирак паде

занесен славом од врта свог:
Була му крила резати стаде
на шарен-гаће за дилбер каде
меког сараја падишиног.
Да ли се сећаш још и тих дана,
те црне траге срамотних рана
срезаним крилом стидљиво скриваш?
Заставо моја, заставо тројна,
свијено срце народа бојна,
о чему сниваш?

Проблаговала с' у лаком сану
суморну зиму народног стида,
ал' већ и теби пролеће грану,
сарајске чини са тебе скида;
сунце слободе и крстов значе,
млада ће крила да ти озраче.
И ти се прену из тешке коби,
чауру ропства крилима проби,
полети сунцу и крсту свету,
ал', још у лету,
стаде те писка, стаде јаук.
Не беху то зраци сунашца златна,
то беше мрежа паука гладна,
сузама горким бељена, прана,
народа клана, поисисана,
а усред мреже крсташ паук:
У препреденој, големој мрежи,
српски лепирак — ево га лежи!
Паучином си сапет у крили',
гмизави паук по теби мили,
шеће се по твом срцу стрвену,
сиса ти плаву крв и црвену,
а ти зар живиш, зар очекиваш?
Заставо моја, заставо тројна,

свијено срце народа бојна,
о чему сниваш?

Ако још има крилатих снова
испод окова,
ох онда сањај облаке црне
што ће их врели јуже да згрне,
облаке црне, олује бесне
и муње кресне
и гром и јек;
вихар да сапон раскине мреже,
тебе у врте твоје донесе,
гром да сажеже
пауку век. —
Ил' ако не мо'ш од среће ружне
замислит', друже, топлоте јужне,
бујице лужне, вихоре кружне:
а ти бар усни северне стеге,
мећаве, цичу, сметове, снеге,
да круне прште на челу живу,
корице мрзну о сабљу криву,
ни крвав порфир да згрије крв!
а камо л' крвник у плашту сиву,
а камо л' паук, а камо л' црв!
Па нек и твоје срце прехладни,
тек да те паук не једе гладни,
тек да ми ниси стрвини стрв!

ЈАДРАНСКИ ПРОМЕТЕЈ.

ἐλεύθερος γάρ οὐτις ἐστί πλὴν Διός.

— Јер осим Дива нико није слободан. —
Ескило у »везаном Прометеју« ст. 50.

На престолу од људских костију,
покупљених по срамним бојевма,
прилепљених самртним знојевма,
на ћилимовим' у крв моченим
јунонска седи бечка велемоћ,
Намастила је смежурани лик
руменилом срамоте народне,
узајмила је чудотворни пас
од богиње слободе, — узалуд!
И он је своју моћ изгубио
дотакнувши се грешног тела јој,
те место да јој трошни држи струк,
развео је тек на две полутине.
Јунона стара, гњила Аустрија,
на пут одасла свога Јупитра,
да мисирско донесе повесмо.
А какво чудо чело ногу јој?
Орлушина ту седи двоглава,
исперутана бојем скорашњим.
Једна јој глава крилу клонула,
а друга јој отекла од боја,
у отоку привиђа јој се моћ;
у место пламних стрела громових
у канџама је стисла лакомим
кривоклетава срамну ломачу.
Проговара Јунона тићу свом:
»Давори двоглав доглавниче мој,
»изобрањена моја обрано!

»Зар тешких рана не преболе још
»од северна од орла неверна?
»Зар не преболе?
»Ил ваљада т' је одломака жао
»у ноктима их нежно стискајућ'?
»Утишај се — све клетве сломљене,
»повезаће мисирско повесмо!
»Давори, двоглав доглавниче мој,
»изобрањена моја обрано,
»зар не ће бити царска понуда?«
Ал' ор'о ћути, мути му се вид,
помркује крвавом зеницом,
збори му крв: »Не лудуј, госпођо,
»не користе л' ми клетве сломљене,
»још мање ће користит закрпе!«
»Да какве би, мој тићу, понуде,
»рад одумиња рана жестоких,
»рад заборава срама самртна,
»рад опорава, ох, рад освете?
»Чега си жељан, да ти мајка да?
»Јуначка срца?« — Ор'о грокну »да!«
»Ал' не срдаца с мртвог разбоја,
»но жива срца, је л'? огњевита, —
»не би л' ти стар обновио се жар? —
Ха! како кликће стари дволичнік,
па како махну крилом у полет,
па како стиска клетвен руковет,
та као да слути мајчину намен,
та као да слути какав му је плен,
к'о да га гледа, како ј' одабран
словенски титан, дивак окован,
свог Видов-дана оличени грај: —
Јадрански Прометеј. —

На хладне груди стене прикован
Прометеј српски пригрлившн кам

на распетију мре вековиту.
Какав је грех те вечно с њега мре?
Нек рече Сила, нека каже Власт:[1]
»Какав је грех? — Што хтеде све да сме!
»Слободу хтеде, хтеде сунчев жар:
»а сву слободу за се треба цар!
Слободу зар? Зар сунчев хтеде жар?
Да, да! и оног дана Видова
дотаћи се већ хтеде сунца див,
ал' прогута га, сило прека, ти,
аждаха зла у муклој заседи.
Но заседе ти пламни залогај:
не загрева те, к'о што згрева свет,
већ утробу ти врашку сажиже
у беснилу те вечном сатруђ':
Ти диву хтеде, себи створи мрак,
ал' див тек ипак један оте зрак,
па, да га спасе од аждахе зле,
причестио се њим на 'ште срце;
причестио се, беше час да мре,
ал' причешће му мрети не даде,
бесамртан га обесмрти зрак.
С тог зрака гоњен, издан, остављен,
у очају за сунцем сништеним,
приљубио се срцем стиштеним
уз ледни кам, приљубио се сам,
не би л' бар камен смилостивио
божјег му зрака неумрли плам.
Камен се није раскаменио,
ал' косовски се скаменио див,
те каменом и живим пламеном
у загрљају вечном пропикнут
створи се кремен. —

---

[1] *Κρατος* и *Βια* у Есхила.

Олуја бесни, бора јадранска,
бори се бора с морском пучином
фијуком гујским шибајући вал:
у смртној муци вал се пропиње,
подузима га беле пене бол;
ал' у олује нема милости,
док сама својим бесом не клоне,
сумртва паднув' на разјарен вал
очекује судбине освету.
И вал се свети гонилици злој:
у несвести је видећ' немоћној,
на бистрим леђма љуљушка је благ,
те место љуте слушаш освете
у отпљускају опад-ослеке
чак из дубине бисернога дна
небројен смех: ха-ха, ха-ха, ха-ха.! [1]
Олуја бесни, гони пред собом
облачине са мутног севера.
Је л' облак оно, што се стрмоглав
устрмио с висина вихарних
на понос-главу дива јадранског?
Је л' облак црни то, је л' урнебес?
Да ј' облак црни, разн'о би се сав
у лету бурном испред груди тих,
распрштао би се громов буздован
о кремен-главу сина горина:
Нит' облак црни, нити ј' урнебес,
већ орла то је двоглавога бес;
за њим се дала чета лакома,
све бели галеб кукавац ли спњ,
за окљувцима плена попашна.

---

[1] — — ποντίων τε κυματων
ἀνηριθμον γέλασμα. — —
Αἰσχ. Προμ. δεσμ. 89—90.

Над главом се надлетев дивовом
орлушина се слеће двоглава,
закликта кликом срца грабљива,
надкликује олујно хуково
и запљускаја морског силни шум;
у силном клику с јатом насртним
на обнажена дива паде звер,
те како му се срца зажеле,
заборавив уморна пута лет,
на чело стаде жртви жељеној,
у ребра г' удри двокљунимице:
Из кремен-груди не потече крв,
ал' кремен кресну, орла посу плам,
а из кремена из огњевита
заори грохот ха-ха, ха-ха, ха!
Од отог смеха вихарнога мâ
орлушина се у вис подигла,
поверив бури крила спаљена
и ситна јата уплашени реп.
И див се крену, пробуди га крес,
и један покрет само, један стрес,
и уста див, јадрански Прометеј,
крвника тражи немилосна, зла,
ал' крвник оде, односи га смеј,
појекујући за њим на сав ма':
Ха-ха, ха-ха, ха-ха, ха-ха, ха-ха![1]

[1] По дописима аустријских немачких новина са устаничког бојишта довикивали би се устаници грохотним смехом. Веле, да је страшно било слушати тај смех.

ПАРИЗУ
1867—1880.

Поносна главо свију градова,
камо дивоте твојих кудара,
твојих булвара и алказара,
твојих прадо-ва?

Шарена главо сељенске гује,
около земље што се колута,
присојка љута по свету лута,
да сунце трује,

Лакома главо Евине змије!
Још ти се швигар огњена репа
у вечној муци вражија чепа
по паклу вије,

А ти се жељом искушитељке
машаш очајно пропала раја,
да паднеш опет са златна краја
празне петељке:

Та још ни репа ниси расплела
од умиљаја цар-нападачу,
траг му је још на скрхану мачу
љуба ти врела:

А већ се старе машаш слободе,
јабуку тражиш у божју врту,
сујетом славе твоје надрту,
евински роде!

Ал' нема раја! Заман га вабе
последњим кајом синови доба,
задахом гроба задише злоба
пијаног Швабе.

Ал' није Шваба: — Од једа мрска
светска се гуја у коло сави,
рођеним телом својој ће страви
главу да смрска.

Несрећна главо! — Сад си ми лепа:
Болом си греху зазора дала,
свака ти мука стотину зала
са душе цепа;

Свака кумбара храмове зида,
свака ти капка из бонних груди
године тешке лакоме блуди
с векова скида.

Ал' онда, онда! — Ох, не сећај ме
Не спомињи ми славе ти срамне,
позлате мамне рђе ти тамне,
невоље сјајне! —

Сва се племена стекоше света,
те ти у накит уметне косе
умења свога склопове носе,
к'о челе с цвета:

Талије благе хвалисав сине,
што му под руком и камен збори,
што шарну румен отима зори,
да ликом сине;

Па намет-племе Немице круте,
у ког и топа громовна уста,

што тамо зјапе голема, пуста,
ћуте и — слуте!

И Мисир старе шаље зидаре,
рођаци Власи тиквице носе,
сви су се стекли: или да просе,
ил' да те даре.

Сви су се слегли у грдну рпу,
к'о рајска живад човеку прву,
све се то клања у живом врву
цареву грбу.

Ил' оне слике злаћаних буба
зар нису царски грбови били? —
На плоду рајском трагови гњили
гујина зуба.

Под златним жигом царева грба
сви су се сагли; — ал' сви баш нису:
Једнога само не беше близу,
не беше — Срба

Нема под отим златним резама
ни једног знака животног врела,
ни бар уздаха јуначког мрела
рода песама.

Зар што му не даш, плеткушо стара,
да срца свога узоре свеже
слободном руком у камен реже,
ил' платном шара? —

Не уме Србин кама да крњи,
ал' један камен урезан стоји,
Србине, брате, у груди' твоји':
Тај камен црни

Црна је Гора. На том је каму
азијска гуја зубима кивним
изгризукала цртама дивним
јуначку драму.

А друга гуја, клизавиј' спона,
с друге га стране по ребрих креше,
да нову слику српскога стеше
Лаокоона.

Па тај под отим златним резама
да буде сведок животног врела,
скамењен ропац јуначког мрела
рода песама?

Никада! — Никад ласкавим вигом
не ћеш домамит' војана страсти,
да другар буде рајских ти сласти
Под отим жигом!

Под отим жигом? — Ох, не сећај ме!
Не спомињи ми славе ти срамне,
позлате мамне рђе ти тамне,
невоље сјајне!

Под отим жигом! — Слика ми жива
тек сада срце споменом стеже,
с њоме ми свиће, с њом ми се леже, —
ноћас те снива':

Не беше Париз, ни светско гледе,
жена то беше голема, гола,
у крилу чедо скорашњег бола,
женино дете;

Женино само? Рађали су га
сви пуци света, само на челу

белегу носи очинском делу
женина друга.

Белегу носи царског недуга.
Са тог недуга вечитог жига,
— ох, ал' он мисли са суложника, —
свет му се руга.

Свет му се руга! — Громове беса
суседу првом о главу врља,
у пламен и сам очајно срља, —
плам до небеса! —

Нестаде плама. Самртна тама;
Само у руци пијаног Шваба
палило гори боја и граба,
просвета срама.

У томе жару види се жена,
по голом телу рана је силна,
на ране капље с палила кивна
'ватра жежена.

У томе жару ала је лепа!
Болом је греху зазора дала,
Свака јој мука стотину зала
са душе цепа.

Румен пожара сећа те стида.
Свака јој капка из боних груди
године тешке лакоме блуди
вечито вида.

СУЖЊИ.

Та робићеш ми, робити,
»и не ћеш дићи главе,
»а заставе ћу побити
»црвене, беле, плаве!

»Нек избор буде изабран,
»ал' ти ћеш бират' ноћу;
»а мој ће бити бели дан
»и онај, кога хоћу«.

Тако се хвали бесни бес;
ал' народ, слога силна,
у руци стег, у души свес'
дочекује свог сина.

Пред њиме коња ластава
дружина јаше смела,
уз колено им застава,
црвена, плава, бела.

Кроз улицу им води пут,
где сужна браћа чаме,
где тиња, мраком потиснут,
слободе свети пламе.

На решетку је устала
дружина српска сужна,
у очима им суза сја
од радовања тужна.

На сузе пада зрачак,
што сунце шаље сужњим,

осветлио је мрачак
  у бојама у дужним.

Над главама се друга
  по зиду разапела,
шарена, дивна дуга,
  црвена, плава, бела.

»А камо мог зеленила?«
  Загрми бесно слово.
»Зар сме да ти је немила?
  »Та ја сам ланце сков'о!«

»То, господару, значи,
  »да није било жита,
»а не ћеш никог наћи
  »ни до године сита.

»А што по дузи врви,
  »црвено-модра грана,
»то значи, биће крви
  »за коју годин' дана.

»И биће многе беле
  »по разбојима кости,
»од неке земље веље
  »снежани неки гости.

»Ал бес је план'о у помам:
  »Зар ти, што мени робиш,
»ти проричеш још мени срам,
  »зар ти још мени кобиш?

»Па нека буде да се мре,
  »па нека буде крви,
»ал' ти си роб и ти ћеш пре,
  »да, ти ћеш бити први!

»А дотле мораш робити
»и не ћеш дићи чела,
»до срца ћу те пробити
»црвена, плава, бела.

»Нек избор буде изабран,
»ал' ти ћеш бират' ноћу,
»а мој ће бити бели дан
»и онај, кога хоћу!«

Ал' избор не би изабран
ни дању нит' у ноћи;
а срам још није изапран
у бесног беса моћи.

Од жестоке помами
а од срамоте веље,
те заставе тамани
црвене, плаве, беле.

А дође ли до задње,
до оне дуге можда,
и на њу ће да нагне,
и с ње да се — стропошта.

ДОН КИХОТУ.

Кад зареде нове беде,
кад се смркну бели дани,
кад потамне и побледе
зраци надом изасјани,
непогода невидовна
кад ми сломи крила пловна,
па, док с нова не узлетим,
хоћу мало заветрине,
тад се навек тебе сетим,
будалине Саведрине.[1]

Кад ме лепо чедо мамне,
те за њоме свест заблуди,
мрежом густом косе прамне
заклони ми поглед људи,
мраком светлим очи тамне
ужгу сунце ми у груди';
па кад махом сунце зађе,
а с очију мрежа сађе,
у облаку мојих јада
једна ми је паведрина:
знадем како и ти страда,
будалино Саведрина!

У скупштини кад се граја
дигне на глас мудре речи,
мора да се ум притаја
кад се лудост пред њим печи,

[1] Мигел де Серваитес Саведра зове се писац Дон Кихота.

у жестини окршаја
  ветрењача многа звечи,
кад је глави друго место,
  а трбух се за све брине:
сећам те се врло често,
  будалине Саведрине.

Кад се после дуге ноћи
  јаве зраци нове зоре,
те помислим, сад ће доћи
  слобода на наше горе,
да ће хтети, ко ће моћи,
  дићи народ Богу горе,
те ће бити један, срећан,
  не ће бити Саве, Дрине,
и опет се тебе сећам,
  будалине Саведрине!

Ал' кад видим паметаре
  где с' клањају шупљој сили;
кад јунаке видим старе
  где их скотска наслад гњили,
те сад оно пале, жаре,
  чем' су били борци чили;
да желуцу није сметње
  мач отпашу са бедрине: —
таке слике нису вредне
  будалине Саведрине.

ПРЕЉУБНИЦА.

I.

Где се диже гора дивља,
где је раја Турком кривља
са хајдучка прекозимља,
сред убавог Неродимља,
ту су двори попа Мила.

У поп Мила жена била;
шта је бела горска вила,
шта су силне чини њене,
чаролије и опсене?
Све то бледи, све то вене,
поред ове дивне жене.

Ал' онако поп и чува
своју слику злата сува
и од ветра, кад задува, —
а где не би чув'о чеда
од погана турска гледа?

У поп Мила снаха била,
лепотица из обила,
у турске је пала руке,
брат му оде у хајдуке.

У хајдуке братац оде,
помози му брате, роде:
у бијелу Неродимљу
да се нада прекозимљу,
а Ђурђево кад ускори,
пази га у пустој гори;

пази, храни,
а на дому љубу ма'ни!
Наиђу ли турски беси,
ено гора, ено леси,
а не буде л' ни ту мира,
ено светог манастира.
Ту је чува закон, вера,
чува завет калуђера,
игуман је Милов друже,
једном богу верно служе,
под једном су расли бригом,
учили се једном књигом;
само што у оца Мрате
нема рода, нема наде,
нема жене, нема младе,
а поп Миле две имаде.

На дому га Анка двори,
са ње су му мили двори,
а у гори
за слободу јунак гори;
крвав с њом га венац веже,
освета му кума беше,
а девер му беше ручни
један глед на народ мучни.

— Што ће, Миле, леле мене,
што ће, попо, две ти жене?
И једна је така дости,
да ти живот омилости,
да срећнијег тебе нема,
а ти си се венч'о с двема!
Како ти је рекла Анка,
кад у очи Ђурђева дна,
неутешна, сетна, јадна,

зачињава час растанка:
»Иди, војно, иди, лети,
»пушку пуни, мач о бедра!
»Досадно је дома лети,
»одвећ су ми топла недра.
»У гори је хладовина,
»слободина сладовина;
»ти већ оде, где ти годе
»мушке неге те слободе:
»ја те од ње не довија'
»док ти сама не додија!«

Бадава јој, бадавада,
причаш, како народ страда,
како треба мушког рада
и прегора и савлада,
тим не стиша њених јада.
»Збогом љубо, збогом драга,
»чувај ми се од Турака,
»у побрата мога Мрате
»има свети заклон за те!«

Хајдук оде.
Лете часи, дани броде,
преко борбе, преко мука;
а кад стигне ноћ хајдука,
те у чарној својој гори
легне да се поодмори,
а лака се мисо вине
где га чека љуба, сине,
ту да дивно отпочине:
у сутону успављаја,
из горина испотаја,
у шушњави лишћа сува
као да му се глас причува:

»Камо тако, камо друже,
»камо ти се мисли пруже?
»Зар ти мислиш, поред мене
»да још можеш имат' жене?
»Само мене смеш да љубиш,
»све док врхом ђорде плаве
»свом народу зипку славе,
»себи раку не издубиш!
»Ја вас љубим све једнако,
»сваког жарко, сваког јако,
»ко се годе венч'о са мном
»крвљу врелом, смрћу тамном,
»бојним кликом и опелом,
»ко је самном душом, телом,
»ја се дајем само целом;
»али друге ја не трпим —
»ил' ме није међу Србим'!«

Тако шапће, тако збори
сухи листак на врх гори:
са јавора ил' са дуба
њим хајдуку збори љуба,
верна љуба свег му рода,
тако збори с њим слобода.

Ал' по дугом по растанку,
по давнашњем Ђурђев-данку,
тешко беше попа Милу
само дворит' горску вилу;
ма на часак само мора
напустити заклон гора,
латити се белих двора.

Скочи Миле; на дну луга
тражи брата тражи друга:
»Иди друже, иди брале

»до кућице моје мале;
»љубе моје верна нега
»данас, сутра нек ме чека
»на ноћиште крила мека«!

Хајдук оде;
а хајдучке чете глава
леже, мисли да одспава;
к'о да нема ни слободе,
да га кори и раздрема,
глухо доба, гора нема.

II.

У скровиту Неродимљу
бесни Турци преотимљу,
а бедна се раја крије,
а бедна се раја вије,
жалосније нигде није.
Само жена попа Мила
не боји се турских сила;
од уранка бела данка
па до ноћи тихог санка
сакрива се лепа Анка
на дну белог самостанка.

Црни старци, песме тужне,
не жалосте лепе сужне,
доликују, тепе, блаже,
уздижу је, крепе, снаже. —
Ал' и шта је њена беда
поред оног лица бледа,
поред оног тужног гледа,
пуног бола, пуног вреда,
што из ока оца Мрата,
к'о тужалька од опела
па црквена струји врата,

сахрањујућ' блага веља
самотна му жића цела
у гробницу неповрата?! —
Не може се лепој Анци
не прозборит' тихо, благо:
»И моји су црни данци;
»али што је теби, брато,
»што је теби, оче Мрато?«

‚Што је мени? —
‚Што је цвету, што је травци.
‚кад јој зраци живодавци,
‚даждом давно нерошени,
‚кажу: жедни, гини, вени!?
‚Што је мени?
‚Какви боли нечувени
‚беху нашем дед-Адаму
‚кад у мучном свом осаму
‚једно ребро даде живо, —
‚што му беше муци криво?
‚Што је мени,
‚те завидим свакој сени?
‚Знаш ли, драга, знаш ли, селе,
‚кол'ко ове клети беле
‚свакојака крију блага,
‚сребра, злата, кама драга,
‚сакровишта завештана
‚душанових славних дана,
‚у овоме светом куту
‚непозната врагу љуту? —
‚Ал' што ми је до тог блага,
‚што до злата, што до сребра!
‚Све бих дао, селе драга,
‚до последњег свога ребра,
‚па и срце из недара,

,да је мени једног дара,
,што г' имају друга недра,
,што га је у сваког себра! —
,Што је мени? —
,Окрени се оној жени,
,што је некад из дубина
,запитала свога сина:
»Како ти је, синко, мрети?!«
,Ох, и мене поглед свети
,често тако пита, прети,
,ја му не знам одгонети. —
,Што је мени?
,Ено види, ено глени:
,Кад је мука на врх вршку,
,кад се срце попне гршку,
,те о ребра љуто бије,
,једно ребро да одбије,
,ма да знаде, да му није
,ни од куда творца веља,
,да му створи жељу жеља,
,дивну јаву мучном сневу,
,свеже врело разагреву, —
,да од ребра створи Еву;
,онда, онда из облака
,сиђе она слика блага,
,онда сиђе из даљина,
,из оквира, са висина,
,смилујућ' се на свог сина,
,лепа, грешна Магдалина;
,око јој се рајем смеши,
,загрљај јој мени тежи,
,све ми збори: Греши! — Греши!
,Онда, селе, душо, снаго,
,закриљенче моје драго,
,онда не знам, што ми бива:

‚Обузме ме магла сива,
‚нестало је свију мука,
‚рашири се сама рука,
‚од милина све бих плак'о,
‚ташту слику грлим лако'
‚грлим, љубим ев' овако!' —
Нестало је бледа лика
светогорског испосника,
нестало је бола веља
мученика, светитеља,
место њега пламен жеља
из очију сипа, стреља,
место мисли, место брига,
слика бика јареника.

К'о пупољак јарног цвета
после зимног непокрета
кад отвори слаба недра
жези првог дана ведра,
нити знаде, нити пази,
хоће л' јоште доћи мрази;
као прегрпт воде гасне
кад је у плам дете бацне,
па, у место плам да стиша,
претвори се сва у пару
још се ватра створи виша,
још разбукти силну јару:
тако жена попа Мила,
у опчину тешких сила,
у опчину тужна звука
испричаних вељих мука,
у заносу горка слада

јадног миља, милих јада,
тако млада паде, страда. —

Један залет, један стисак,
један пољуб, један врисак; —
и опет је пуно мира
у дворани манастира,
само тамо из оквира
са висина, из даљина,
провирује Магдалина,
лепа, грешна недокајка;
а над њоме богомајка
под синовљим под распелом
тужно лице крије велом.

Ал' ни да су озго слет'ли
арханђели они светли,
што на своду, изнад стуба,
красе слику страшног суда,
не би чуо отац Мрата
силне јеке њихних труба, —
а камо ли тутањ бата,
а камо ли шкрипут врата —
ал' је чула лепа љуба,
попадија попа Мила,
и да није било шушња,
кривој свести њена слушња
причула б' се зука била
анђеоских белих крила —
отрже се од свих сила. —

У дворану кале кракну,
игумну се руке такну:
‚Један хајдук стоји ванку,
‚распитује за хришћанку,
‚попадију тражи Анку'!

Попадија једва дише,
по лицу јој страх се пише:
„То је, Миле, је ли, деде? —
»Боже мили, како смеде?!«

Оду Мрати чудно бива,
од ужаса и снебива
колена му дршћу жива,
из лица се крвца слива,
једва, једва што изусти:
‚Нека дође, пусти, пусти!‘

Ал' у место свога војна
виде Анка момка бојна;
терет јој се с душе скида;
весела га живо пита:
»Добро дош'о, драги побро,
„шта ми носиш, које добро?«

Ја те дома тражих, селе,
‚празне нађох дворе беле,
‚у селу је турска сила,
‚мишљах, да си с' овде скрила.
‚Порука ти од поп-Мила,
‚ове ноћи да ће доћи,
‚да га нега твоја чека,
‚конака му стери мека!‘

»Ове ноћи? Мили боже!
»Шта то мисли, како може?
»Силан Турчин село гази,
»има их на свакој стази,
»да га који крвник спази!
»Боже благи, мојих јада,
»да ми тако војно страда!
»Иди, брале, иди чети,

»иди живо, иди, лети!
»Кажи, да му љуба рече,
»ако нема жеље пречe,
»да још чека које вече!« —

Ал' беседи отац Мрата:
‚Ја сам жељан свога брата;
‚и онако нисам давна
‚угледо му лица славна.
‚У мене га љуба чека
‚и постеља зове мека.
‚Ту га не ће Турци смести,
‚нека дође, нек дојезди!«
Хајдук оде,
испоручит' Милу згоде.

А игуман калу мигне:
‚Вечерас ће поп да стигне.
‚Жури, старче, коња јаши,
‚кажи турском четобаши,
‚нек хајдучку главу вреба
‚иза грма, иза жљеба,
‚сад му не ће већ утећи,
‚а и ти ћеш блага стећи!'

Калуђер се смерно клања,
смерно клања и уклања,
остављајућ' лепу Анку
свом игумну у охранку.

III.

Ој јаворе! ој даворе!
Светли сине чарне горе,
хладовити мој одморе!
Ал' си мио, ал' си сладак,
кад разастреш тамни хладак

од године до године
на синове слободине,
заточнике сиротиње,
бранioце слаботиње,
кад рашириш светле руке
на детиће, на хајдуке.
Ал' сред санка кад те лепа
крвник свали, да те цепа,
кад оставиш камен голац,
не да будеш турком столац,
већ да робљу будеш колац:
Ох, јаворе! ој, даворе!
Светли сине чарне горе!
Деце своје срдоморе!
Ала си ми мрзак, море! —
Ал' кад ти се сетим ћерке,
тешитељке, славоберке,
обајнице тешких мука,
одајнице тајних брука,
покајнице грешних зала,
очајнице, — ох! гусала, —
онда, побро, онда: хвала!

Мину лето, неста с вида,
удовица јесен скида
од жалости и од стида
бујно рухо и шарено,
сузом среће нарошено,
одева се маглом суром,
облачином, кишом, буром.
исто к'о и лепа Ана
у закрљу самостана;
а игумна благосиља
добра раја Неродимља,
што на сусрет љутој зими

удовицу себи прими.
Блажена је милост блага,
што на гладна и на нага
к'о небеска слази снага,
благодет је вечна њена,
нема краја, нема мена.
Али милост клетва бива,
кад се под њом ватра жива
љуте страсти мукло скрива,
ћуди ј' ужде, ћуди даве,
један час јој дође главе.

Око светог манастира
нема данас вична мира,
свеца слави станак бели,
милостиње прима, дели.
Скупила се многа граја,
скупила се многа раја,
свег се лаћа, што је спаја.
Ал' дружина понајвећа
код гудача с' оног среће,
што је лепше среће сећа,
па их теши, надом крепи,
видовити гуслар слепи:
вратиће се дани лепи! —
Кроз дружину тражи пута
отац Мрата црна скута,
а за њиме, лица жута,
оборила лепе очи,
удовица смерно крочи.
Тек певачу што се причу,
бројанице да се стичу,
он окрену другу причу:
Пева борбу доба скора,
пева сина српских гора,

како хита одозгора,
да с' наљуби љубе лепе
па од жеље силне, слепе,
у заседу паде љуту,
издајнички подметнуту;
борио се ка' помаман,
да одбије напад сраман,
бранио се, али заман:
другари му већ се журе,
да крвнике поразјуре,
да га спасу и одбране,
ал' га згоди кивно тане:
рањена га нађу друзи,
у вељој га носе тузи
понајгушћи где су лузи,
лечише га сваким биљем,
сваким горским изобиљем,
далазиле горске виле,
те су с рана самрт спиле:
оживеће хајдук Миле;
виле ће му снагу снети,
издајнику да се свети.

Тако пева гуслар стари:
чудно пева чудне ствари,
пева гласом чудна јека,
к'о да јечи из далека
уздисај из другог века,
пун сећања, пунан сета,
вапај душе с другог света.
Тако пева, тако гуди,
удовици пали груди:
чудна јој се мис'о буди,
оком блуди, лицем руди,
за срце се живо хвата;

од узбуда силна, јака,
и не види осмејака
с поругљива многа лица.
и не чује заједица;
ал' их види, ал' их чује,
не зна ни сам како му је,
види, чује отац Мрата,
стеже му се око врата,
ипак слепцу благо збори
— горки јед у слаткој кори —:
‚Блажени су верујући,
‚весели ће у смрт ући;
‚кога цели народ љуби,
‚вечито га жива туби,
‚тога нико не погуби;
‚бог ти дао, слепче, вида,
‚к'о што Мила не извида.
‚Ал' хвала ти, певче слепи,
‚утешни ти глас окрепи
‚кукавицу ову сињу,
‚и за ту те милостињу
‚— јер милост је, ма и празна —,
‚част обеда чека масна
‚и поспаса сласти разна.
‚Водите га, браћо, сада,
‚трпеза вас моја рада,
‚к'о ливада свога стада!‘ —
Свуколику грају пучку
игуман је крен'о ручку. —

Отац Мрата крупно крочи,
крвљу му се шире очи,
с покрупним се смером бочи;
препала је сина мрака
песма једног просијака.

Нешто му се љуто слути:
кад већ песма тол'ко гуди,
да шта знају други људи?
Па шта мари, нека знају,
кукавице нек се кају,
све би то му била шала,
не б' му било до гусала,
да му није жртва зала
досадила, додијала. —
Па му ј' и то на досаду
што ће људи да га знаду,
те ће морат' он да слуша,
где га грди свака шуша:
Што су до сад свикли били
црвеној се клањат' свили,
гологлави пред њим дубе,
зазирући руке љубе,
кад он прође, очи крију,
а пред крстом челом бију: —
у очи му да се смију?! —

Не ће бити, никад не ће,
док игуман руком креће!
Овај гуслар више не сме
загудети гудне песме,
а сирота лепа Анка, —
у њега јој није станка.

*

Трпези се народ згрће
а игуман часком сврће
у ћелију оне рђе,
што је турком хабер одн'о,
да је Мила смаћи згодно.
‚Оче, кале, друже, брале!
‚рад потребе дођох мале:

‚Спазих јутрос неког твора,
‚где се уњаш око двора, —
‚дај ми твога скотомора!
‚А кад буде после ручка,
‚док не дођем с лова мучка,
‚оставићу лепу Анку
‚у закриљу и охранку
‚твоје клети, твога кључка.‘ —
»Ево, оче, ево трова!
»Срећна теби желим лова«!

IV

Дружина је за сто села,
жељна, вољна и весела;
ређају се многа јела,
свако себи удешава;
само она седа глава,
онај слепац, к’о да спава.
Заман бујна масна кујна,
заман кондир вина рујна
што, к’о растоп суха злата,
за њ донесе отац Мрата.
Домаћин га нуди живо:
‚Ти ми, пришко, чиниш криво;
‚зар ми нису вредна јела,
‚да т’ заложе срца смела,
‚зар ми вино није врло,
‚да т’ окваси гудно грло?‘
»Хвала, оче, но ме ма’ни!
»Знаш, какви су сиротани:
»понудиш га као госта,
»не зна, јадан, што је доста;
»а ко пева и ко гуди,
»том објело навек уди;
»к’о опија чаром песме,

»опијати себе не сме!«
Игуман се једи, љути,
што му гуслар пос'о мути,
па како му беше криво
крају гони ручак живо;
разлазе се с пуна стола,
сито мало, гладно пола,
разлазе се преко дола,
преко луга, око вира,
а гдекоји траже мира
под сводови манастира.
Лепа Анка пошла ником
с игумновим намесником;
има, рече, неке књиге,
што терају црне бриге,
што стишују жеље, страсти,
духовне су пуне сласти,
књиге ће јој сад показ'ти:
лепој Анци позив годи,
с калуђером смерно ходи,
он је својој изби води;
ћелија је тамна, мала,
али није без мандала.

*

У дворани нема госта,
неколико текем оста
чудних друга, лица чудни',
међу њима гуслар гудни;
ал' то није слепац стари,
да му годе мали дари,
што му деле господари;
проглед'о је јунак пêва,
из очију мис'о сева,
са груди се гуњац дева,
те открива накит мужа,

засјај тока и оружа;
а са брка и са чела
тре седину прашка бела.

‚Не могу се крити више;
‚напред, браћо, часак стиже!‘
Проговори другар један:
»Ма ти, Миле, оста жедан,
»ти код ручка гладан оста,
»прихвати се, махни поста!“
‚Завештах се свима светим,
‚данас, док је сунцу сјаја,
‚не окусит’ залогаја,
‚док се залцу не осветим. —
‚Ко то виче? —’ Сви с’ осврну,
осврну се и претрну:
На столици поред стола
крај злаћана крај кондира
један слуга манастира
од паклена вришти бола,
до неба би писком продрô,
очи стале, лице модро.
Што је, брајко? Што ти бива?’
‚Убише ме здрава жива,’
казујући кондир злата:
‚то је, то је отац Мрата!
‚Хтеде неког тим да трује,
‚ту је, — ту је! —’
То излану па изд’ану;
тако прођу сви лакомци.
Око њега стали момци,
међу њима гуслар Миле
живо збори речи чиле:
‚Боже лека, Боже трова,
‚блажена ти милост ова!

‚Покор спремаш с бујног пира
‚невреднику свог путира.
‚За мном, браћо, нека бира,
‚из пушке, ил' из кондира! —
Причест смрти јунак диже:
‚За мном, браћо, часак стиже!‘ —

*

Отац Мрата иде с шета,
са њим иде много света.
Пред ћелијом намесника
застао је отац Мрата,
затворена нађе врата,
лупну о њих те повика:
‚Јеси л' дома намесниче?
‚Игуман те ванка виче:
‚вечерње се тебе тиче!‘

Из избе се чује јасно,
где захтева неко гласно:
»Отвор', оче, таки врата!«
Шклоцну брава, мандал паде,
а намесник на праг стаде;
ал' загрми отац Мрата:
‚Ко је с тобом? Шта? Зар млада!
‚Зар си ти то, ћери јада?
‚За то ли те, болан, прими',
‚да те отмем јаду, зими,
‚ту да будеш срамоти ми?!
‚Ко срамоту мени спрема
‚милости му више нема:
‚Још вечерас иди, сели!
‚Нек те храни, ко те жели!‘ —

К'о лавица, силна, смела,
кад на виру бистра врела

ситних паса лавеж сретне,
невидовни крз је текне
од ловчева зрна врела,
свесна снази часком стане,
од поносна гњева плане,
раширивши севне очи
дигне главу, рикне, скочи:
Така срца, така лика,
скочи Анка на глас вика
погрднога клеветника.
Ал' ако је свесна дости
игумнове силне злости,
силне злости и пакости,
да л' и своје невиности?
Ох, та није, куку, није!
То је ломи, то је бије,
за то дршће, очи крије,
с тог јој лицем румен лије, —
није, није! —
»Ал' зар он баш, онај исти,
што ми оте живот чисти,
те ми оста душа шупља,
нит' га штовах, нити љубља',
с ког, слабачка, јадна жена,
у заносу једног трена,
изневерих свога друга,
он зар, извор свих ми туга,
у очи ми да се руга?!« —
Од љутине, силне, гњевне,
погледа га, оком севне — —
ал' над главом клеветника
указа се једна слика:
Кондир држи руком левом,
а десна му бритким севом
мач јуначки зраком витла.

Ту је сенку некад вид'ла,
ту је сенку некад свикла,
кад јој беше једна, цигла! —
Он је мртав! — Зар из гроба?
Час је стиг'о судњег доба! —
Дах јој стаде, нога клизну,
за срце се живо стисну,
у самртном болу врисну,
заљуља се, паде, свисну. —

Свак се живи окамени,
свакога се срца такну
и игуман сам уздахну,
само мрка слика макну
оца Мрату по рамени':
‚Здраво да си, оче црни!
‚Де се мало и осврни!
‚Ако ли те слике плаше,
‚напиј се из ове чаше!'

Осврну се отац Мрата,
пред њим стоји Миле живи,
у левој му суд од злата
у десној му палош сиви,
око њега са свих страна
стоји чета оружана.
Претрн'о је од ужаса,
виде, да му нема спаса,
виде, да му ваља мрети,
ал' још хоће, да се свети:
Усправи се, очи сташе,
дрхтави се прсти маше
напијене кобне чаше:
‚Тако теби здраво било,
‚к'о што с' ово мени пило!'

Испи вино из кондира
свемогућник манастира;
од напитка зло се стреса,
а од бола и од беса
рик га стоји до небеса:
‚Отров'о ме, браћо, људи!
‚Судите му! Боже, суди!«
Баци чашу, клече, пану,
и изда'ну.

И хајдук је доле клек'о,
боланим је гласом рек'о:
»Боже, суди! — Тако буди,
»кад те страшни суд пробуди!
»Суд је суђен и за мене:
»Нема мени више жене,
»док ми народ чело главе
»крст самртни не пободе,
»осим једне зоре плаве,
»чарне горе и — Слободе!« —

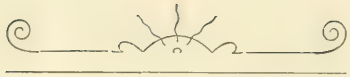

ПЕСМЕ УМЕТКЕ

и

СИТНИЈИ ПРЕВОДИ.

ИЗ »МАХАРАЏЕ«

Лотова ружо, бледјана друго,
радости моја и моја туго,
над тобом гинем, над тобом тужим,
крвљу те пишем, пољупци сушим.
Мој те је соко узабр'о с гране,
да вида ране моје незнане,
а ти се јадаш, од јада бледиш,
на мом се опет соколу светиш. —
Хеј! да се мени у ружу сабрат',
па да ме хоће соко узабрат',
ал' би му ружа замирисала
соколу би се занела глава,
па би успрн'о, па би посрн'о
па би на мојим грудма претрн'о.

ИЗ »МАКСИМА ЦРНОЈЕВИЋА«

I

Анђелијина песма

Ај, пусто море! Ај, пусти вали!
Поносни бељци, срчани ждрали!
Ви ми сву радост моју пренесте,
и опет за то уморни несте!
Који је од вас блажени ђога,
што ј' одн'о морем драгана мога?
Ил' није један толико сретан?
Пена вас бела све подузела,
сви сте га ваљда трком пренели,
за то сте бесни, коњици бели!
Ал' да вам спустим на плећа гојна
тугу, кад драга изгуби војна,
тај терет не би пренети прегли,
сви би к'о јањци морем полегли,
туга би моја у море пала,
ал' би и мене собом одзвала!

II

Песма образина

Кад се дану више не ће
да нам свету буде вођ,
онда дане маску мече,
дивну маску, црну ноћ.
Испод ње се на свет смије
очицама звезданим,
ту се љуби, ту се пије,
ту се игра, ту се вије,
ту се бдије међу сним.
Ни ми друкче не можемо
нег' што ради дан и ноћ:

Кад се сити проведемо
маску дајте у помоћ!
Наша влада, наш је ред,
личина је читав свет!

Додија ли земљи прлој
облагати листом брег,
по летини по умрлој
белу мење маску, снег.
Па кад њено свене цвеће,
кад се воде заледе,
онда текем вино тече,
расцветане месојеђе
дивстама салете.
Не можемо ни ми ино:
сад се откри, сад се криј, —
разом точи образино,
разом точи, разум пиј!
Наша влада, наш је ред,
личина је читав свет!

III

Наданова песма

Два се тића побратила, до два сокола,
по сред боја, по сред мила, по сред покоља.
Крили су се загрлила побратима два,
у бој лете, ране љуте храна им је сва.
Тако тићи загрљени прелетају свет,
бела једна голубица сусрете им лет.
Дивна беше, сјајна беше, рајски беше цвет,
превари се соко сиви чаром обузет.
Оста соко у опсени голубичиној,
дуго није побре вид'о, не годи му бој;
дуго није, једва, једва даде им се срест',

ал' за побру већ не беше побратимска свест:
Перје му је сагорело, што ће незнаник?
А голупче бегат' стаде, непознат јој лик.
Перје му је сагорело милујући плам,
милујући у три душе оста соко сам!

ИЗ »АБДАЛАХА«

(Лабулеј — »Даница«.)

I

Шта ће ми злато што вама треба,
тканице плаве к'о комад неба?
На част вам благо, камење драго,
бурнус ми дајте на тело наго! —
Живим да сањам, сањам да живим,
што сам још жива, томе се дивим,
Кад ћу се проћи харемска мрака,
без ведра неба, без чиста зрака?
Пустињо мила, где си ми друго?
Чесмицо, сестро, нема те дуго!
На теби пасе камила с хатом,
а ја у хладу ћеретам с златом.
Ај! што те мислим, пријане драги,
млад си Бедујин, смео, у снаги,
дођи, украд' ме од мога старца,
од маторога седог магарца.

II

,У гроб скачеш стрмоглавце,
,сулуд Хафисе,
у гроб скачеш, тек да можеш
,рећи: Напи' се! —
»Не учи ме, седа главо,
стари грешниче!

»Ха̣фис пије, ма да му се
»живот измиче.
»И кад дође смрт на њега
»младог, живахног,
»он ће и њој чашом: Здраво!
»чашом: Спаси бог!« —

ИЗ »ПОСЛЕДЊИХ ДАНА ПОМПЕЈА«

(1859)

I

Песма слепе цветоноше

Купи цвећа, та купи, брацо!
Дошла сам ти из далека слепа,
пород је земљице цвеће,
а земља је — кажу — врло лепа, —
дечица су на матер налик. —
Из крила сам их мајке брала,
још мире, ка' у крилу њену,
где су с росицом у сну цвала.
Са ветрићем, својом душом,
мирисавом, слатком душом,
дихала је преко њих.

Још од пољупца руде та уста бајна
на образи сузе, к'о росица сјајна,
јер плаче, — та плаче та миљена мајка,
и дању и ноћу, кад детенце најка;
брига је тешка, а нежно срдашце,
да одникну деца, ка' сјајно сунашце.
Плаче мајка, да детенце руди,
а кад плаче, росица га буди,
росица је сузица од мајке! —
Ви имате сунчанога зрака,
где се свако љуби,
што га сунце буди,
ал' ја слепа — очи пуне мрака —
живим од украса
песмице и гласа. —

Свете доњи, тавнога си века,
ту ти шушти јадовита река,
ево чујем, где се сенка шета,
ту ми дише, тихо ме облета,
пружим руке, да сенке ухватим,
свака ми је и мила и драга,
ал' не видим до тужнога мрака,
миле сенке никад да ухватим. —

Купи, драги, — купи!
Чуј! како уздише цветак:
»Када дише нева слепа,
»затвора се ружа лепа,
»ружица је детенце од зрака,
»страшно јој је дете, лице мрака,
»узмите нас од девојке слепе,
»ми би хтели ваше очи лепе,
»весели смо, не дајте нас мраку,
»дајте ваше очи, дајте њихну снагу.
Купите, куп'те, да не тужи цвеће!«

II

Вечерња песма часова

1

Летњи дане, дуги дане,
прођосмо те ми,
дан нам прође, нојца дође,
певајте нам ви
певајте нам ви!
Нек је песма лепа, гласна,
и весела шала,
што је тебе, дево красна,
испод лишћа звала:
драги те је оставио,
бог те винца поздравио,
поздравио, утешио.

Жмире звезде изнад топлог зрака,
жмире звезде, ћути нојца драга,
а умилни вали
тихо с' одазвали,
тихо шуште, обали се дали.
На крилу јој рисова глава,
а на цвећу невеста спава,
на мајкиној душици,
на виновој лозици,
лозица је облистала,
облистала, обгранала,
а кроз лишће прислушкују,
а кроз лишће фауни вире,
ђаволасти фауни вире,
па се фауни осмешкују.

2

Да уморна пута,
уморисмо се,
сад се ноћом лута
опићемо се.
Купајте нам крила,
крила су нам била
врло далеко!
Вина тога дајте,
па нас посипајте,
вина тога, сјајнога сунашца,
јер је вино ведро од сунашца.
Када сунца нема,
кад око задрема,
вино нам је ту,
грожђу сунце дало,
сву милину дало,
сву милину ту;

Оставило душу на евењци,
кано момче[1]) крај воде на сенци.

3.

Један пехар оцу небескоме,
други пехар Љељу крилатоме,
од пехара, до пехара
Мајиноме сину,
од пехара, до пехара
хвала им на вину!
Здраво да су цуре без појаса,
без појаса, а голога стаса,
што их спаја лепота Аглаја! —
Ко ужива у часу ужива:
Дедер дакле вина
часовима свима,
рујна вина дајте,
колко, не гледајте!
Ком је дика чашћење и пиће,
тај не броји, пошто му је жиће.
Јако нам се хити, поспите нам крила,
да нам винце сипи са тих лаких крила,
у том рујном винцу сви да потонемо,
да поспемо венце, кад се издигнемо.
Плам нас — плам нас замота!
Кано што су цуре бајне
при огранку зоре сјајне
лепог Миза наварале,
на пећину наварале,
тако да, — тако да,
заварамо и ми богиња младог у загрљај
витламо га трлом, смехом хај, хај, хај!

[1] То је момче Наркис, видело своју слику у води па се само у себе заљубило, те се од чежње створи зеленкадом.

витламо га певањем и грохотом
по рекама ноћним са тавним походом, —
хо хо! наш си већ, наш си већ, Псило!

III

Љељова имна

Глас зазуји по кефиској струји,
глас зазуји, румен зрак прохуји,
румен-ружа руменије сјаји,
прислушкује голупче на јаји.

Часови се надбацују цвећем,
цвети мире, они с неба вире,
горе, поља, цело море сиње,
једини је уздисај и миље.

Љубите се, момци и девојке,
ја сам извор сваког миловања,
хаотова[1] рода и постања,
кад с осменем, облаке просенем,
а кад љубим зорицу пробудим.

А звезде су моје очи сјајне
и моја је бледа месечина,
спустила се тамо на ледина,
драгог сладе њене очи бајне.

Моје цвеће, моје румен-руже,
и дивота љубичица млади',
моји зраци мајевски и хлади,
моји снови што луг обасуше.

Љубите се, дечаци и моме,
цела земља прелива се мноме,

[1] По Изијоду.

и вали се о брегове љубе,
а ветрови грле их и буде.

Свашта љуби! Слатки глас се губи,
као да сниваш па кад се раздремаш,
талас трава и зелен-таласи,
тавна шума и зефир-уздаси,
све још збори, све шапуће: »Љуби!«

IV

Анакреонка

У срцу чашином кипуће, лије
вино у место крви,
ал' кад се чаша младости пије
ту лезбовина дража још врви.
Ала сија, ала ври,
тече, кипи у ватри,
из очију да ти поврви!

Сипај ми, сипај, до врха, до пене
тековину Лија[1] млада,
кључ нам је дао од лозе зелене
тавници света да отвори врата.
Пиј, море, хој!
Па се не бој!
Нико нас не види осим лампада.
Пиј', ви'ш к'о ја што из твог ока
слађа искапљујем сока;
осмејком богу лозе одлани,
слатки мој, мени узда'ни!
Осврни се бар,
кида ме жар,
жедна сам погледа твога!

---

[1] Лиеос, надимак Баков, од лио, дрешим, одрешим.

V

Баковске песме слици смрти

1

У царству си мрака, некада што си
    љубио, пио до зоре
крај свечани' вода шетао у грози,
    ал' мисо те носи све горе!
    Ал' се туби што се љуби,
    кад се небо златом руби!
ал' жао ти је, је л', што се мора да губи?
Крај срушена двора ти мећемо цвеће,
    души ти некад беше то дом,
кад ти је ружа мирила свеће,
    чаше се смешиле злаћеним дном,
    кад ти је тамбурин гласак
    гонио летиви часак,
кад ти се нојца китила дном.

2

Смрт, смрт, магловит је брег,
    куда пловимо сви —
лег, танко весалце, лег, лег, лег!
    Лег, слатки ветре, и ти!
Венцима окуј ми часе,
    кад смо већ жртве сви ту,
та песмом и венцима, зна се,
    ките се жртве да мру!

Век нам је кратак, ха, ха, ха, ха!
    Да како тек тренути мину?
Младост је вино, испи до дна!
    Љубав је бисер у вину!

3

    Добро дош'о црни госте,
    са даљних, страшних мора,

последња л' се ружа оспе,
грлити те сваки мора!
Црни госте, здраво!
Сва је прикладност
да нам будеш гост
твој ће бити двор
сваком гостимор.
Ал' у злој тој кућини
за сад смо још туђини,
а ти си, бледи личе,
хладни, неми коштаниче, —
тек за мало наш гост.

4

Ал' ипак смо сретни, ипак, ипак,
наша је земљица, наше сунашце,
далеко је гроб, далеко је мрак,
куд часова лети крилашце.
Слатка је теби чашица, је ли?
Ал' очи су твоје слађе мом љубу,
у душу ћу ти под крилак бели,
голубица к'о што голубу!
Узми ме узми!
А кад ми срце заносом усни,
а ти ме љубни, а тим ме пусни,
пробуд' ме на твојој усни!
Па реци ми речма и уздисајем
ал' више још очију топивим сјајем,
да ми се још сунце не губи —
да још урна није угасила жишка,
да још горимо од жива сувишка,
да ме — мој драги још љуби!

VI.

Нидијина љубавна песма

1

Ветар и зрачак ружицу љуби,
ружица љуби зрак;
и коме да гову ветрови дуви,
ко л' да не мрзи мрак?

2

И ветра неста, нестаде с места
небесни несмир тај, —
оно што душе, то му је душе
последњи уздисај!

3

Ох, сретни зраче, каковим бајем
казујеш верну милост?
ти љубав своју казујеш сјајем,
синеш — вере је дост?

4

Ал' ветар како веру да даде?
Уздисај мрзе му сви:
Нем нек се, нем до руже докраде —
вера је његова — мри!

VII

Глаукова љубавна песма

Чун се по мору пољуљкује сињу,
а срце моје по своме миљу,
вољно се пушта у дубину плаву,
јер душа твоја бистрина је валу,
Мајина ил' олуј мору том страсти
осмејак ил уздисај твој је,

очи ће твоје путнику ка'зти
путе, к'о звездице двоје.

Нек потоне чун, ако бура навали,
јер док ти је љубави, он је на вали',
милост и вера ти, то му је жиће,
под невером твојом потонути ће.
Ох, слађе је тонут у вали' ведри',
срцу у непромен!
Ако се мислиш мењат у недри',
пусти ме сада да мрем!

VIII

Како се родила љубав

1

К'о звезда у небној плавоти, —
ко из ноћи валовите сан —
љубав се диже — у плоти —
из мора, из мора ван!
Стаде тишина, смешење стаде
неба и целе кипарске аде;
зеленим срцем сазреше горе,
животом кипте, животом горе,
животом што се рађаше млад
у жилама земљиним' земљичин слад!
Слава ти, хој!
Најдубље пећине мрак испода те,
над тобом највиши небески свод,
у срца свога срцету зна те:
Ују! роди се, љубави, род'!
Стани ми, ветре, стој!

---

[1] На ову је песму постакла Булвера једна слика пренесена из Помпеја у напољски музеј, што приказује Венеру како ниче из мора.

Од вечера[2] летиш на сребрни' крили'
по коси јој ћаркаш, по кићеној свили,
а кад јој панеш на предушну груд,
обамреш у неразбуд.
А година шиље сваку ти доб,
утакмице нека ти годе
цео свет је од сада веран ти роб,
господуј, божанствен роде,

2

У школьку је клекло гле,
бисерче, па не тоне!
Како јој школька руменом пише
недра и образ бео,
по дивотном телу се ниже
од руже тињави вео.
Па плови по вали плави,
па плови над плавим дном;
а над њом одозго сунце се слави
са ћерком јединoм.
Слава!
Твоји смо сви, на веки смо твоји:
Та сваки листак брег што га дојн,
та сваки валак у морској реки,
сваколик уздисај
што на сунчев излети сјај,
све је то твоје, ох твоје на веки!

3

А сада, душо, сад у милоћи,
када ти благе погледам очи,

---

[2] Митологија прича, да је Венера поникла из мора, украј отока Кипра, камо је доћаркаше Зефири са запада. На кипрову брегу чекаху је пролеће, лето, јесен и зима да је поздраве и дворе.

као из њи'не да се дубине
порођај свети на ново вине;
веће су твоје бешика мека,
у њој љубавче спи,
гле! како пуче школкина стега,
из ока долазиш — ти!
Слава ти, слава!
Долазиш души ми дивотна, цигла,
као да си сада из мора никла,
ево те, здрава!
Долазиш души ми дивотна, цигла,
као да си сада тек из мора никла,
Слава ти, слава!

IX

Глауко у туђини

1

Лавориком некад јунаковом
Кога да китим?
За навек је мећем на наг му дом
у венцима витим.
Ко ће досадит' јунаку
ил једном лиску на гробу му нагу?
Лаворика је за њи',
за нас је дарак мањи:
Ружице, увеле руже,
и са слободом и с робом се друже.

2

Ако и Спомен уме да мре,
што се не уме да враћа,
Слобода и нада оду што пре,
наслада нек је што слађа.
Хајд плетите венце, плетите руже,
наш нек је тај бар сплет!

Слаботињама праотачке душе
у подсмех дадоше — цвет.

3

На кршних, седих врхунци',
на филиној[1] свечаној унци
стишао се јуначки врв!
Ару се стишала сила,
не бије више голема жила,
слава јој беше сва крв!
Глаукопида издаде сама себе,
од Зевса до Ебе
ни једног богића света:
Ал' још око бистрих чесмица
сребронога шета се песмица,
још буди славуј месечев сан,
роје се челе још у бели дан
по срцу старог Имета.
Пали смо, то је сва нам грехота,
ал милост нам шири свој врт;
кад је већ Љубав првенче живота,
мезимче нек је за смрт!

4

Плети ми руже, плети ми, плет'!
Што је лепо све је још наше!
Док светли још свет, док мири још цвет
што је лепо све је још наше!
Што год је лепо, нежно ил' сјајно,
ил' јавно на дану, ил' ноћу потајно,
вести нам душу Јеладом — Јеладом,
гони нам бриге утешним хладом.
Е, па плети ми ружице, плет'!

---

[1] Жупа у опште, а термопилска напосе, у старој Атици.

О данима зборе ми давним,
задухом јелинским славним
дише ми туђинов цвет.

X

Песма полазнице арене

Лет! лет! лет! на весели на оглед!
Главе к'о шума у сваки ред!
Гле мачеваче, к'о синови мајке Алкмене,
како се ређају средом тишине арене!
Нема ту речи, — стане ти дах,
кад их укоштачи самртни страх.
Трум, трум, трум, како је вољан им гред!
Лет, лет, лет! на весели на оглед!

XI

Туга за детињством

1

Зар не бију и прамалеће
студене кише, северне струје?
Зар не крије и детињства цвеће
под лишћем својим гдекоје гује?
Ох, гризе нам сет
најлепши цвет,
што нам га време у венце снује?
Ма да смо млади, опет нас млати
кад и кад удес лош;
све, што је лепо, све је у нади:
бићемо сретни још.
Што дугин трак
веже за црн облак
и нашој тами синути мож'.

2

Зар не сине сунчев греј
и зимној гдекојој зори?

Ал' спор је по плачу смеј,
а рани су лекови спори.
Успомена нам тек
зачиње садањи век,
весеље нас без ње тек мори.

Нема ни дугина негдања лука,
с облака што нам је сјао,
а дође л' олуја, сред већих мука
све већма нам га је жао; —
и с вртом игре
последње чигре
последњи сан ти је стао!

XII

Свечана свирка да нам је тиха

1

Чуј! свирка шаље поздраве по цветку
дворани драгој вам, где Псила гони зрак;
кад млади боже вилу нађе Кретку,
у панској врули пев тај ниче благ.
К'о благи росни пој,
што је сад појио вас,
и ти нам отпој, часна арфо, њој,
божанственој Афродити, знаш!

2

Ори се труба громко преко чета
јер жешћи звуци само су за рат,
ал' усма слатким под венцима смета
другачиј звук нег љубавни шапат.
Чуј ми се, звуче, ал' тихо се чуј,
к'о слатки женски маз,
ко год те чује, нек мисли на дуј,
на љубљених усница глас.

XIII

Венчање љубавчади

1

Љубавчади несташне
играју се миља;
ал' к'о да се смешка све?
Дед мало и збиља!
Ту смех, ту игра, трло, врт,
сад опет, ме́не ради, срд.
Ух, срам их би́ло, како то?
Е, Лесјо моја, како:
Та јутрос, моја драгано,
и нас двоје смо тако.

2

Сви донде беху слободни,
ни власти, ни судишта;
ал' ни људи, ни богови,
без главе нису ништа:
и тако буде договор,
изабрат' судца за тај спор.
Хајд' пољупца — да боме, да!
Зар тај мени да суди?
Та било би ме навек стра'
од осорне му ћуди!

3

Мед играчкама нађу шлем
војачки бога Ара;
кресту му ките перашјем
на грозу свију Лара.
Да згодан краљ што беше то,
да згодан судац, хајд' на сто!

Да, дико, светом влада мач,
зато им треба јунак,
ал' пожешћи још освајач
био би твој смејутак!

4

Превесела је дружина,
не допада се шлему,
једаред је, још добро зна,
занела војску њему.
Па мож' и њега, зло ће бит',
ту само жена бива штит:
И ожени се краљев шлем,
да с женом дели беде,
па како, дрûго, ја да смем
подносит' је без тебе?

5

На љубавчад је гледала
голубичица мала,
голубицу је седала
уза се милост краља.
Дружина виче јагмице:
»Да живи краљ до краљице!« —
Ох, да имам, па да ти дам
све круне, сва престоља,
ал', драга Лезбо, где да знам
од крила твога боља?

6

Несташци мисле: голуб-ћуд,
голубиња и влада;
ал' да видиш, кад поче суд,
тог јада изненада!
Научила од Венере:

баш љуто казни невере.
То исто, љубо, ка' и ти;
но та је мис'о позна!
Ја позна лик ти благ и ти',
ал' у срце с' упозна!

XIV

Погребна јадиковка

Ходи преко тужне кипресове гране,
што ти место ружа засењује праг,
на путе никад више нехитане
спремај се, Кокитов путниче драг!
Да тужне ти прошње, да плачних сватова:
смрт иште душу ти — њој си сад зет,
увојци су твоји од самртних снова,
пехар ти налива Стигов црни смет.
Ни веселе ноћи, ни славнога дана,
остаде ти песма, оста смејак њен;
тек аргоске ћери и буре без дана,
тек паклена сова и титански јој плен.
Ајолевић мукли, што прти уз брдо,
уз вечито брдо вечити кам;
па син Калироин, троглаво грдо;
па Лидијин краљ и вечни му мам. —
Смотрићеш све то сеновним мраком,
што собом крије плутонов свет,
ено те тамо! чекаш за барком,
а она чека на паш обред!
Па ходи де! ох, оде без оклева!
Сен му се мучи међу несахранци,
зубље већ гасе зорини заранци,
хајд', јадаоци! Покојник захтева.

XV

Имна ветру

1

Са облачне постеље ти
сиђи, ветре, тихи, свети,
ти си нама тих и свет.
ма који те пос'ло свет:
Ил' југовњак Аустер благ,
ил' источњак Еврос јак;
или онај бурогред,
што га шаље север блед;
исто ћеш нам бити мио,
к'о Зефире цветовијо,
кад се росом ноћи младе
Нимфи својој жељан краде.

Гле! мириси како плове
из кадиљке среброкове;
зар ти Темпе ведри' недри',
зар Киприја своји' кедри'
месечином ружин' аде, [1]
зар ти лепше руже сладе?
Гле, како се мирис биља
смесом вије из кадиља,
мирисима стеру зрак,
да ти сребрн мири траг.

3

Високи зраче, вечити воре
свега што дише, свега што би,
из ове неме покупи коре
семење, што јој дарова ти.

---

[1] Родос.

Узлети, пламе, узлети!
    Ветрино бесна, не стој!
Узми га, пламе свети,
    дар узми, зраче, свој!

4

Ево га! ево га! како се жури
    ветар на позив нам!
Пуцкара, стрми се, јури
    по светој гомили плам!
Диже се, мрси крилата ала
у пламен крила — хука га стала!
    Дражи, дрмуса пламене гује,
    како се вију, како ли зује!
    У вис, у вис, жестоки плам',
    да ти није ветра срам!
    Исполински сваки крак,
    у наручај ветров драг!
Стихије се стекле смрти на царишту,
да своје траже, своје да ишту!

5

Обноси кадилни суд!
Жичин утишај гуд!
Јер сад ће ти, душо, ватрина моћ
разгонит' земаљску ноћ.
Из тамничних, оковних мука
    проста си, збогом пођ'!

К'о ветра непрестани јури
    кад морем зрачним заплове,
и ти се простором жури —
    за тебе не кују кове!
    Преко мртве воде сад
    пређи ћеш Стигу рад;

благо теби! сад се шетни
чистинама гора сретни',
где, далеко од мрска Кокита,
много драго што све за нас пита.
Ниси више земљин роб,
слободан си, душо! ох — а ми? —
Камо и наше слободе доб?
Да будемо сретни к'о ти!

XVI

Salve Eternum

1

С миром от'шла, душо!
С миром, суде свет!
Пукло срце тужно
враћа нам с' у свет,
у страхотни, тамни дом
отишла си преда мном!
Хитлени часи зову нас амо
ал' и ми брзо за тобом хитамо!
Salve — salve!
Драги нам суде и свечана клети!
Пепеле неми! — Вечне вам памети!
Salve — salve!

2

Ilicet — ire licet

Бадава нам, ој, опроштај,
из гроба нама срце дај!
У гробу срце, а ти у груди',
носе те, куд год нога заблуди!
Бадава нас капљице шкропе
из реке, што пере гре',
бадава те, милосни гробе,
ватра чистарица тре!

Никад се спомен овога хума
не растави од нашег ума,
погребни обред ти вечно нам »ој«,
а вечити Спомен свећеник твој.
Salve — salve!

3

Ilicet — ire licet

Искре се последње осипају,
ветар их носи куд душе;
стихије своје узимају —
а душа међу друге душе.
Биће ти мрачни милији Стиг,
што многа у њем сузица нам сјаје:
љубав је кратка тек док си жив,
кад умреш, вечито траје.
Salve — salve
У нашим дворанама ружични цвет!
Данас је румен, сутра је блед,
али кипарис, гробу ти свет,
вечно је зелен к'а и наш лет!
Salve — salve!

XVIII

Позив утвори зрака

Тесалкиању мора волет'
вода па и зраков полет,
с Олимпа имамо чини
мењат' месец на висини,
нити Мисир знаде шта,
нит мађ'оник Перса зна,
што не знамо ми из песме,
ил' из цвећа, ил' из чесме.

Невидовна утворо,
Тесалкина удворо,

тако т' оне вештице,
што мртваце лечи све:
Итакина кнеза ти[1],
што је знао развезати
поток, да му прориче; —
тако ти Евридике,
што је диже, мртву сен,
свирним чинма војно њен —
Медејиних чара ти,
кад је муж ста варати;
зрачних двора утворо,
ходи, ходи, у коло!
Духни преко воде те
казуј души поведе,
догађаје, што им траг
будућности крије мрак!
Ходи зрачна утворо,
ходи, ходи у двор, о!
Ходи! — ој! ходи!

Па ни један неће бог
узор бити дома мог,
ни Апол ни Палада,
ни Зевсова палата,
као што ћеш бити ти,
Ходи, па ћеш видити,
Ходи! — ој, ходи!

XVIII

Епикурка.

Ман'те се Адова ваши',
што нас Фламини њима тек бију!
Мислите л', Кокит нас плаши?
Ил' страшило Парака трију?

[1] Одисеј.

Сиромах Јовиш, тешко ли си њему,
    да живи, к'о свет што га беди,
непрестано само ућуткујућ' жену,
    да нас непрестано гледи.

Ал' славимо ми Епикура,
    што се тим причама смије,
што нас од адових жмура
    одбио као да их није!

А има ли Јова и Јуне,
    ала их за нама боле!
Па ако се с тога и буне,
    не живе ни они баш боље!

Зар уходе богови, је ли,
    колико изљубисмо снаша?
Колко си, грешниче вељи,
    о ручку испразнио чаша?

Та доста су ова љубавна уста,
    па свирка, па вино, што радост спрема!
Је ли богова до неба пуста,
    шта те је брига, — овде их нема!

XIX

Попретна имна Назарећана

По небном вису, по земном низу,
Бог — наш Бог — навек је близу!
На олуј-бури вози се, јури!
Висине у клек! у стреп понури!
Тешко гордељиву, што њега гони!
Тешко обмањиву, што га се клони!
    Јао, грешниче, јао!
Звезде ће пасти —
сунце с угас'ти —

небо се скршит' к'о листак пао —
у паклу горе
очаја море,
сваки му вал по грешник жив!
једном ће тек
престати век —
а то је време, сељенски див. —
Слушај, трубнуше громи!
Гледај, земља се ломи!
На анђелску престолу, ево га, сја се,
долази мраком
судац мртваком
вернике своје да спасе!
Срећан к'о пати, зло ко је крив!
Тешко гордељиву, што њега гони!
Тешко обмањиву, што га се клони!
Јао, грешниче, јао!

ИЗ ШЕКСПИРОВА »ЛИРА«

Будалине песме

I

Не показуј што имадеш,
не исказуј све што знадеш,
имај више, но што дадеш,
чешће јаши, ређе с' плаши,
не поверуј свакој лажи,
ређе с' маши наши' ваши';
не ид' чаши, не ид снаши,
чувај кућу, посла тражи;
Биће т' више једној мажи
сто фуната но што важи.

II

Ко ти рече: остављај
земљу на поклон,
уза ме га постављај,
буди сам баш он:
Ту ће бити будала
и сладак и грк,
један шарен додола,
други мало дрт.

III

Будалам' је зла година
за мудре важе људе,
а мудрима је годила,
ко мајмуни се луде.

IV

Од радости их стаде јао,
    од туге мене пој:
мед будале кад беше пао,
    цар игра жмуре мој!

V

Ко последњу кору да,
тражиће је, али — да!

VI

Кукавчиће вуга храни
ал' и себе тим сахрани.

VII

Ухваћену лију
и оваку прију
одмах бих с очију
за шију;
тек подвезу да м' новију
сашију;
и — ју! —

МАРСЕЉАНКА.

Хајдемо, децо рода мога,
славе је наше сван'о дан,
на нас је цара робовскога
крвави барјак завитлан.
Чујете л' како на бојишту
у дивљем бесу риче звер:
подавиће вам сина, ћер,
другаре ваше, браћу ишту!
За мач, браћо, за мач!.. У ред, у бојни ред!
Напред, напред,
нек скотска крв залива сваки гред!

Па шта ће ропска чета ова,
та подла царска завера?
Коме тај оков што га кова
крвничка стара намера?
Французи, нама, ох! срамоте!
Да силно дражи врашки глас!
Та нама прети, хоће нас
у старо ропство све да воде!...
За мач, браћо, за мач!.. У ред, у бојни ред!
Напред, напред,
нек скотска крв залива сваки гред!

Шта, да та чорда туђиника
по нашем прагу шири власт?!
Продане чете најамника
јунаке сруше у пропаст!
Ох, Боже! везаних зар руку
да нам под јармом гори лик,
а поган какав насилник

ужива нашу живу муку!
За мач, браћо, за мач!.. У ред, у бојни ред!
Напред, напред,
нек скотска крв залива сваки гред!

Тирани, стреп'те, стреп'те, кривци,
где вас је год нек' вас је стра'!
Слободе младе верни синци
наплатиће сад сва вам зла.
Војник је сваки, да вас бије,
падну ли млади соколи,
мајка нам нове одоји
и сваки за њу, сваки мрије.
За мач, браћо, за мач!.. У ред, у бојни ред!
Напред, напред,
нек скотска крв залива сваки гред!

Французи, буд'те јунач права,
пуштајте, ал' и држ'те мах,
поштед'те главе јадних мрава
што силом дижу на вас прах!
Ал' деспоте, крвнике старе,
ненасићене краљеве,
те немилосне змајеве,
што мајци својој недра жаре!..
За мач, браћо, за мач!.. У ред, у бојни ред!
Напред, напред,
нек скотска крв залива сваки гред!

А омладина мач нек паше,
кад стариј' наши погину,
из њихног прâ нек' стопе наше
врлине њихне подигну.
Преживити их зар нам вреди,
ко делит' с њима гроба мрак?
Ал' понос ће нам бити јак,

осветити их, ил' умрети.
За мач, браћо, за мач!... У ред, у бојни ред!
Напред, напред,
нек скотска крв залива сваки гред!

Милино света домовине,
оснажи осветнички бој,
а ко за тебе радо гине,
слободо драга, уза њ стој!
Нек дође нама под заставу
победа на твој подвик драг:
нек издишући види враг
и понос твој и нашу славу!
За мач, браћо, за мач!.. У ред, у бојни ред!
Напред, напред,
нек скотска крв залива сваки гред!

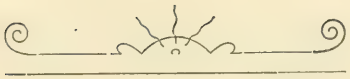

ПОЗНИЦЕ

(1877 — 1909)

ПРАВА »БРАНКОВА ЖЕЉА«

(Побри Змају-Јовану Јовановићу)

Знаш, у оно лањско узаврело доба,
у доба бојева, кретања, сеоба,
у то доба нада, снова и деоба,
оживелих сумња, обамрлих жеља,
једна нас је жеља, заносила веља.
Ја сам жељу врелу, тајити ти не ћу,
носио по хладном, по великом Бечу,
те сам био ближе у том кобном добу
Бранковоме светом побушеном гробу.

Позна јесен беше испред зиме ране,
— сиротиња зна већ, да јој нема хране —
и познице беху последње обране,
обрана већ давно белина и ранка,
под Бељином само знам позницу Ранка;
а и та ће бити брзо већ обрана,
обрали смо бостан крај таких обрана.
К'о природа цела и Черњајев дрема,
Алексинац клону, а Ђунис се спрема,
»лисје жуто пада«, готово га нема,
не пада »с дрвећа« китњастога Срема,
лисје жуто пада на мртвога Бранка.
Уморан сам лего на то лисје жуто,
земљи ми је било ухо притиснуто,
испод земље тутњи грмљавина нека,
земљица се њиха испод мене мека,
кроз грмљаву чујем јецање, јауке,
— земља добро води, знаш физику, звуке —:

»Сва се земља тресе, мичу ми се кости —
(чини ти се, можда, иперболa мала,
ал' земља је бечка збиља задрхтала,
ко што давно није, од више година,
читати си мог'о у бечких новина,
а можеш их читат', имамо и гори',
но пустимо Бранка, нека даље збори):
»Сва се земља тресе, мичу ми се кости,
»је ли суђен данак? Прости, Боже, прости!
»Тутњавина грми од божјих громова,
»светови се руше с небеских сводова,
»силна нека звека брује из далека
»од онога мога оног Југа мека,
»и рика и цика, победе, порази,
»к'о с анђели да се отимају врази,
»отимљу се дуси о сироте душе,
»цика их је стала, да живе заглуше,
»а мртви из гроба да прочују с нова.
»Сва се земља тресе, мичу ми се кости,
»је ли суђен данак? Прости, Боже, прости!
»Међер дође добље, да оживи гробље!«

‚Није, побро, није! Слободи се робље.
‚Зар ти не знаш, друже, разабро зар ниси?
‚Ваљда, што си стариј у гробовој низи,
‚давније ти памет у блаженству дрема,
‚те не питаш, шта се с оне стране спрема,
‚раније ти душа пође више грома;
‚ал моје су бриге скорије са дома.
‚Није дошло добље, да оживи гробље,
‚Није побро, није, — слободи се робље.
‚Пораћа се слога у нашему роду,
‚пораћа се млада, да роди слободу,
‚у напону мучном пробило је копље,
‚распорило копље утробу јој кивно, —

‚шат се лакше роди божје чедо дивно.
‚Није, побро, добље, да оживи гробље,
‚још ће много живо попадат' ко снопље,
‚док се јадно, старо ослободи робље«.
Тако други гласак збори из дубљине,
из туђинске оне мртвачке дружине,
тамо из онога гробовља на јеро,
чини ми се да је Прерадовић Перо.

Бранко

Зар је куцн'о часак? Благо нама, благо!
Кад је читав народ за слободом наго!
Па зар, побро, овде да нам кости труну,
где крвници нашу младу срећу куну?
Зар кад наша браћа Косово освете,
да нам турском крвљу гроба не посвете?
Кад не могу да сам и ја сред мегдана
с потомцима дична Јелачића бана,
с потомцима Чиче, Шупљикца и Микла,
— а слози су браћа јамачно већ свикла —
камо да ми браћа бар кости пренесу,
од милине да се у земљи затресу,
кад победу грмне лик слободних грла,
Војвођан се бори уз Хрвата врла,
да оживи браћи слобода умрла,
а у светој чети, што слободу спрема,
видим и синова мог китњастог Срема.

Перо

Твог китњастог Срема тамо, побро, нема,
тако га је мало, као да га и нема;
још је мање, побро, дружине јуначке
из равног Баната и широке Бачке;
понајмање, тужан, сабља им скрхана,
има потомака Јелачића бана.

Србија је ено пала, малаксала,
само се још држи Црна Гора мала;
али нема тамо китњастога Срема,
Јелачића бана потомака нема:
Нису вољни живој невољи и жртви,
с покојним се баве, сећају се мртви';
од веље милости преносе нам кости,
к'о да по бојишту није тога дости:
Мичу се Хрвати у побожној пошти,
да пренесу моје у завичај мошти,
мичу се Хрвати, Боже им опрости.
Кад помислим, тужан, мичу ми се кости,
ко нам кроји капу с ове стране Саве,
који туђи јади домовину даве,
ко л' баштину харчи крајине крваве?!
Ал' нека се журе, имају и ра'шта,
машта ми је јава, јава ми је машта —
нек' носила тешу с рођеног ми хума
док још има дрва у крајишких шума!
Мичу се Хрвати, да ми носе кости,
и твоје ће Срби јамачно пренос'ти,
сложиће се браћа у мртвој милости;
нема друге слоге Хрватом и Србом,
до на нашем гробу, под мртвачком врбом.

Бранко

Авај, браћо драга, оставте ме мирно
да ми нико није костију додирн'о!
Ма овде почив'о до суђена данка,
у слободну земљу само нос'те Бранка!

На Цетињу, о арапђелову-дне 1877.

ДУЖДЕ СЕ ЖЕНИ!

Из мора никли дворови бели.
Чим су се тако дивно попели?
Јесу л' их вали собом изнели,
лице им водом умили сланом,
ил' их је сунце умило даном?
Ни вода влагом, ни сунце сушом.
Венеција је дахнула душом:
прошла је болест вечита, дуга,
прошла је скоро морија, куга.
Бемија плови богата, златна,
у море стере везена платна,
море се пред њом весело пени:
Дужде се жени.
Ал' не жени се к'о други људи:
Царева ћерка чека и жуди,
просилац да јој окити груди
дивотом свега источног блага,
па да му буде невеста драга;
ал' дужде на њу не сврће трага,
ни лав му на њу не миче крила:
Дуждева нева, дуждева снага
царица само крилатих сила,
Морска је вила.
Невеста чека у својој слави,
из ока влажног душа се плави,
у њој се дужде милином дави,
назире бисер, дивоте слути,
што су јој њима кићени скути;
а нева шири наручја мека,
на валовите груди га чека. —

Разастри, нево, дувак ти бели,
што су га вали, девери мали,
пеном исплели, теби придели,
дужде ти прстен натиче вељи! —
Венчани прстен потону на дно,
варницом море креснуло хладно,
с милине суште нева се ужде:
Венч'о се дужде. —
‚Весели да сте, кићени свати!
‚Ову ће славу векови знати:
‚У славу моје невесте дивне,
‚у спомен спаса од куге кивне,
‚цркву ћу дићи небеска краса,
‚на име свето матере Спаса.‘ —
Господа ћуте, погледом муте,
ал' ипак зборе главе погнуте:
»Твоја је дужде, увек старија:
»Нека се диже Santa Maria
della Salute!« —
‚Нека се диже, нека се диже!‘
Само је један погнуо ниже
проседу главу; дужде га пита:
‚Камо се, кнеже, мисо ти скита?‘
Старац му збори: »Мучно је, дужде,
»старијем рећи истине суште;
»брига ми вељa веселье мути:
»како ћеш дићи задужбину ти?
»Све смо ливанске срезали кедре,
»да подигнемо дворе ти ведре,
»па од куд, дужде, брига је прва,
»од куда наћи основу дрва?
»од куда дрва, од куд колаца
»дому молаца?«
Ал' око шајке диже се море,
валови дужду шапућу, зборе:

»Што ће ти стабла даљнога кедра?
»Другу ми храну требају недра:
»Ближе се диже једна ми друга,
»што ми се навек низини руга;
»шуме јој дивне оглавље ресе,
»у пакост тонем, кад их затресе,
»једом би сухим себе попила,
»како ме љути Загорка вила!
»Ал' коса њена опасти мора,
»оголит' вила словенских гора!
»Чу ли ме, војно, невеста проси:
»Храм нек се диже на њеној коси,
срежи је, скоси!«
‚Нека ти буде! Не треба кедра!
‚Дрешите шајке, стерите једра,
‚секире бритке дижите горе,
‚нек пада дȳбље словенске горе!‘ —
Шајке се дреше, једра им пупе,
носе их груди дуждеве љубе;
стигоше шајке, секира звекну,
јауком силним гора одјекну,
дивови горски, вечити дуби,
падају у част дуждевој љуби,
падају с брда, падају с дола,
са дубом јела, с бором топола:
Гора је гола.
По голој гори сам север душе.
Од зимне влаге, од летње суше,
голи син горин, жељан слободе,
ил' води паде, ил' копном оде.
Са верним ножем, са диљком дугом
бори се један са турском кугом;
а други синак Загорке мајке
по мору гони дуждеве шајке,
по мору гони, у море рони,

у туђу службу, тужан, потони,
дуждеву позну натрашку киван,
свети се синак јуначан, диван,
оружјем туђим, у туђу славу,
али крвнику задаје страву:
Бије на Вису оклоп — авети,
мајку си свети.
Ал' има л' славе рођеном робу?
У прегалачком, чиломе добу
слобода само срамоту пере,
слобода дела, слова и вере;
њоме је само крв проливена
јуначке браће благословена,
њоме се старе видају ране,
њом ће и робу сунце да гране,
њоме се давна освета свети,
њоме се рâвне кршне врлети
до родна поља, до сиња мора,
њоме се дичи слава нам скора,
Црна ни Гора.

* * *

С оглавља бујног приморке дивне
стресо је замах секире кивне
семење зрело. Северни ветри
понели су га на зрачни недри,
просули су га по Црној гори.
Из тог семења никоше бори;
ал' нису бори што дужде мори,
већ јунак живи, жив да се бори.
А понајдраже вилино семе
с Његуша диже до неба теме,
с висине своје простире гране,
све би да српске закрили стране

народни првак, миљеник вила,
кршева црних господар бели,
великом добу патражак вели
малог Данила.

* * *

Никшић се предо. С никшићка поља
новог му цара преноси воља
до крајних гора, до мора сиња,
до Плава равног и до Гусиња,
до тврдог Бара, шехер Улциња.
Море је пукло. Вила се буди,
валовите јој предишу груди,
буновним оком у чудо гледа,
где диван јунак на коња седа;
коњица белог у море гони:
‚Поморко вило, негдања срдо,
‚ево ти, љубо, знамење тврдо:
‚Из крвног роја светог ми боја
‚слазим у крило сланог ти споја,
‚њиме да сперем јада нам двоја, —
Моја си, моја!

Да ли потон'о сунчани жаре,
у издисају последња гледа,
по мору пише дугине шаре?
Или се вила зажари бледа,
процвета лицем, очима сину,
осмејкујућ' се горином сину?
Вила се смести блажена лица.
Ал' црно јато од оклопница,
кивних му срећи, јунаку прети,
да ће му љубу силом отети.
Вила се њима грохотом смеје,
побратим јуже по мору веје,

валовите јој помиче скуте,
ко љуске баца ђемије љуте,
оклопнице су морем просуте. —
Вила се смеши; скровитом луком
јунака тражи пенастом руком,
глади га руком, збори му муком:
»Не бој се, драги, ево ти жене,
»не бој се војно, ево ти мене,
Анадјомене!«

»Панчевац« календар 1879.

ОМЛАДИНИ НА ЗБОРУ.

Добро се нашли у младом жару,
добра ви срећа, срећан ви рад,
народу своме, патнику стару,
несамртности символе млад!

Чудне ми мисли надимљу груди
гледајућ' умом скупљене вас;
иза сна тешка к'о да се буди
обамро неки прежаљен глас.

Из тога гласа као да ничу
зборова старих ликови сви,
над вашима се главама стичу,
да виде шта сте, што ће те ви.

Видим и живе, видим и мртве,
прегор'о сваки живот је тај,
све су то борци, све су то жртве,
и ако није крвав им крај.

Сваког их лепа занела мис'о,
све је на свету жртвов'о њој,
само је њоме живео, дис'о, —
суст'о је свети спремајућ' бој.

Ал' прође бојак, препукло копље,
јуначка воља саломљена:
Остаде Призрен, остаде Скопље,
остаде Босна заробљена.

Мале се душе препале живо,
Из међу вас већ попује брат:

»Народу свом сте чинили криво,
»никакав народ није за рат.

»Моја се њива раширит' неће,
»кад Бошњак више не буде роб.
»Хоће л' слободе, нека се креће.»
Тако вам нови попује поп.

Не видим њива да му се шири,
Бошњак и Ера робују још,
али се шире многи шешири,
под њим' се мозгу збегава кош.

У кош се свака летина стекла,
зелена жетва, род је то »нов,«
па се зажегла, па се запекла,
хоће да танки запали кров.

Видим их где се мед вама боре,
кошева својих нуде вам штед,
и онај гледа, над вама горе,
ликова зрачних блеђани ред.

Гледа их она скупштина стара,
над вашим радом болећи бди,
гледа вас, хоћете л' примити дара,
хоће да види шта ћете ви.

Да л' ћете примит' на плећа млада
презрелих племена недозрелост,
уредбу нову светскога рада,
словенском свету бачену кост?

Скупштина зрачна чисто вас пита:
Ко за слободу проклиње бој?
Да ли што хвали власт динамита,
завере мучке паклени строј?

Гледају слике, очи им стале,
да ли су живет' имали ком?
да ли су били само будале
жртвујућ' себе натрашку свом?

Ал' ви сте Срби, срце вам плану,
одозго га је зажег'о плам;
на томе сјају, на томе дану,
збор онај зрачни потавни сам.

Утешен оде. Болима рода
натражак дични чува још лек.
Пропасти не ће српска слобода,
Нису бадава патили век!

Добро се нашли у младом жару,
добра ви срећа, срећан вам рад,
народу своме, патнику стару,
несамртности символе млад!

»Јавор«, 1881.

ПЕДЕСЕТА

Побри Змају-Јовану Јовановићу

Да л' те, побро, хвата сета,
што ти дође педесета?
Је л' ти за то коса рећа,
јеси л' за то лица блећа,
је л' ти за то брига већа?
За то л' снага уморнија,
за то л' мис'о суморнија?
За то л' срце тврђе бива,
за то л' санче грђе снива,
за то л' црња машта жива?
За то ли те хвата сета
што ти дође педесета?
А што да те хвата сета
што ти дође педесета?
Ако ти је која мука,
твоје срце само кука
што ти народ мори брука.
Чисто гледам где се, друже,
твоје душе сузе гуше,
чујем речи како туже:
»Све што жељах, све чим диса',
»све што певах, све што писа',
»што бисером срца низа',
»једна клетва све зар збриса?
»Све што народ проли крви,
»зар беснило једне стрви
»све да сатре, све да смрви?
»Ох, зар тако да се свети
мени годак педесети?«

Ал' не пусти ни тој сети
да ти гаси пламен свети
у твој годак педесети.
Не малакши, ој, не клони,
терај очај, тугу гони,
у болу ми не утони!
У болу се бисер ствара,
мач се кује посред жара,
робље диже и обара
и престоле господара.
И та ће нас проћи хајка,
сва ће мука, сва ће вајка
новој слави бити мајка.
Оживеће све што суста,
облачина минут' густа,
малаксаће обест пуста,
а твоја ће певнут уста;
Per angusta ad augusta!
Што се, побро, на те слета,
што ти души, срцу смета,
невоља је целог света.
Немој да те хвата сета
што ти дође педесета!

У Новом Саду, 20. новембра 1883.

СВИРАЧИЦИ*)

Кâно у твоје сестрице Зоре
што рујни прсти зрацима горе,
кад с кршне горе обасја море:
Тако се роје у твојој руци
небеског раја вилински звуци
те са звијезда слијеђу нице,
кад прсти твоји дотакну жице.

* * *

Али с небеских ледних висина
на срца твога слетивши жар,
ужду се огњем земних милина,
чарајућ' тебе свлада их чар.

*

Из њих ти слика за сликом ниче,
ничу ти машти снивене приче,
сваки ти личе срећу прориче.
Жеље те милих твојих не штеде:
»Де ово сестро!« — Дела, дијете!«
Прсти ти вољно жељама сл'једе,
ал' душине очи у слике гледе.

*

Стадоше очи, засја се зреник
у тој су слици сви твоји сни:

*) Та песма није још нигде штампана. Тада кад је написана, била је намењена »Црногорци« под уредништвом пок. Јов. Павловића. Ал' није допустила — »цензура«, — јер »Свирачица« је тадашња црногорска кнегињица Милица, а сад Њено Императорско Височанство Велика Кнегиња Милица Николајевна.

Издавач.

Под златним в'јенцем поносни женик,
свијетла си му невјеста ти.

*

Да л' је вијенац моћи и власти
ил' је вијенац славе и части,
јуначке муке, витешке страсти,
што ће г' обасјат' млађани крас ти, —
можел' ти слика, дјевојко, каз'ти?
Но ти се за то не бринеш млада,
само нек' твојим срцем овлада.

*

Ал' који влада зна и да страда,
и муке живе доведе власт,
све су милине претече јâдâ,
а за горчином долети сласт.

*

И мој се поглед, хоћул' ил' не ћу,
отима твоју видјети срећу.
Године лете и долијећу:
Ти си већ мајка кољену трећу.
У милине се болови плећу
Унуци твоји у бој се крећу.
Бојиште видим; сред бојна рова
ти си нашла, Косовка нова,
лијека посеć' и благослова.
Слика је ова чуднога кова
по њојзи пишу нечитка слова:
Да л' Косовка тек, ил' и Ниова?

*

Стегла си срце, не смје да жали,
питаш је л' само народу спас?

Јесу ли живи? — Јесу ли пали? —
До тебе није још доша' глас.

*

Ох, немој даље. Загорко вило,
на слике стери бијело крило,
на главу њојзи бијеле руке,
слике јој опет стопи у звуке;
ал' не дај ни звуку да јој се изда,
не дај да јој се, болећа, чиста,
у дивном оку суза заблиста!

*

Слике су твоје оку лијепе,
срцу и души мио је звук,
ал' за те зебње, ал' за те стрепе,
од сваког звука лакши је мук.

*

Ал' што ја рекох, што ја изусти'?
Не слушај, вило, ријечи пусти'
разагнај облак даљине густи,
пусти јој слике, звуке јој пусти!
Срећа јој цвијет што чека росу,
јуначка крвца по њој се просу,
од оте росе животне, скупе,
пупољци среће на ново пупе;
српске се горе под њом кријепе
те новом славом дивотне трепе,
од оте зраке очи ми сл'јепе.

*

Ал' нек осл'јепе: Док таке руке
небеској свирци подижу храм,
више вриједи слушат' им звуке,
но сунца вјечни гледати плам.

На Цетињу, 1884. године.

ОЈ, АВАЛО.....

Ој, Авало, горо сива,
зар ти није срца жива?
Зар у тебе очи нису
на том вршку, на том вису?
Ил' те какви јади тиште,
ој, вјетрова вијалиште?
Је ли спомен твога Порче,
што га вис твој одњегов'о,
и на теби то његово
порушено старо дворче
што ти тврдо срце горче?
Мани мртве мирном станку,
остави их вјечном санку,
покри спомен маглом сивом,
тешко мртвом, благо живом!
Пробуди се, др'јемни висе,
разведри се, разбери се,
па погледај низ те низе,
по том српском св'јету л'јепом, —
благо видном, тешко сл'јепом! —

Са висине нешто сине;
сунце сједа, гора гледа.

Планине су виловите,
вилама су видовите:
гора види све што вр'једи,
куд погледи, иде к ср'једи;
не слуша их како зборе,
но гледа их како творе,

она мотри доле, горе,
у тамнице и у дворе,
испитује души споре,
срце тражи, неће коре.

Ој, Авало, де ми кажи,
нађе л' што ти око тражи?
У срцима што ти глêду
показују све по реду,
сваку жељу, сваку миса'
што им на дно Бог уписа,
што ли ти се могло касти?
Да л' горчине, да ли сласти,
питомине или страсти?
Да л' врлине или гр'јеси,
да л' прегори или б'јеси?
У власника и у роба,
да л' је покај или злоба?
Видје л' цв'јеће ил' стијење,
нађе л' порок ил' поштење?
Видје л' људе ил' утворе,
ил' небојше ил' удворе?
Нађе л' свуд бар српске св'јести?
Ој, Авало, нагов'јести!

Сунце сјело, ноћ се нагла,
на Авалу пала магла,
горино се склопи око;
видјело је доста, много!

Са висине са планине,
кроз маглу се чује сиву:
»Благо мртву, тешко живу!«

А у гори нешто збори,
ка' немушти језик шушти,
у шипрагу, у проц'јепу:
»Тешко видну, благо сл'јепу!«

»Црногорка«, 1884.

ЕПИЛОГ

који је говорила госпођа Мила Павловићка (као Даница) на свршетку треће представе »Балканске Царице« у Подгорици, 3. јануара 1885. г.

Из Мораче, гроба течна,
ја васкрсох у час ови;
из духова св'јета вјечна
са мном ничу благослови
мом пјеснику, моме творцу,
прегаоцу, дичном борцу,
владаоцу, Црногорцу.

* * *

Мој пјесниче, Господару,
хвала теби на твом дару!
И да није друго ништа
створила нам твоја машта,
из вјечнога боравишта
имала бих доћи ра'шта!
Ал је рука твоја моћна,
твоја брига дневна, ноћна,
оживјела народ ови:
За то теби благослови!

* * *

Поздрав теби мој пјесниче
покојнијех од јунака,
по мени ти вјечност кличе:
Нек ти воља буде јака!
Порука ти с' оног св'јета:
Бери цвијет, докле цвјета!

Не остави дјело свето
започето, недочето!

* * *

То те моле, то ти ишту
погинули на бојишту,
моли ти се из дубина
сјен блажена Даничина,
свијет они, свијет ови,
и унуци и дједови,
моле ти се свети крши:
Доврши га, ох доврши!

ЗА КНЕГИЊИЦОМ
МАРИЈОМ НИКОЛАЈЕВНОМ

»... Человѣкомъ не возможно видѣти...«

Ма што да зборе злогуци гласи,
умрла н'јеси, одлетјела си.

Душа је твоја, небеска тица,
из трошног легла
у вис потегла,
одлетјела је пред вјечни пр'јесто,
оста тијело, празно гнијездо.
Ма што да зборе злогуци гласи,
умрла н'јеси, одлетјела си.
Што мари душа, нека се вазда,
разлазе црна гнијезда празна
у свог начела градива разна,
из којијех их свемајка сазда:
Никла јој крила, не треба гн'језда
она је сада сјајна звијезда.
Погледу мутну свијета б'једна
скривена вјечно и недогледна,
али је слуте, али је виде,
којима с' овдје од срца киде.
Ма што да зборе злогуци гласи,
умрла н'јеси, одлетјела си.
На дуги доглед жалости црне,
с највишег неба даљине крајне,
зрак ће се вјечни те зв'језде сјајне
до њине душе тјешно да врне.
У црног јада ноћи нијемој,

кад вјечна тајна тишином плови,
по васељени блудећ големој,
дуси ће чути разговор ови:
»Бесмртна душо, што ти је било
»те нам те лако однесе крило?
»Што смо ти криви ми јадни живи,
»да ти се небо прерано диви?«
‚Оче и мајко, брато и селе,
‚милости веље ваше ме смеле,
‚жељах уздарје вама од среће,
‚милости тражих љепше и веће;
‚ал' што их жељах, на земљи нису,
‚пођох их наћи на овом вису.‘
»Па да ли нађе, душо звијездо,
»жељу ти жеља пред вјечни пр'јесто?
»Је ли ти вољан Господар неба?
»Како те пази, како ти тепа?«
‚Кад бих вам рекла како сам св'јетла,
‚свака би душа амо потегла,
‚отресла вољна сав земни јад.
‚Ал' за годином година сл'јета,
‚брзо ће проћи стотина љета,
‚дођ' ћете и ви, имате кад?

Њеном Царском Височанству
СТАНИ НИКОЛАЈЕВНОЈ
Војвоткињи Лајхтенбершкој,
Кнегињи Романовској, *)

у споменицу.

Слети се Сјевер са неба сива,
додијало му живјети сам:
Сунчева њега ужди одива,
дивоте њене мами га мам.

*

И задоби је. Што ће да бива?
Да ли ће дива да стопи плам?
Или ће Сјевер пламен да скива
у драги, сјајни, вјечити кам?

*

Нека се њина споји врлина,
нека им вјечна буде милина,
једно су другом небески дар:

*

Па ће да слети с виших висина
благослов и на милог Ви сина,
Сјевера снага и сунчев жар.

Нова Зета, 1891. свеска II. (фебруар).

*) Сад се већ, развенчана од првог мужа, преудала за великог кнеза Николаја Николајевића. Издавач.

ЛАЗИ КОСТИЋУ*)

Један Црногорац пош'о у свет бео,
Па га пут овуде крај мене нанео;
Тражио, ме, наш'о, па ми одма каз'о:
»Поздравио т' они, што се зове Лазо«.
Мило ми бејаше — а и како не би —
Да чујем о свима, да чујем о теби.
Питам га за сваког, он о сваком вели:
»Сваки те поздравља и срећу ти желе«.
Кад сам га упито: шта ради Беара?
Он обори главу па ми одговара:
»Илија Беара? они чојек божи,
Сам свој живот скрати и у смрт уложи«.
Заћутасмо оба; врло ми га жао,
А свак ће га жалит', који га год знао.
С њиме сам се позн'о — то одавно беше —
Кад но Невесињци крвав бој почеше.
Од првога дана пријатељи ми смо,
Док се ето навек растанули нисмо,
И тај живот људски, — ах тај живот клети —
Кад год хоћеш, свагда, можеш га узети.
То је као пена, као кап од росе,
Не питају куд ћеш — таласи те носе.
Али зашто, зашто пре суђеног сата
Ништавилу вечном отварати врата?
Живот и смрт, двоје, ништа нема треће —
О, добри Беаро, уде ти си среће!
Безазлен и скроман сваком беше мио,
И Миљанов Марко с њим се братимио.

*) Мислим да би ова збирка била крња без ове песме чика-Љубине, исто као што ни збирка чика-Љубиних песама не би била потпуна без отпоздрава Србу. Издавач.

Родољуб је био — та ти си га знао —
Сто живота он би за свој народ дао;
Друг у друштву добар, шалио се радо,
Но кад-кад у неку он је тугу пад'о.
Јунаштво се зове у опасност ићи,
Ал' како се зове: руку на се дићи —?
Има човек често и такових дана
Када је јунаштво побеђ' са мегдана.
Је ли живот ништа? гроб је ништа веће —
О, добри Беаро, уде ти си среће!
Животи су нешто — бар варнице мале —
Оставимо мртве, живи бога хвале.
Кад сам у животу, хоћу да ти с' јавим:
Здраво да си, Лазо, под Ловћеном славним!
У тим планинама заједно смо оба
У друштву провели оно ратно доба.
Гледали јунаке, ка' у старом веку,
Како лете, кликћу, како главе секу;
Гледали бојеве од Зете до Лима,
Славили победе — слава нек је свима!
Дим пушчани беше од Пиве до Бара,
Крваво је текла Бојана и Тара.
Дивисмо се диву — малој Црној Гори —
Каква чуда чини и како се бори.
Сећасмо се Троје, Косова и Шпарте;
То су ретки дани и за ме и за те.
Колико си пута — памтиш успомене —
У по тамне ноћи пробудио мене,
С радосним ускликом, с депешом у руци:
»Победа, победа, свуда беже Турци!
Код Бара и Ниша и око Балкана,
Свуда свиће зора, зора срећног дана.
Руси се примакли близу Цариграда,
Нема више раје, слобода свуд влада.«
Е тако је, Лазо, врло често било,

С Русима до зоре рујно с' вино пило.
Звонила су звона, пушке се мећале,
Химне црногорске и српске певале;
Под сваким шатором и на свакој страни
Орила се песма: Боже, цара храни.
Ал' било је доста и претешких дана
Кад сретасмо војску бесног Сулејмана.
Кроз сву Црну Гору прелетеше звуци:
»Ко је Црногорац! ево мрки вуци!«
Иза сваке стене оживише чете,
Сва се Црна Гора слеже око Зете.
Сећаш' ли се, Лазо, сећаш ли се, бане,
Како соколови своје гњездо бране.
Четерест хиљада кад на Острог груну
Десетина гони по стотину пуну.
Оне тврде стене крај Зете ломе се,
И Васиљу светом кивот се потресе.
Гледали смо ране, када бој замукну,
Ал не чусмо нигда да когод јаукну.
Данас свуда мир је, нема нигде војне,
Обешене о клин стоје пушке бојне.
Свршила се борба са победом славном,
А ти, Лазо, опет на Цетињу равном.
Високе планине привлаче песнике,
Свију догађаја најбоље веснике;
Што певају прошлост, будућност проричу,
Угњетеном свету слободу обричу.
Године су прошле видели се нисмо,
Нити један другом написасмо писмо;
Ал' сам ти желео, па ћу ти и рећи:
Да нам дуго живиш у здрављу и срећи.
Поздрави ми прво — ал ко ће да броји!
Сви сте мени први и сви сте ми своји.
Кад си сада тамо, у том чудном створу,
Поздрави ми целу, целу Црну Гору.

»Јавор«, 1889. **Љ. П. Ненадовић.**

»СРБУ«

(Отпоздрав Љ. П. Ненадовићу)

Благо теби, Љубо, благо теби, Србо,
извор ти се, вићу, још није исцрпо:
А бога ми, Србо, а бога ми, Љубо,
и ја бих се у том извору окуп'о,
под сиједу главу што ти срце млади,
што ти горку јаву сневалицам слади,
д' ако ми се бриге преруше у миље,
а на мјесто драча да ми ниче смиље,
по толикој жучи капља меда кане
сред поноћи црне да ми зора сване!
Благо теби, Србо, благо теби Љубо,
И ја бих се у твом извору окуп'о!
Кад се сјетим, друже, оних дана славни',
невоља ми наша још више потавни:
Тад ми бјеше дивна и јуначка мука,
сад, што неки славе, чини ми се брука.
Ми гледасмо живе соколове лете,
кад кренуше браћа Косово да свете;
што неслога бјеше учинила јада,
слога бјеше прегла да јаде савлада,
та косовску бруку може да надјача
тек слава крвава Србинова мача.
Ко би тада река' и помислит' смио,
да је тада народ крв залуду лио!
Није има' рашта ни прескакат' плота,
та Косово Србу сад није срамота,
никад није Србу славе било веће,
од цара Лазара камо љепше среће!
Благо нама, Србо, да вења весеља,

Дочекасмо зору својих живих жеља!
Ми смо овдје прости, чудних смо навада,
ми славимо само, кад Србо надвлада,
Грахове славимо и цареве Лâзе,
не свикосмо јоште славити поразе.
У низину вашу с нашег виса крену'
— зажелих се видјет' питомину њену, —
сред студене зиме, из топлога врела
твоја ме је пјесма на том путу срела.
Али на том путу, мразом обасуту,
И невољу видјех невидовну, љуту.
Тек убаву стигох ћесареву граду,
прсну глава сину ћесареву младу!
Од како је, веле, поља и висина,
ниј' у цара било мудријега сина;
уз умове прве он се више дига',
и од круне сјајне милија му књига.
А када му мртвом отворише главу,
да л' чујемо варку, ил' истину праву?
Баш иста му књига немилосно суди:
»Такав мозак бива у сметених људи«.
Тако њему суди наука му славна —
Царевићу јадни, науко кукавна!-
Боже, ти му прости, не суди му строго,
Ти га тако створи: љубно је много.
На повратак мишљах већ у овом даљу,—
ал' додија круна Србијину краљу:
Са главе је скида, па је сину дава,
развјенчава жену, сам се развјенчава.
Које су га стигле невоље и клетве,
те га зазор хвата од круне свијетле,
Од круне свијетле, што свјетлија није,
са које га горка опомена бије?
Ох, када би мога' са круном да скине,
и све оне гр'јехе, с којих народ гине!—

Пред сина је клек'о, у себи је рек'о:
»Опрости ми, сине, ево ја утеко'!«
Кајању је доба, велике су пости:
Ако можеш, и ти, народе, опрости!
Баш и кад би мог'о судити му строго,
смета' му нијеси: зборио је много.
Све то сретох, Љубо, на овоме путу,
при жетви сам судбу затекао љуту,
немилосну судбу, што под ноге баца
круне и оглавља земних владалаца.
Благо нама, Србо, вељу ти опета,
наше цартсво није од овог свијета

У Сомбору, 23. фебруара 1889.

ЈЕДНОЈ СРПКИЊИ У СПОМЕНИЦУ

Што ми перо слова точи,
　　црна слова, црно лане?
Чим их глену твоје очи,
　　све ће то да плане.

У Каменици, 2. августа 1891.

Гђици ЗОРИ В. У СПОМЕНИЦУ

Драга Зоро, зоро моја бела,
још те мајка није ни понела,
ја сам тебе већ »љубио« живо,
многу ноћ сам тебе очекив'о, —
а како те сада ја љубио не би',
како не би' попевао теби,
кад си така поникла из мрака,
чедо росе и сунчева зрака, —
диве ти се ђаци мојих ђака!
Драга Зоро, зоро моја бела,
ја те љубљах пре твога почела.

У Сомбору, 4. јануара 1892.

Госпођици
Л. Д.
(Ленки Дунђерској)*
у споменицу.

Свет је сваког пун створења,
једном цвећа, другом стења,
једном жетве и кошења,
другом жеља и прошења,
Теби младој младожења.
Али кога мајка роди,
те му судба тако годи
да је вредан тој дивоти?
Избери по милој вољи,
ал' остане л' који бољи,
боље ножем тог закољи,
кад му живо срце преби, —
куку Теби!

* * *

У дубине морске тами
многа капља тужно чами,
вал је зове, зрак је мами,
свака рада да се диже
те да стиже сунцу ближе.
Ал' тек она светла бива
што с облака падне сива
па је сунчев плам целива,
да се засја и прелива
на дивоту света жива.
Тако су и просци Твоји: —

*) † 1895. лицем на Аранђела Михаила, свој рођен дан.

Ко да бира ко да броји? —
Кога такне Твоја рука,
око Твоје ког просука,
биће вредан тога струка,
тога лица, тога гука,
тих милина и тих мука,
биће вредан, како не би, —
Благо Теби!

* * *

Благо Теби! Шта ћу више?
У ту ми се жељу збише
све остале жеље веље,
свака радост, све веселье.
За ме нема те милине;
и кад ми се магла скине
заборава и тамнине
са младости и давнине,
то су само пусти сени, —
куку мени!

А што кукам? — Да сам и ја
у том јату челебија,
око Тебе што се вија,
па да ме се, у тој чети,
Твоје срце само сети,
кад инамо куд одлети, —
тад би било куку-леле!
све би муке на ме селе.
Ал' овако, све једнако,
док се млађем пехар пени
те му збори: »Жен' се жени
докле ти се свет зелени!«

ја, осаман у селени,
од јесени до јесени
певам срцу: мирно вени! —
Благо мени! —

У Крушедолу, 1892.

»Нада« 1894.

О ПРОСЛАВИ БРАНКОВА »ЂАЧКОГ РАСТАНКА.«

Јутрос, баш у разданак,
буди ме галама:
Славе »Ђачки Растанак«,
»песму над песмама.«

Јутрос, баш у разданак,
зла ме слутња слама:
За што »Ђачки Растанак«
Песма над песмама?

Заноси л' вас горски хлад
оног Стражилова,
Где се Бранко зелен, млад,
жића наживова?

Или вина пуни »ћуп«,
или »цура мала«?
Или оно »опа цуп«? —
Све је то тек шала.

За коло је големо
срце вам запело,
што га игра колено
Душаново цело.

Што вам је угодио,
ни то није порок,
ал' што је погодио,
што је песник пророк!

Погледајте около
и десно и лево,
дивни сан се доконо
што га Бранко снев'о.

Србијанци исти ти,
исти »огањ живи«
— На кров ће им избити!
»Ко им се не диви?«

Нема лепшег устава
од кад људи тубе,
Белгија је сустала,
Енглези се губе.

»Тврди« Бошњак патио,
догореле зубље:
У коло се хватио,
ал, браћо, у шупље.

»Хрвећанин« увире
у словенско море,
њему Рачки умире,
а Рацн га море.

Црногорац царује
јуначан и радан,
судбина му дарује
песму, кад је гладан.

А да ли је »мали цар«
још рода вулканска?
Знам да му је жена бар
»Царица Балканска«.

Неки други пливају
низ »Дунав« и »Драву«,

који је још имају
подигли су главу.

Благо теби, весела
Србадијо млада,
Кад ти није пресела
свакоја парада.

Прошао ти вазданак
у самим славама:
»Ђачки« ти је »Растанак«
»песма над песмама«! . . .

У Крушедолу, у очи Сретенија 1894.

(»Стражилово,« 1894. бр. 10. стр. 147. 6. марта)

»ПРЕРАНО!«

Тако ти треба! Жељан си неба
Похит'о тамо, веле, »прерано«,
а ниси чек'о мирно, смерано,
бројећи овде часове горке,
да лепо сазреш, к'о грозд за чворке;
ил' док те снага не прође мушка,
да с гране паднеш, к'о гњила крушка,
па да те дерлад ногама ћушка!
Каква красота, каква дивота!
Ал' ти се »прерано« лиши живота.

Но свака друга да ти је проста,
ал' какво Српство за тобом оста!
— И ако мислим, кол'ко сам те чит'о,
да се баш ниси за њега кид'о,
ипак му ниси био ни студан, —
тек што си очи склопио трудан,
синуше роду срећини зраци,
несташе распре последњи трази,
ускрсну Српство у пуној снази,
ускрсну Српство у »шупљој фрази«!*)
Штета што ниси видео ни то,
ал' што ћеш, кад си сувише хит'о.
»Прерано!« цвили сва ова књига,**)
ал' то је теби девета брига,
»прерано« нама, ал' теби »стига«.
Ти си пребол'о све људске страсти,

*) Види београдске »Мале Новине« бр. од . . . . . и — gut Ding braucht Weile — ауторов исправак у главној скупштини »Друштва св. Саве« у Београду. Ур. »Дела«.

**) Т. ј. Споменица Војиславу Ј. Илићу којој су горњи стихови били намењени, али не суђени. Види о томе писмо песниково уреднику »Дела« у књ. VIII-ој год. 1895-е стр. 25—30. Издавач.

ти си прегор'о земаљске сласти,
бол и милину, јунаштво, страву,
љубав и вино и српску славу,
дољубак'о си, допивничио,
докосовао, досливничио,
над нама летиш диван и чио,
није ти стало, сенко нам драга,
што те славимо — за врућа трага.

У Крушедолу, на Усековање 1894.

ПРОЛОГ ЗА »ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ«.

На Ловћен гледах, у сну, с Цетиња
пун зазора, ка' негда, дјетиња.
Испитљив, ал' у смјерној молитви,
прозборих оној светој колиби:
»Пјесниче, друже, душе, што ти би
те тамо попе свог тијела прах,
у громове, олује, град и страх?
Нијеси л' зар свог праха био сит
опростивши се земне трпије,
но, попут праха оца Србије,
у душе своје уплете га нит?
Зар праху да се душа поклони
у самртни у час напокони,
те да га дигне собом узгори
да опроштају час не ускори?
Ил' тајне те што покрива твој хум
разумјет' не ће никада наш ум?
Да л' за то прах свој попе на тај ком,
да с њега гледаш душом жалосном,
гдје племе твоје спава мртвим сном?
Па реци, нагов'јести, дај ми знак,
што видиш отуд, свјетлост или мрак?
Видиш ли врага, оног старог, твог?
Једва га видиш, сломио га Бог.
Бињиши су му сад крпетине,
а мач и круна подсм'јех свјетине.
Ал' многи други створио се враг,
час ту, час тамо, свуд му видиш траг.
Има их грдних, има вијених,
има их голих, има кићених,

час мислиш није никакав им број,
час навале к'а љутих зоља рој.
Ал, који је, у врашком сјемену,
најжешћи крвник твоме племену?
— — — — — — — — — — — —
На Ловћен-капи замагли се храм,
облачак над њим, црни један прам,
сијевну муња по том прамену,
ка' да су слова у том пламену,
лијепо читам што ми пише плам:
»Док на ту земљу ови стоји кам,
најцрњи враг је Србин себи сам!«

У Сомбору, јануара 1902.

ЈЕХОВА

Јосиф Киш*)

(с мађароког)

I

Прошао сам света, сад плови, сад језди
на жарком југу молио се звезди,
са жуте Тисе расцветаног брега
скитачка жеља одагна ме прека:
По Италији, руже до колена,
крај мора сиња, крај дивних промена.
ал' шта су шаре, милодуси, цвеће?
К'о лаки облак што небом пролеће
један ће часак све то сломит' кивно,
не оста ништа — одвећ беше дивно.
К'о сан јутарњи, и из моје душе
сунчаног југа спомени се суше,
малакс'о занос, сваки зрак му суст'о,
све је то време избрисало пусто. —
Једна се само слика камена
у души ми сачува стамена.
Гледам га, лик се са мном стопио,
а теменом је облак пробио.
У свету стоји том инокосан,
мргодан, тврд је, го, ал' поносан;
дубоко су му ноге зариле,
у шипраг се, у шљунак сакриле,
од памтивека што се ваља са њ,
та он је грому вечни наковањ.

*) Kiss József Összes költeményei 1900

Ти шљунци су му деца, па опет
сасвим је, сасвим други њихов свет.

*

Где видех то? на копну? на мору?
У тучу ил' у белу мрамору?
Те руке мах, ту муњу из ока
љутину ту са чела висока,
јел' Анцело тај лик преложио,
под сводом Светог Петра? О, не не,
то душа моја виде много пре,
а ту сам га се само сетио
када је на ме у сну слетио.

II

Ал' наш ми сада на ум пада крај,
у нашем селу лик је ник'о тај:
Поносно главу дизао би стару,
полако гредућ' у мрком талару;
у страху пред њим бегали би ми,
дечурлија што улицама ври,
ко врапци у грм испред буљине,
ил' кад се збију од олујине.
Притискује га лета стотина,
ни стота га не сагну година;
к'о жива прича покривена тамом,
незнана ником осим њему самом,
тек слутити духа му мога лет,
разумети га није мог'о свет.

*

Чувена мудрост беше старцу том
ал непознат му завичајни дом.
Говоркало се, том су запале
све тајне старе, свете кабале;
да хоће само, па, овако стар,
благовати би мог'о као цар.

Ал' завет му је сиромаштина,
кровињара је сва му баштина.
Затече дан га, чим се помоли,
ил' над књигом ил' у богомољи.
Не пита он за ово доба позно,
времена старих језике је позн'о,
калдејски чита, разуме и сирски,
изучио је и старо мисирски,
те кад с' од оних књига отргне,
над јероглифом чатећ омркне.
Ко вино, вели, наука се цеди:
Што старија, то зналцу више вреди.
Једна је мудрост, вера његова!
Једна је мудрост, то је Јехова!
Тај љути Бог у страшном спомену,
четвртом што се свети колену,
његов је бог! Узањ су ницали
за пасом паси, к'о морски таласи,
ко празни гласи, детињи уздаси,
ил' кад би дȳх са стакла збрисали,
све прође, све се залуд негова,
тек два су станца, он и Јехова!
Говорљив није, збиља сваки крет,
над већама му дрема читав свет;
бескрајни простор мисли обасјане,
из ноћи никле, муњом опасане.
Сваког се живог радо клонио
(та и тај свет је њега гонио),
ал где се когод с душом борио,
крај њега ту се одмах створио;
те да би болу свом одолети,
из очију му, пуних слутње ноћи,
на умору би душа црпла моћи,
у бољи живот пре нег одлети.

*

У ноћи би се често будио,
за сутрашњи се хлебац трудио,
преписујућ' на беле листине
старинске вере вечне истине,
завета старог слово вечито,
што га је толко пута пречит'о.
Тај живи извор, навек души смок,
највишу тајну, што се зове Бог!
Како је пишућ цео век свој пров'о,
тако је над њим овладало слово.
Заносио се у то старо доба,
у ону вреву свакојаких злоба,
кад Јехова на земљи беше све,
супарник свак му мор'о је да мре;
тад' мртво слово беше закон живи,
камењем, огњем, ко му се противи,
грешнике пржи огањ осветник,
а палош држи првосвештеник.

III

У заклону те пусте хридине
један је диван поникао цветак,
поточни жубор, ветрић му зачетак,
немаштина и жеље стидиве;
у место росе мраз је њојзи нега,
у место пажње очева јој стега,
ипак одрасла кћи је Јовова,
у незгоди дивота готова.
Набрекла снагом, красна на поглед,
чистота, здравље, миље напоред,
кад иде, лети, све пева на њој,
проговори ли, као звона пој,
пољаном кад зазвони под вече
те рајска крила души подмеће.
Што каже, мудро; лепа мис'о свака,

к'о шарен лептир кад би, крила лака,
огледо се над бистрим потоком . . .
А очи тек! . . Под отим под оком
умукне реч а памет застане,
неиспевана песма настане,
ни слутит' не мо'ш, ако не ћу дођ'
чудноватом ти гатком у помоћ:
Високо сунце и дубока ноћ
погледали се гледом жељаним,
и састаше се станком јединим,
и стопише се стопом вечитим.
Та прича тиња сјајом речитим
— у душу би ти отуд скочила —
у Мирјаминим црним очима.

*

Самоћа јој је душу дојила,
љуљајком песмом је напојила,
у те је песме тајна снага била
у њену зују машта диже крила.
А читати је сама учила,
у том се кришом ноћу мучила;
с листова старих какве књижице
увребала је песме, причице,
по коју реч ил мис'о, мрву, кап,
за душе њене незајазну глад.
а жеднила јој душа, жеднила,
познање жели, наук, преокрет,
утекла би из овог беднила,
у себи ствара читав нови свет,
угодниј', бољи, лепши него јава,
не знаш јел' слутња, ил је песма права.
Једном јој књига нека допаде,
са које некад натпис отпаде,
у њојзи многа прича свилена
— грехота што јој не зна имена —

непрестано је чита, сваки час,
к'о кад певуцаш какав лепи глас,
све то па то, па свагда, узаман,
јер за срце је теби прикован.
У читању што год б' уживала,
на себе све би примењивала:
Час Јулија на Ромеову крилу,
час Кресида на колену Тројилу,
час Дездемона најјаднија жéнâ,
час Корделија а час Имогена . . . .
А кад се какво момче — говече —
незграпном шалом о њу очеше,
увредити је могла ни та није,
сети се само виле Титаније . . .
Така је била, спава и кад бди,
Мирјама лепа, старог Јова кћи.

IV

Јесење вече. С липе лишће пада,
с кровом се прашта ластавица сада,
оста јој гњиздо студено и само,
о, ласто моја, да л ћеш опет амо?
Испод крова кроз окно светли жижак,
по јасици се просуо пламичак,
од њега лишће све трепери златом
светлину даље мрклим носи мраком.

V

Поднимио се, замишљено ћути,
седоглав Јове оком не миче,
неписан пред њиме лист је жути,
ни мастила ни пера не тиче.
Сад узе перо, поче писати;
ал' опет стаде слова брисати;
нека му тоња, видиш, вољу квари,

претеже глава, — напред, орле стари!
И дубље смочи перо, с разлогом,
чека га глава с крупним насловом...
Друга је књига, пророк Мојсије,
тридесет друга глава њојзи је,
кад будеш дома узми писмо свето,
у њему ћеш прочитат' моћи све то:
Где златном јунцу народ клања луд,
а јадни Мојсил куне гњеван, љут:
О мудрости! о вечна лепото!
То беше песник, што је пев'о то!

*

А Исус Навин: — учитељу чуј!
Из окола победе свони зуј. —
А учитељ: — Мој синко, не веруј,
ни победа ни пропаст никоме,
весеља само чујем кликове:
И за чудо, тек исписа те речи,
у ушима му нешто звони, звечи,
тај исти к'о да он сад слуша глас,
што некад беше праоцима спас:
Чудноват шум, к'о нека вика, граја...
Ал стани мало . . не ће бити, аја!
То нису гласи што су некад били,
њих серафими не носе на крили, —
скитачи неки глумци поникли,
у селској кући чергу подигли,
слег'о се народ као да је даћа,
па пљеска л', пљеска, то им је сва плаћа,
па смеје се, па плаче, како кад.
Глумачкој вили благо ли си сад!
Та бука је помела нашег чичу,
ипак под пером још му слова ничу,
па пише, пише, опет застане, —

у души никад мир да настане;
и преста свирка. Ал, у место ње,
заграјаше давнине утворе,
па муче, даве старога писара,
о на што, на што та времена стара?

IV

три красна сина отео му свет,
бар да је смрт, нег живот, живот клет!
Још оном, што је смрћу очи свео,
том јединoм се радовати смео.
А рат, ил' доба, ваздух, нови век,
на прстима што иде, те му слек
тек осетиш, кад земљу потопи
и једва стоје кутњи сводови,
то доба вели старом: падај! мри!
Тај молох му је прождрио сина три:
Ни мисô, ништ' од вере њихове
не пређе с оца на те синове,
а свету везу што премости свашта,
топлином својом сваку кривду прашта,
ту везу, крв, милости вечите
жељезни запон очин прекиде.

*

Отиснуо је у свет сина свог,
на пут му даде: чувао те Бог!
Још деран беше мали син му тај,
ал тако хоће стари обичај,
и никад гласа, никада му трага,
тек једва једном ево писма драга:
»Мој оче, није поуздана вера,
јер овим светом влада само мера.«
А отац на то? Рука његова
на лист написа само: Јехова! —
И опет глас од сина: Драги оче,

пода мном посао велики се поче;
у заседи ме Индијанац вреба,
а сиви медвед*) овуд ноћу чепа,
небо ми кров, а трава пустина,
ал' преда мном се губи пустиња,
под заповеди мојом све се жури,
сад градим насип крај воде Мисури,
прашуме крчим, рушим брегове,
све, оче, то у славу Јехове!« —

*

И више ништа, ни трага ни гласа!
Дорасла деца од другога паса,
заборављен је старог Јова син;
кад, једно вече, селу на мргиљ,
к'о нека слава, нека литија,
ни царска вожња поноситија,
све каруце, па неки арапи,
чуди се село, свет по тараби,
па силне слуге, а народ се гура,
диви се злату њихова мундура.
Пред старчеву су стали колибу,
— Хоће ли стобор схватит' гомилу? —
Господар сиђе с кола, леп ко дан
(препланyо га мало сунчев плам),
а за њим дивна пауница ступа,
лепотица, вереница му љуба;
пред старца ево сретан води је,
а он их чека, руке подиже.
Ал' трже се, дрпће му сваки прст,
на њеним грудма видео је — крст.
»Неверни створе! зајеца равин,

---

* Ј. Киш вели да је то био шакал (sakál), ал' то је јамачно заборавак, јер те животиње нема у Америци. С тога сам га ја слободно претворио у сасвим американског Сивог медведа (grizzly). Прев.

зар, отпадниче, ти, зар ти мој син?
Ти никад не ћеш пређи прага мог
тако се на ме смилов'о мој Бог.«

VII

Да мучан спомен што му душу тре!
Под овим болом стара срдња мре,
а стара рана на ново се зледи,
из ње к'о и пре мрка крв се цеди,
спомен се буди, губи му се јава,
низ руку глава све му малаксава. —
Ах још је им'о, још једнога сина,
најлепши цветак детињих милина,
па велеум, из божјег ник'о чела,
ал' је и њега провалија хтела.
Да сазна свему сврху и почетак,
на науку се дао, на изуметак,
тако је своје прославио име
ал' оном славом од које се гине;
и све је наш'о, тражећ узрок свему,
сам Бог је ост'о недокучен њему!
И однесе га ум у недођин!
Све узалуд, ни то му није син:

*

и једна суза — ретка гошћа у њ' —
из ока му на мрки паде гуњ;
мезимца свог се сећа — малише, —
спомен му давно сузе залише.
Тог није у свет отиснуо зао;
ни једног му не беше тако жао:
Чеперан беше деран, кочоперан,
свог родитеља као препис веран,
враголан, весео, несташан је био,
свако га кара, а сваком је мио,
једва му прошло петнаестак лета,

ал наста прекрет у старога света:
Руше се двори — престоли без госе,
чисте се пушке а брусе се косе,
у роси није, трава је у крви,
и његов деран оде с четом први,
за пушку није био доста крупан,
те о раме му обесише бубањ;
тако је с' боја у бој добов'о,
док зањ не нађе зрно готово . . . . .

VIII

Догорела је свећа, глухо доба,
од црног стењка помрчала соба:
Јов уста стари, а црна му сенка
и слабу жишку заклони у стењка,
— Мирјамо! — шапће, драга ћери ми,
последњи ти си зачин вери ми,
ода зла тебе небо закрило,
Рафаило те чув'о, Гаврило,
а оклопничке чете небесне
одбијале ода те снове зле,
аветиње, вештице, утворе,
да мојој малој свест не уморе. —
Усекну свећу, плану јој пламичак,
завири гла̀ди у тајни крајичак,
где на перини Мирјама почива,
ко месечина кад по цвећу снива,
ил с' оног света дивна слика нема, —
ал' место пусто, Миријаме нема. —

*

Но гле! на стоцу, покрај постеље,
надрљан бели листак, од ње је;
понегде слова сливају свој трак,
од Мирјаминих то је суза траг.
Надрљан листак, збрка порука,

(полудела је, јадна поруга),
те судбина, те клетва очина,
дошле јој, вели, виле очима,
па кад је срцем сасвим одмекла,
са глумцима је у свет одбегла!

IX

Ко горски јелен, чувши ловчев рог,
и страшну звизгу зрна пушчаног,
што више плаши но што убије,
усплахири се, дȳх му с' упије,
па звера, њушка, махом полети,
погибли мисли тој одолети,
укопце ловцу.... тако стари Јов.
Ни да је пао на њега кућни кров,
посрн'о не би већма. Страшни мрак
притискује га, пао би наузнак,
јаукнуо би, рикнуо би сад,
ал камо гласа да му каже јад?
И једва дахну: куку! Зар и кћи?
О Мирјамо, о надо, зар и ти?
И зајеца, у горки плач се дао,
ал' не рад себе, ње је њега жао.
А кад се стиша, плач кад престаде,
тад виде да му свега нестаде,
све оде што му душа негова,
тек један Господ оста — Јехова!

*

Из колибе изађе од муке,
те пун душевне свете одлуке
у вис је диг'о главу, небо црно,
и њега Господ у жалост огрно.
Старац је диг'о обе руке горе,
па к'о да слуша и копно и море,
к'о да је Господ посл'о са висина

сву светлу војску својих серафима,
да му сведоче да се навек узд'о,
да никад није вером својом суст'о,
све јецајући глас му се отеже;
по пустој ноћи силно се разлеже:
»ти дао, ти уз'о, Или, Адонај,
наш век је твој, почетак, јек и крај!«

J. J. ШТРОСМАЈЕРУ

о педесетој облетници његова владичанства.

Покрили су твоји дари
сав народни стô:
Ако Бог још за нас мари,
здрав доживи сто.

ИЗА ДРАГИНА »ПОРОЂАЈА«

Коло верних:

Док је нама краља Саше
и краљице Драге,
одбијаће руке наше
од Србије враге.

Коло дерних:

За краљице Драгиње
престала је трпија,
почела је Србија
да се пред њом сагиње.

Глас из даљине.

Постојбина, некад, големака,
сад је земља мазних долевака,
стовариште празних колевака.

ИМНА*)

Србији, за краља Петра I.

Ти, што ведриш са висине,
што облачиш дан и ноћ,
у кога су све милине,
у кога је свака моћ;

што постави »славу« стару,
бадњи дан и чесницу,
клетву даде цар Лазару,
а Милошу песницу.

Боже, што нас некад сломи,
да саставиш на ново,
стару ноћ нам ти затоми,
открн царство даново.

Опрости нам наше смутње,
— откајасмо трпијом —,
Не дај да се црне слутње
зацаре над Србијом.

Нек из мора старих јада
никне бољи нараштај,
Нека снага створи млада
од Србије нови рај.

Нек загрми с нових струна
нове песме силни јек,
од Солуна до Пожуна
да настане и наш век.

---

*) Пропала на моби.

Благослови краља Петра,
    јуначку му храни свест,
снагом једра, умом ведра,
    потомству за приповест.

Сачувај га за час тешки
    кад затреба вођ и краљ,
кад му дедов дух витешки
    с неба твога слети нањ.

А кад сване дан судбине,
    тад не буди, Боже, спор,
нек се бије, нек се гине,
    нек се сврши стари спор.

Погинуле у рај прими,
    над осталим, Боже, бди;
Оним твоји серафими,
    овим слога, љубав, ти!

У Сомбору 1906.

БРАНКО И ВИЛА МУ

Привиђеница

Карловачка пијаца. — Поноћи, уочи Никоља дне 1905-е год. Месечина.

Излази Вила водећи Бранка за руку. У Бранка су везане очи белим повојем.

Вила

Ето, Бранко, сине без родива,
сад се збива твоја жеља жива:
Да по земљи још коракнеш кроком,
да прогледаш још умрлим оком,
да угледаш некадашња места,
мила места са којих те неста,
овај час ти милост божја дала,
не би ли ти вечност олакшала,
жеља ти се извршила смела,
сад погоди, где сам те довела.

(Скида Бранку повој с очију).

Бранко

(Гледа око себе, застане према патријарховy двору).

Аој, вило, и мајко и селе,
ту дивоту, те дворове беле,
ја замишљах у Призрену стару,
ил' у Скопљу, или на Вардару,
лов ловио где је цар ловаца —

Вила

Ти си, Бранко, у сред Карловаца.

Бранко

То? Карловци? Не шали се, вило.
Знам какво је још отоич било, —

па сад 'вако? То не бива лако
том се мора зачудити свако.
Та промена, толика дивота,
то је много за једног живота:
Већ ако нам не ускрсну слава,
народ стек'о новог цара лава,
те ј' у своју државу јуначку
присвојио Срем, Банат и Бачку,
а евовде царске дворе диже,
да је славом песми мојој ближе.

Вила

Земља има истог господара,
истог има краља и ћесара, —
тек имамо другог патријара:
Георгија, Бранковић га роди,
изабра га народ у слободи,
а он роду сад мило за драго,
одужиће, уздам се, занаго.

Бранко

Зар Бранковић? Опет морам рећи:
Што Бранковић онај оте срећи,
то Бранковић овај ће нам стећи. —
Ал реци ми, вило, тако т' Бога,
има л' с киме? Има ли за кога?
Је ли народ сав уз њега прист'о,
не би л' с њиме свету боље блист'о?
Све владике јесу л' му браници?
Пазе ли га млађи свештеници?
Учитељи, писци, новинари,
све што за род и просвету мари,
је л' му све то на помоћи, вило,
је л' му све то души десно крило?

Вила

Много питаш и премного, сине,
час је да се вратиш на висине,
да ти тамо луч истине сине.
А што да ти казујем и слутим?
Боље синко, боље да ућутим.*

---

* Та је »визија« написана по нарочитој жељи и молби »одбора за прославу педесетогодишњице свештенства Његове Светости, српског патријарха Георгија«. Одбор је уз пристанак песников у последњем часу, изменио завршни говор Вилин овако:

Вила

Пођи, Бранко, већ се звезде гасе!
(Чује се иза позорнице песма).

Бранко

Као да чујем будућности гласе.

Хор

(иза позорнице).

»Само слога Србина спасава,«
Бранковићу Георгију Слава!
(За време песме нестане Бранка и Виле).

У осталом, и та песма има свој особити fatum libelli.
Издавач.

ДЕЦА И СТАРАЦ.*)

Деца.

Ходите, господине,
ми смо тако мали!

Старац.

Јест, ал' иду године,
као морски вали:
Чекај, ни по стотине,
видећете, ждрали,
како смо, старотине,
ми тек били мали.

*) Приликом великог детињег весеља у Сомбору, уочи Видова дне 1908.

SANTA MARIA DELLA SALUTE

Опрости, мајко света, опрости,
што наших гора пожалих бор,
на ком се, устук свакоје злости,
блаженој теби подиже двор;
презри, небеснице, врело милости,
што ти земаљски сагреши створ:
Кајан ти љубим пречисте скуте,
Santa Maria della Salute.

Зар није лепше носит' лепоту,
сводова твојих постати стуб,
него грејући светску грехоту
у пепô спалит' срце и луб;
тонут' о броду, трунут' у плоту,
ђаволу јелу а врагу дуб?
Зар није лепше вековат' у те,
Santa Maria della Salute?

Опрости, мајко, много сам страд'о,
многе сам грехе покај'о ја;
све што је срце снивало младо,
све је то јаве сломио ма',
за чим сам чезн'о, чему се над'о,
све је то давно пепô и пра',
на угод живу пакости жуте,
Santa Maria della Salute.

Тровало ме је подмукло, гњило,
ал' ипак нећу никога клет';
штогод је муке на мене било,
да никог за то не криви свет:
Јер, што је души ломило крило,
те јој у јеку душило лет,
све је то с ове главе са луде,
Santa Maria della Salute!

Тад моја вила преда ме грану,
лепше је овај не виде вид;
из црног мрака дивна ми свану,
к'о песма славља у зорин свит,
сваку ми махом залечи рану,
ал' тежој рани настаде брид:
Што ћу од миља, од муке љуте,
Santa Maria della Salute?

Она ме гледну. У душу свесну
никад још такав не сину глед;
тим би, што из тог погледа кресну,
свих васиона стопила лед,
све ми то нуди за чим год чезну',
јаде па сладе, чемер па мед,
сву своју душу, све своје жуде,
— сву вечност за те, дивни тренуте! —
Santa Maria della Salute.

Зар мени јадном сва та дивота?
Зар мени благо толико све?
Зар мени старом, на дну живота,
та златна воћка што сад тек зре?
Ох, слатка воћко танталска рода,
што ниси мени сазрела пре?
Опрости моје грешне залуте,
Santa Maria della Salute.

Две се у мени побише силе,
мозак и срце, памет и сласт.
Дуго су бојак страховит биле,
к'о бесни олуј и стари храст:
Напокон силе сусташе миле,
вијугав мозак одржа власт,
разлог и запон памети худе,
Santa Maria della Salute.

Памет ме стегну, ја срце стисну',
утекох мудро од среће, луд,
утекох од ње — а она свисну.
Помрча сунце, вечита студ,
гаснуше звезде, рај у плач бризну,
смак света наста и страшни суд —
О, светски сломе, о страшни суде,
Santa Maria della Salute!

У срцу сломљен, збуњен у глави,
спомен је њезин свети ми храм.
Тад ми се она од онуд јави,
к'о да се Бог ми појави сам:
У души бола лед ми се крави,
кроз њу сад видим, од ње све знам,
за што се мудрачки мозгови муте,
Santa Maria della Salute.

Дође ми у сну. Не кад је зове
силних ми жеља наврели рој,
она ми дође кад њојзи гове,
тајне су силе слушкиње њој.
Навек су са њом појаве нове,
земних милина небески крој.
Тако ми до ње простире путе,
Santa Maria della Salute.

У нас је све к'о у мужа и жене,
само што није брига и рад,
све су милине, ал' нежежене,
страст нам се блажи у рајски хлад;
старија она сад је од мене,
тамо ћу бити доста јој млад,
где свих времена разлике ћуте,
Santa Maria della Salute.

А наша деца песме су моје,
тих састанака вечити траг;
то се не пише, то се не поје,
само што душом пробије зрак.
То разумемо само нас двоје,
то је и рају приновак драг,
то тек у заносу пророци слуте,
Santa Maria della Salute.

А кад ми дође да прсне глава
о тог живота хридовит крај,
најлепши сан ми постаће јава,
мој ропац њено: »Ево ме, нај!«
Из ништавила у славу слâвâ,
из безњенице у рај, у рај!
У рај, у рај, у њезин загрљај!
Све ће се жеље ту да пробуде,
душине жице све да прогуде,
задивићемо светске колуте,
богове силне, камо ли људе,
звездама ћемо померит' путе,
сунцима засут' сељенске студе,
да у све куте зоре заруде,
да од милине дуси полуде,
Santa Maria della Salute.

САДРЖАЈ.

СТРАНА

Место проговора 3
Међу звездама (Вилованка) 5

1858—1862.

Илијада. А. Куга — Срдња 15
» Z. (390—502) 49
Шести дан 55
На Грахову 57
Сан Хафисов 62
Иза сна 64
Полажници 66
Стари циго 67
Под прозором 70
Све што ми је рекла 72
Виле 73
Снио сам те 74
Голуб 75
Сабља и круна 76
Стварање света 77
Даници 78
Српкиња 79
На искап 80
Љубавни двори 81
Зора и девојка 84
Из Хајнеове »Књиге песама« 85
Што ми вене 87
Срем и Бачка 89
Пушка 91
Под Варадином 92
Гаврилу Егрешији 94
Вече 96
Сан 97
Стогодишњица Саве Текелије 99
Збогом, дико, писаћу ти 104
Снове снивам 105

СТРАНА
У Срему 106
Дакле тако 108
Погреб 109

1862—1864.

Рајо, тужна рајо 115
После погреба 116
Ај, несрећо 118
Коло 119
Ој, та веруј веру мени! 121
У ју—ју—ју—ју! 122
Волимо се 123
Побри Ј. Ј. 124
Сад на срцу 126
Ај, ропски свете! 128
Звоно 129
Објесен 130
Ти и твоја слика 131
Синоћ 132
Анђелићу 134
Срце куца 135
Наше 136
Не гледај ме 138
Опрости ми 140
Љубавна гуја 142
За сестром 144
Рече господ 146
1863 147
Славуј и лала 149
Међу јавом и мед сном 151
Рањеник 152
Љубавни мач 153
Дим 154
Спаваћа песма (Арапски напев) 156
Постанак песме 157
Ђурђеви Ступови 158
Моја звезда 171
У ноћи 174
Мој рај 175
Ој, очима тим сунчаним 177

СТРАНА

Десно крило 179
Срце рече 180
Лице твоје 182
Видим ли те 184
Минадир 186
Последња ружа 190
Прометеј 195
Омладини 198

1864—1867.

Над Костом Руварцем 203
На парастосу Вука Ст. Караџића 205
О Шекспировој тристагодишњици 207
Беседа. Приказа 212
» I. Слава 213
» II. Косово 214
» » Косовка девојка 215
» » Здравица 216
» III. Жртва Шејтану . . . . . .
» » Харем 223
» IV. Клетвин благослов 225
Грахов лаз (Свршетак песме Старога Барда — Стеве В. Каћанског) 229
Спомен Јовану Андрејевићу 231
Певачка имна 233
Певачка имна Јовану Дамаскину 235
Самсон и Делила 237
Спомен на Руварца 262
До појаса 268
Моја дангуба 272

1867—1874.

Ох, жао ми те је! 281
Неверице 282
На парастосу српског кнеза Михаила М. Обреновића III. . 284
На парастосу Јелене Боздине рођ. Белановића 286
Разговор с увученом српском заставом у мађистрату новосадском 288
Јадрански Прометеј 291
Паризу 1867—1870 296
Сужањ 301

СТРАНА

Дон Кихоту 304
Прељубница 306

Песме уметке и ситнији преводи.

Из »Махараџе« 331
Из »Максима Црнојевића« I. Анђелијина песма 332
» » II. Песма образина . . . . . »
» » III. Наданова песма 333
Из »Абдалаха« (Лабулеј — »Даница«) 335
Из »Последњих дана Помпеја« (1859) I. Песма слепе цветоноше 337
» » » II. Вечерња песма часова 338
» » » III. Љељова имна 341
» » » IV. Анакреонка 342
» » » V. Баковске песме слици смрти . . 343
» » » VI. Нидијина љубавна песма . . . 345
» » » VII. Глаукова љубавна песма . . . »
» » » VIII. Како се родила љубав 346
» » » IX. Глауко у туђини 348
» » » X. Песма полазнице арене 350
» » » XI. Туга за детињством . . . . . »
» » » XII. Свечана свирка да нам је тиха . 351
» » » XIII. Венчање љубавчади 352
» » » XIV. Погребна јадиковка 354
» » » XV. Имна ветру 355
» » » XVI. Salve Eternum 357
» » » XVII. Позив утвори зрака 358
» » » XVIII. Епикурка 359
» » » XIX. Попретна имна Назарећана . . 360
Из Шекспирова »Лира« — Будалине песме 362
Марсељанка 364

Познице (1877—1909.)

Права »Бранкова жеља«. (Побри Змају—Јовану Јовановићу) 369
Дужде се жени 373
Омладини на збору 379
Недесета. Побри Змају — Јовану Јовановићу 382
Свирачици 384
Ој, Авало 387
Епилог који је говорила госпођа Мила Павловићка (као Даница) на свршетку треће представе »Балканске Царице« у Подгорици 3. јануара 1885. 390

СТРАНА

За кнегињицом Маријом Николајевном 392
Њеном Царском Височанству Стани Николајевној у споменицу 394
Лази Костићу — Љ. П. Ненадовић 395
»Србу«. (Отпоздрав Љ. П. Ненадовићу) 398
Једној Срикњи у споменицу 401
Гђци Зори В. у споменицу . . . . . , ... 402
Госпођици Л. Д. (Ленки Дунђерској) у споменицу 403
О прослави Бранкова »Бачког Растанка« 406
Прерано ! 409
Пролог за »Горски Вијенац« 411
Јехова. Јосиф Киш (с мађарског) 413
Ј. Ј. Штросмајеру о педесетој облетници његова владичанства 426
Иза Драгина »порођаја« 427
Имна Србији, за краља Петра I. 428
Бранко и вила му. Привиђеница , ... 430
Деца и старац 433
Santa Maria della Salute 434

PG
1418
K648A17
1909

Kostic, Laza
Pesme

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY